

אהלי פהרות

פרשת אהו"ק תשפ"א

אהלות פ"א מ"א-מ"ג

שי"ח מלכים

טבילה בחרב כחלל

בספר טעמא דקרא פרשת חוקת הקשה בדין חרב כחלל וז"ל, ויל"ע דלכאורה הנוגע בחרב ביום ה' של החרב יטמא ז' ימים חדשים (אם נימא דלא כרש"ש חגיגה כ"ג ב') וממילא יטמא בחזרה את החרב עוד שבעת ימים מדין חרב הנוגע בטמא מת דטמא גם כן ז' כדתנן ריש אהלות נמצא בא לטמא ונטמא וא"א להטבילו ע"י אדם לעולם וצ"ע. ועל זה נסבו הדברים הבאים (הודפסו מתוך המכתבים רק החלקים העוסקים בענין זה).

אור ליום ו' עש"ק פ' שמות תשל"ד

אל הדרכ"ג הגאון מהור"ר חיים שליט"א רב שוכט"ס

אבקש בזה להציע קדם הדרתו, כמה הערות שנתעוררתי בעת למדי ועייני בספרא דבי רב, טעמא דקרא', ומה ייקר לי אם יביני ויחוני דעה והשכל. [ויש מהן הערות קטנות, ובידעי טוב עינו לא אמנע מלכותבן וכל פטטיא וכו'].... משה"ק גבי חרב כחלל דלעולם כשיגע בו אדם ביום ה' יטמא ממנו ויטמאנו, הנה בטבילתו ביום ז' עולה מטומאת אבי אבות הטומאה ונעשה אב הטומאה, וביום ז' הבא הנוגע בו לא יהא אלא ראשון לטומאה, ושוב לא יטמא ויטרה. (ובאמת יש לדון גם מטבילה דלפני הזאה בשלישי לשי' הסוברות כך, (יעוין כסף משנה פי"א מדה"ב פרה ה"ב בשם הר"ש), דע"י מגעו יטמא מחדש, אך אין בזה נפ"מ).

משך הדברים הביאני להיכנס יותר מהראוי, אך בידועי טוב עין הדרתו ומשך חסדו אסתמך כי ידוניי לכף זכות ויחנני ביקרת תשובתו הרמתה אשר לה אצפה בכל לב

בס"ד ו' וארא תשל"ד

לידי"נ הרה"ג המופלא וכו' מהר"ד שליט"א

אחדשה"ט

יישר כוחו על הערותיו היקרים, וזו בקשת כל מחבר שייגע ספרו ליד ת"ח גדולים, ואשיב קצת מה שנלענ"ד בקצת מדבריו.

ט"ז) כונתי דהאדם הבא להטבילו נוגע בו לפני הטבילה ונעשה אב ועושה מיד החרב שוב אב.

והנני דוש"ת ומברכו בכל חותמי ברכות חיים קנייבסקי

'אור ליום ב' פ' בא תשל"ד

אל הדרכ"ג הגאון מהור"ר חיים שליט"א

רב שוכט"ס

מה מאד אודה להדרתו שליט"א על יקרת תשובתו הרמתה דשדר לן בטיבותי ויורשה לי להעיר מה שנתעוררתי בעייני בה ואודה להדר"ג שליט"א אם יחנני שנית בתשובתו הרמתה

ג) כ' עוד הדרג"ב שליט"א 'כונתי דהאדם הבא להטבילו נוגע בו לפני הטבילה ונעשה אב ועושה מיד החרב שוב אב', לא הבנתי, הא כמדומי ע"ז כתבתי דבפעם השני' לא תעשהו החרב אב רק ראשון, ושוב תיהני הטבילה וההזאה פעם שני', ופעם ראשונה תיהני הטהרה להוציא מטומאת אבי אבות הטומאה [ולא איכפת לן במה שנשאר אב*].

מאד אודה להדרג"ת שליט"א אם ישיבני דברו הטוב, ויחנני ביקרת תשובתו אשר לה אצפה. ואחלה פני הדרתו אם באו בדברי לשונות של החלטה וודאות, ולא כראוי כמסתפק ושואל ומציע רק אפשרות של צדדים, וודאי כי ידינני לכף זכות, כי דרך עיון ומו"מ באו דברי.

דושתה"ר ברב כבוד דב

ר"ח שבט תשל"ד לידי"נ הגר"ד שליט"א

אחדשה"ט וש"ת הראוי, הגיעני המכתב השני ויישר כוחו ואנסה להשיב עוד פעם

ג) בהא דחרב לכא' אם החרב נעשה מיד אב וטמא ז' אי אפשר להטבילו, וממילא נשאר אבי אבות וכן בשבוע הבאה וכן לעולם, אולי ד' כת"ר שליט"א שאפשר להטבילו מטומאה החמורה אף שנשאר עליו טומאת אב, וזה לכא' לא

מסתבר כלל כיון ששניהם טומאת מת, (ובמק"א הארכתי בס"ד בשאר הטומאות אם שייך להטבילו מטומאה וישאר השניה).
אתפלא מאד על הדר"ג שיחי' שמתנצל על המכתב, אדרבה עיקר שמחת התורה הוא המו"מ בהלכה, וכשם שאין פרצופיהם דומים וכו', מיני ומיניה תסתיים שמעתא, ואני שמח מאד במכתבי ד"ת ובפרט מגברא רבא כותי', ואם יש לו להשיב אשמח מאד לקבל עוד תשובה.

דוש"ת חיים קנייבסקי

א. עי' בירושלמי פ"ב דשבועות (הובא בחי' הגר"ח כריתות) ירד לטבול מטומאה חמורה ונסמכה לו טומאה קלה עלתה לו טומאה חמורה כו' שאם טבל ונכנס למקדש טמור, ירד לטבול מטומאה קלה ונסמכה לו טומאה חמורה לא עלתה לו טומאה קלה. ובהגמ"י פ"ז מהל' איסו"ב אות ב' דכל יולדת ביום צריכה ב' טבילות חדא לטומאת יולדת דכל זמן דלא סלקא מטומאה זו אי אפשר לה לספור ועוד טבילה אחר ימי ספירתה. הנה מצינו דטובלת לפני ספירתה אע"ג דנשארת בטומאתה כמקודם. ועי' בזה עוד בחי' הגרד"ל נדה סי' ל"ז ד"ה וראית.

ב. עי' בקונטרס הליקוטס (סי' י"א, נדפס בשיח השדה ח"ב) שדן מרן שה"ת שליט"א אי טבילה מועלת לטומאה כשיש לו ב' טומאות, וכתב להוכיח דמהני טבילה לטומאה חמורה אף אם נשאר עליו טומאה קלה, אולם מרש"י מוכח דאין טבילה מועלת ליטהר מטומאה אחת בעוד השניה עליו, ואפי' אם הטומאה הראשונה היא טומאה חמורה.

יוסף דעת

הגאון הגדול ר' חזקיהו יוסף שרייבר שליט"א

פ"א מ"א, אדם הנוגע במת. ובר"ש, היינו טמא מת דחשיב גבי אה"ט בריש מסכת כלים אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דכל אדם ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב דאדם הנוגע בו ראשון הוא. טומאת

המאמר המלא בעמ' ב'

שאלת חכם

הגאון הגדול ר' ישראל בונים שרייבר שליט"א

פרק א' משנה א-ב הנה לדעת הסוברים דחרב כחלל הוא בכל הכלים מבואר דמקורם הוא מקרא דוכבסתם בגדיכם ביום השביעי וס"ל דזה מתורת חרב כחלל, וצ"ע דאם מהאי קרא שמענו דחרב כחלל

המאמר המלא בעמ' ד'

דברי חכמים

הגאון הגדול ר' דוד פיינשטיין שליט"א

בדינא דחרב כחלל הר"ש במשנתנו (פ"א מ"א) מייתי את פלוגתא ר"ת ור"י מסימפונט אי דינא ד'חרב כחלל' נאמר רק בכלי מתכות, או שנאמר דין זה בכל הכלים [לבד מכלי חרס]. ומקורו של ר"ת הוא מקרא

המאמר המלא בעמ' ה'

צורתא דשמעתתא

הגאון הגדול ר' איתמר גרבוז שליט"א

פרק א' משנה א' אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה. וכתב הרע"ב דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת אבי אבות הטומאה הוא, הך לשון דאבי אבות

המאמר המלא בעמ' ו'

הגליון הבא יעסוק אי"ה

בפ"א מ"ג-מ"ו

א פ"א מ"א, אדם הנוגע במת. ובר"ש, היינו טמא מת דחשיב גבי אה"ט בריש מסכת כלים אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דכל אדם וולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב דאדם הנוגע בו ראשון הוא. טומאת שבעה תליא במה שהוא אב. וכ"מ בתוס' פסחים יח: ד"ה דיו, דמאכלין וכ"ה שאינם נעשים אה"ט, למדים אנו שיש טומאת ערב בנוגע במת. והיינו דולדות הטומאה עניים שוה בכ"מ, תורת מקבלי טומאה בעלמא מכל גוף מטמא. [וראה בסמוך אות ה]. וזה אשר טומאת שבעה לו, הרי נאמרה בו פרשה מסוימת של טומאה, טומאת נטמא במת. ואף דטומאתו מהמת ואינה כיוצאה מגופו, מ"מ דין טומאה מסוים הוא להטמאותו במת, ולזה יקרא אב טומאה. וכיו"ב תורת אב דמדרס הזב. וממוצא דבר אתה למד, שאין ענינו של מת בדרגת טומאה עליונה יותר, לומר דהנחית חד דרגא של מגעו יביא את המתטמא לדרגת אב טומאה בכ"מ, דלזה לא יקרא אב טומאה. אלא חומרתו של מת היא במה שלנטמא בו תחול פרשת טומאה מסוימת. ואמנם האי דינא דהנטמא מהמת י"ל פרשת טומאה זו, אף הוא ענינו בתורת טומאה מסוימת דקיימא במת, ולא בגופו של מת בעלמא. שהרי חרב כחלל לענין זה, אף שאין החרב אלא מקבל טומאה, דהא בעי' שיהא בו תורת כלי מקב"ט³. ראה בסמוך אות ו.

ב מ"ב, השלישי בין אדם ובין כלים טמא טומאת ערב. והיינו דכלים בכלים אינם נעשים כיו"ב. וז"ל תוס' ב"ק ריש ב:, וא"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו דחרב הרי הוא כחלל אלמא יש מהן כיוצא בהן. [לא קשיא להו מגולל דופק וקבר, דהני לאו תולדות ניהו, שאין עניים כמקבלי טומאה מהאב. משא"כ חרב קבלת טומאה היא, ודין קבלתו להיות בדרגת האב ודינין]. וי"ל דאכתי אינו עושה כיוצא בו שאותו כלי מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו. והקשה הרב נסים סרוסי נ"ו, דההיא לאו קולא דתולדה היא, אלא דכלי אינו עושה כלי אחר כיו"ב, שהרי כלי שני דמתני' אילו היה אדם, היה עושה כלים כיו"ב, הרי דלאו קולא דתולדה היא. ובפשוטו צ"ל דסגי בהא למיקרי לאו כיו"ב, במה דבפועל לא משכח"ל. וגם דאחר דלא משכח"ל, שוב בממילא כבר לא ניתן הדין דחרב כחלל עושה כיו"ב.

ג והנה בפשוטו הא דכלים לא עבדי כלים כיו"ב, אין זה ריעותא דכלים, אלא דלא נאמר עושה כיו"ב אלא באדם, בקרא דוכבסתם בגדיכם. והנה בפסחים יד: ועט. וכן בחולין ג. קראו בגמ' לכלים הנוגעים בטמא מת, חרב הרי הוא כחלל. הרי דחד דינא הוא עם כלים הנוגעים במת. [עיי' רש"י בחולין שם]. והראשונים למדו זמ"ז לענין איזה כלים מטמאים⁴. [וראה לקמן אות ו]. ובכל אשר תפנה בראשונים תראה שענין אחד הוא. ואף דתרי קראי ניהו, צ"ל דקרא דוכבסתם בגדיכם גלי דדינא דחרב כחלל נאמר גם בטמא מת. מעתה הלא צ"ע, דאם מה דכלים אינם עושים כיו"ב היינו מפני דוכבסתם בגדיכם מוגבל לאדם דוקא, כיצד יתאחד דינא עם הנוגע במת. ואין תימור דגם מת כאדם יחשב לענין זה⁵. וכך יראה בתוס' הרשב"א פסחים יד:, שם כתב, כלי בכלי אינו נעשה ככלי שנגע בו דדוקא חרב כחלל אמרה תורה כשנגע באדם. וכ"ה בסמ"ג עשין רל"א. מה תענה לשפוד התחוב באהל⁶ לפי' בתרא דהר"ש, שמגעו באהל ואית ביה דינא דכחלל. וע"כ דלא דבעי' אדם, אלא בעי' שלא יהיה כלים בכלים, דרך זה יצא מהכחלל. אלא דצ"ע, היכן הוא מיעוט זה להוציא כלים מהכחלל. והנה גם כד נימא דאיכא מיעוטא דכלים בכלים, הרי אהל זה שהשפוד תחוב בו, אף אם דין כלי עליו, לא יחשב כלים בכלים. וכן מאן דס"ל דכלים בגולל ודופק אף הם כחלל, לא איכפת לן אם שם כלי על הגולל. דכל שהתורת טומאה שבו אין לה עסק עם הכלי שבו, אלא עם אהל וגולל, אין כאן תורת כלים בכלים. ממילא הלב מבקש להוסיף ולהרהר, דשמא ריעותא דכלים כולה בגוף דין טומאתם. דלא נאמר חרב כחלל אלא בנוגע בגופה של טומאה. במת עצמו ובכל מה שיחשב שבגופו כח טומאה⁷. או באדם אשר בו ניתנו גופם של דיני טומאה. דפרשת טומאה יסודה באדם שיהיה טהור. משא"כ כלים אין להם פרשת טומאה לעצמה, וטומאתם מתורת מעבירי טומאה, כמושג"ת לן במקו"א. ומעבירי טומאה אין להם תורת חלל. והעברתם לעולם פוחתת דרגא. ומיעוטם של כלים, הוא מפני דלא כתיב אלא חלל או וכבסתם בגדיכם. ואילו זו גם כונת תוס' הרשב"א והסמ"ג. וממילא מבואר יותר ענין תולדותיהן לאו כיו"ב,

ריעותא בקבלת טומאה דהכלי מהמת, שאין בו דרגת חלל לעצמו. ועדיין צ"ת. **ד ברי"ש, כלים ואדם וכלים מניין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים אדם וכלים מניין אמרת ק"ו וכו'.** והיינו משום דקרא דוכבסתם בגדיכם הוא בפרשת אך את הזהב וגו' אך במי נדה יתחטא. חיוב הזהב לכלים שנטמאו במת. ועלה כתוב אחריו וכבסתם בגדיכם, לא על ההורג נפש שבפרשה הקודמת בא המקרא, אלא על מחטאי הזהב. הרי דקרא כתיב בכלים אדם וכלים, ואילו אדם וכלים מק"ו ילפת לה. ועיי' ספר הישר לר"ת סי' תשס"א.

ה שם, א"ר יוסי והוא שטבל אבל אם לא טבל הדא הוא דרבי דרבי אמר כל הטמאין בטומאתן עד שיבאו במים. עיקרה של פרשת טומאה, עיקר דינו של הנטמא להיות טמא, שוה היא בכל מקבלי טומאה. טומאה אחת היא, כמושג"ת לעיל אות א. [ואין בהם חילוקי דינים אלא בדרגת טומאתם לפי דרגת קרבתם אל האב המטמא]. אבל יש הלכות אשר הם מסוימות למטמא פלוני וכיו"ב. ובכללם טומאת מקדש וקדשיו. שהרי נוגע בשרץ ונוגע בטמא מת עיקרה של טומאה ודרגתה שוה בשניהם, ואילו במקדש וקדשיו לא יתחייב אלא הנוגע בשרץ, במה שטומאה יוצאת מגופו, וכמוש"כ הר"ש בסמוך. ובוזה באו דברי ר"י, דעל עיקרה של טומאה הקיימת בעיקר פרשת קבלת טומאה, לעולם חייבים בטומאת מקדש, אבל כשטבל כבר אזלא לה עיקרה של פרשת טומאה בקבלת טומאה⁸, פקעה לה טומאה זו בהטהרו לחולין. ודין הערב שמש הוא כבר דין נוסף אשר נאמר למי שנטמא שלא יטהר לתרומה וקדשים בלא הערב שמש. ממילא אף שגם דין זה קיים בכל מקבלי טומאה דאורייתא, היינו שכולם נאמרה פרשה זו, אבל כל עיקר דינו מתייחס לגוף ההטמאות של הנטמא במגעו ובל צורת הטמאות. שבכולם נאמר שידרשו הערב שמש לפני קורבתו לתרומה וקדשים. ובוזה יתפס החילוק לענין חובת מקדש וקדשיו, בין הטמאות זו להטמאות אחרת. בין נטמא כיוצא מגופו, לנטמא ממקבל טומאה, וכאשר דרשוהו מהמקראות. הדא היא דרבי דרבי אמר כל הטמאין בטומאתן עד שיבאו במים. **ו שם, גם פירש דחרב הרי הוא כחלל היינו דוקא היכא דנחלל בו המת ל"ש חרב ול"ש כלי שטף וכו'.** שמא יעלה על הדעת, דממילא אין ענינו כלל כמקבל טומאה מהמת, דלא שמענו אלא מגע משא ואהל, ולא טומאת הורג, אלא גוף טומאה לעצמו הוא, חרב כחלל. לא היא, דהא ודאי בעי' שיהא לו תורת כלי מקב"ט. ולמ"ד דכל הכלים אית בהו דינא דחרב, כלי חרס לית בהו האי דינא, ואין ספק דהחילוק בין כלי חרס לשאר כלים ענינו בקבלת טומאה דידהו⁹. וכל עיקר האי דינא דחרב נעשה כטמא, במת כמת ובטמא מת כטמא מת, כ"ז ענינו בקבלת טומאה דידהו. [וברש"י חולין ריש ג. יראה דהא דחרב הנוגע בראשון אינו כמותו הוא מפני דאין ראשון מטמא כלים. וכ"ה ברמב"ן שם סוף ב: הרי להדיא דדיני קב"ט ניהו¹⁰]. וגם מדמהני ליה הזאה וטבילה, הרי דתורת קבלת טומאה היא, ולא גוף טמא¹¹. קבל טומאה בהריגתו, תורת מגע מסוים דהריגה. וכאשר ראינו דגם עתה דעתו של הר"י מסימפונט, דכל כלי שטף בכלל, אף דכל הוכחותיו לזה הם מכלים באדם, הרי לכאורה דעדיין ביסודם חד דינא הוא, כלים באדם אשר לדעתו אינו אלא בחיבורין, וחרב שנחלל בה. וזה נותן מקום להבין, דענינו הוא כלי הנטפל למטמא בטומאתו. וכלים באדם, טפילותם היא בשעת קבלת טומאתו. דבעי' כליו של המתטמא, ולא כליו של הנותר בטומאתו. [או אמור דאחינו להו טפילותם רק להתטמא עמו יחדיו]. וכלי במת, טפלותו היא במה שנחלל בו. [כלי המיתה]. ואם כנים אנו בזה, הרי למדנו לכאורה מדברי הר"י מסימפונט, שזה תוכן טומאת בגדים בחיבורין בכ"מ. שהרי לכאורה תוכן אחד הוא עם כלים באדם דידן. [ומבגדיכם יליף לה הר"י מסימפונט דומיא דכל מטמאי בגדים]. אין ענינם דבשעת נגיעתו במטמא טומאתו חמורה לטמא כלים¹², [וגם לא ענין חיבורין למטמא]. אלא דבוה נחשבו כלי המתטמא. והנה כבר מצאנו בהם תוכן טפלה בצורת קבלת הטומאה, בהגך דס"ל דבגדים שהוא לבוש בהם טמאים אף כשלא נגע בהם. ראה רא"ש פ"ה דזבים מ"א.

ז דעת רש"י בחולין סוף עא: דטבעת הטמאה כמות אינה מטמאת במשא, שאין משא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו כגון מת ונבלה ומעיינות הזב אבל טמא מת אע"פ שהוא אה"ט אין לו משא. והתוס' השיגוהו, דמציעו משא גם באין טומאה יוצאה מגופו כמדרס הזב, וה"נ הכא יטמא במשא כיון דחרב כחלל. והיינו דכיון דמציעו משא באין טומאה יוצאה מגופו, ממילא יתני בהא דינא דחרב כחלל. הא אילו לא מציעו משא ביוצאה מגופו, היו מודים

ח וכתב הר"ש דהיינו הזה וטבל, דטבילה לכדה בטמא מת לאו מידי היא. ואף דזו הלכה מסוימת בטמא מת דבעי' הזאה, מ"מ הלכה זו תשיבנו להיות כמי שלא טבל כלל בעיקר קיום טומאתו. והיא קיימת בו בטומאת מקבלי טומאה. [עיי' תור"ד נזיר נ:].
ב ברמב"ן ב"ב כ. כתב, שכל הכלים הנוגעים במת הרי הן כחלל ולא נאמר חרב אלא להוציא כלי חרס שאינו נעשה אה הטומאה. למד מהמקרא למעטו, ותלאו במה דאיתו נעשה אה"ט. [דב"ז? היכי משמעט מקרא לאפוקי דוקא חרס] והינן נעשה אה"ט שייך לתורת קבלת טומאה, שאילו היה כחלל ודופק ל"ה טענה הזאה כ"ח נעשה אה"ט. [ואם אצטריך קרא היינו דלא תימא דכשם שנתחדש בו שיהיה כחלל כך יחול בו אה"ט].
י ומה דהר"י מסימפונט תלה את הכחלל בהריגה, לא עשא ענין אחר מכלים בטמא מת, וכמוש"ת בסמוך. יא הוכחות אלו הם לגופו של ענין, כי הר"י מסימפונט אינו משועבד לדברי רש"י ורמב"ן.
יב ובספרי פ' חקת, בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה והנוגע בה טמא טומאת שבעה. אולי בא ללמד, שיש טהרה לחרב, דלא תאמר הא כחלל חשיבא. [וכרמב"ן ב"ב כ. כתב בדעת הסבורים דחרב אינו מטמא באהל, דלהכי כתיבא גבי המאהילים, דהתם כתיב גם טהרת הזאה, ובא ללמד שיש לחרב טהרה, ולא תאמר דגם לענין זה הוקש לחלל.

א ואל תאמר דבאמת אינו אלא מקב"ט בעלמא, אלא דזה דינה של טומאה זו, טומאת מת, לשבעה והזאה. לא היא, שהרי הנוגע בטמא מת אף הוא נטמא בטומאת מת, וטומאת ערב לו.
ב וראה רש"י חולין ריש ג:, חרב הרי הוא כחלל טומאתו של מת הראויות לטמא כלי כגון מת והנוגע בו דהוי מיהא אב הטומאה אם נגע בהם מתכות נעשה כיו"ב וכו' אבל ראשון ושני אין מטמאין כלים. תלה רש"י דין כלים, במה שהלה ראוי לטמא אותם. הרי דקבלת טומאה היא. וגם ראשון היה ראוי לעשות כלים כיו"ב, כיון דטומאת מת בו, אלא שאינו מטמא כלים. הרי דדינא דחרב כחלל נאמר בטומאה זו, בטומאת מת.
ג עיי' ביאור הגר"א סי' שס"ט סק"ב, אבל אין זו כונת הראשונים בסתימת דבריהם.
ד יש לו טפילת כלים כלאדם. רמז לדבר, מה שהמקרא נאמר בחרב.
הנה לפי"ז חרב הנוגע בקבר גולל ודופק, אין מה לדון בו דינא דכחלל. ועיי' מאירי שבת יז.
ה מפי הרב אברהם ישעיהו קהתי שליט"א.
ו ולו יהי שהוא דין חיבורין למת, [או לדעת התוס' בשבת ריש יז, דהיינו ממש דינא דחיבורין], מ"מ לענין זה דבעי' מגע כלים באדם, אין טעם שחיבורין יחשבו כלים באדם.
ז ובוזה יש לדון בקבר גולל ודופק, אם יחשבו גוף טומאה.

לקדם מורנא ורבנא שליט"א

בהורמנא דמר אצייע הערה קטנה שחפצתי לדבר עם פרומעכ"ת ולא הספקתי. הקצוה"ח ז"ל בסי' ת"ו כ' דלדעת הרמב"ם ז"ל דמשקין מכשירין רק לרצון הבעלים א"כ לא משכח"ל בקד"ק הכשר דהקדש אין לו בעלים ולא משכח"ל אלא בקדשים קלים אליבא דריה"ג ומוזה הוכיח דקיי"ל כריה"ג. וקשיא לי הא משכח"ל בנפלו עליו משקים טמאים דמכשירין שלא לרצון.

ונלע"ד בעז"ה ליישב, דהנה בהא דמשקים טמאים מטמאים ומכשירים גם שלא לרצון כ' הרמב"ם ז"ל בפיה"מ ריש מכשירין וז"ל "ולפיכך משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון מפני שהטומאה עם ההכשר בבת אחת. ואין אנו מצריכין שיהא המשקה לרצון אלא אם קדם לבדו להכשיר את הזרעים לטומאה ואחר כך יבוא הדבר המטמא". ומעתה נלע"ד בעז"ה סברא נכונה, דהנה אם יפול על האוכל משקה שאינו מטמא מה"ת אלא מדרבנן, ה"ה דלא יוכשר מה"ת, דהרי לא שייך בזה הסברא דטומאתו והכשרו באין כאחת. ולא יוכשר אלא מדרבנן.

והשתא נחזי אנן, הנה נחלקו תנאי בפסחים ט"ז א' האם משקה מטמא אחרים מדאורייתא, והרמב"ם ז"ל בפ"ד מאבות הטומאה ה"ז פסק כר"מ דמשקין אינו מטמא אחרים מן התורה, ולפי"ז נמצא דמדאורייתא לא משכח"ל דמשקין טמאים מכשירים גם שלא לרצון, דכיון דמשקין אינם מטמאים אחרים מה"ת ליכא בזה הסברא דטומאתו והכשרו באין כאחת.

וליכא למימר דמשקין טמאים מייירי במעיינות הזב דמטמאים אוכל מה"ת, הא ליתא דהא מעיינות הזב אינן מכשירין מדאורייתא דאינם מושבעה משקין, דאע"ג דתולדות המים הוי היוצא מן העין והאוזן והחוטם ואלו הם נמי מעיינות הזב, הא כ' הר"ש ז"ל בפ"ו דמכשירין מ"ז דהא תולדות המים מכשירין לא הוי אלא מדרבנן יעו"ש, וכ"כ המשנה אחרונה ז"ל בפ"ו דמכשירין מ"ה בדעת הרמב"ם ז"ל. וא"כ תו לא משכח"ל משקים טמאים שיכשירו מדאורייתא שלא לרצון.

אולם, אכתי משכח"ל בדם הנדה דהוי נמי במעיינות הזב ומכשירין מדאורייתא, למאי דמשמע מדברי הר"ש ז"ל בפ"ו דמכשירין מ"ח דהא דדם הנדה מכשיר ילפי' בתוספתא פ"ט דשבת ה"ד ממקור דמיה, יעו"ש, מיהו לדעת רש"י ז"ל בשבת קמ"ד א' דטעמא דדם הנדה מכשיר היינו משום דהוי דם מגפתו, והמשנה אחרונה ז"ל הנ"ל הוכיח מדברי התוס' בחולין פ"ז ב' ד"ה כל, דבכל המשקים שאמרו בנדה נ"ה ב' דבעי' שיעור רביעית בע"כ לומר דרק מדרבנן הוו משקין, דבמשקין גמורין לא בעי' רביעית, וכיון דהתם מנינן נמי דם מגפתו דבעי' רביעית מוכח דדם מגפתו אינו משקה אלא מדרבנן, וא"כ לדעת רש"י ז"ל דדם הנדה הוי משקה משום דם מגפתו הרי מוכח דאין זה משקה מה"ת אלא מדרבנן. ואע"ג דזה מחודש לומר דהא דפסק הרמב"ם ז"ל דמשקים טמאים מכשירים שלא לרצון היינו רק מדרבנן, מ"מ הא בע"כ לומר כן דהא משקים אין מטמאים מה"ת. אלא דצ"ע דהרמב"ם ז"ל כשכ' דינא דמשקים טמאים לא הזכיר דהיינו רק מדרבנן.

ומדאתי' בעז"ה להכי, ניחא מאד הא דהקצוה"ח ז"ל לא הוי מצי לתרץ דמייירי במשקין טמאים, דכיון דהתם בחולין קאי אדאורייתא אהא דכתבה תורתנו הקדושה דבשר קדשים מקבלים טומאה, ובדאורייתא לא יועיל לתרץ דמייירי במשקים טמאים, דהא מדאורייתא משקים טמאים נמי בעי' רצון הבעלים וכנ"ל.

המשתחוה למול הדר"ג מרחוק

חיים מאיר הורוביץ

כ"ז אדר תשפ"א

לרומעכ"ת הגאון הגדול כ"ק אדמו"ר מודו'יקוב שליט"א

שוכט"ס.

יקרת מעב"ת הגיעתני וראיתי דבריו הערְבִים.

ואכתוב מזה שחשבתי לְמִקְרָאָהּ, לְפָנֶיךָ,

- הנה מש"כ רומעכ"ת שליט"א לענין ישוב קראי דאיירי בקק"ל אליבא דריה"ג, צ"ע ומה נאמר לרבנן דריה"ג, היאך יתישב קרא לדידהו. = עיי' הקדמת ספר שושנת העמקים לבפנמ"ג בשם ירוש' =.

- מש"כ לענין משקין טמאים המכשירין דלא משכח"ל מה"ת, יל"ד לענין מי חטאת דמכשירין, ומטמאין מה"ת.

- לענין קדשי קדשים ע"כ משכח"ל מה"ת כדאמרי' וזכחים ק"א, מפני טומאה נשרפה, והא ק"ק הוי', וְזִמְרָנִי שְׂדֵנִית בֹּזֵה, וכו' באיזהו מקומן, ולא אזכור כעת היכן, והגרא"מ באקאן שליט"א כתב ליישב, ואפשר לשואלו דחוקה רְבָתִי דזוכר הדברים לאשורן ולפרטיהן.

דוב לנדו

אעתיק מרשימה מפעם ואולי יש לה שייכות להג"ל יל"ע תוס' נזיר ס"ד א' ד"ה בעי, ועי' האפר הוא עב [ויעו"ש בשאר קמאי] וצ"ב. [ואולי לפני העירוב וצ"ע שם בהג' הגר"א וערמב"ם פ"י מאה"ט ה"ד, ועי' מתני' סוף מקוואות וברמב"ם שם ובי"ד פ"ג הי"ח]. ע"כ ול"ע כעת. – עיי' פסחים י"ח א' לענין טומאת משקין דמי חטאת.

לו לרש"י^י. [ולא דנו רבותנו דרשת חרב כחלל כהיקשא, לומר שאין היקש למחצה].

והנה טעמם של התוס' דיטמא במשא, אינו אלא מפני דמדין חרב כחלל יש לנו לטמאותו במשא. וכן כל הראשונים אשר נחלקו על רש"י, טענתם בפיהם מפני דינא דחרב כחלל. והרמב"ם דס"ל כרש"י שאינו מטמא במשא, נתן טעמו בפ"ה הל"ג, שהמשא למת עצמו אינו מפורש. והיינו דמפני כן לא יכלל בדינא דחרב כחלל. ולכאורה אכתי מיהיכן שלמדנו טומאת משא במת, בק"ו מנבלה, משם נילף לחרב עצמו בהאי ק"ו גופא. ואין תימר מה לנבלה שכן טומאה יוצאה מגופה, או מה לנבלה שאין לה טהרה, מדרם יוכיח. ועיי"ש בחי' הר"ן אחר שהביא קושיית תוס' דמצינו במדרס, כתב, ומיהו אפשר לפרש על דרך רש"י ז"ל דטבעת זו אפי' נטמאת במת אינה מטמאה במשא שהרי אין בטמא מת טומאת משא כלל דאע"ג דאמרי' חרב הרי הוא כחלל ומת עצמו מטמא במשא ליכא למימר הכי גבי טומאת משא שהרי מת עצמו אינו מטמא במשא אלא מק"ו דנבלה וכיון שכן דיו לבא מן הדין להיות כנדון וכשם שאין לנוגע בנבלה טומאת משא ה"ג לנוגע במת. בין תבין, דהנדון מה מטמא במשא אין יסודו בדבר המסוים המטמא, אם יעביר טומאתו בדרך משא, אלא יסודו בדיני טומאה פלונית, טומאת נבלה וטומאת מת וכו', בהם נתחדשה טומאת משא, ובהם יבא גם הנדון עד היכן הם מטמאים במשא, אם גם בתולדותיהם. ממילא ל"ש למילף חרב מנבלה במה שמגעו חמור מנבלה, דהטומאה בזה אינה דין טומאתו של חרב, אלא דינו של מת, ובדינו של מת לא נוכל ללמוד שגם הנוגע בו יטמא

במשא מה דלא מצינו בנבלה. ורק מדינא דחרב כחלל באנו לחדש שהחרב יטמא במשא כמות עצמו, עכ"פ אם מצינו כבר במדרס הזב שייכות משא במה שאין טומאה יוצאה מגופו. וע"ז באה תשובת הר"ן דאכתי איכא דיו בדינא דמת הנלמד מנבלה, שלא יהא משא בנוגע בו. וכיון דאתאן עלה מתורת דיו, ל"ש למימר מדרס יוכיח. דדיו אינה פירכא שתאמר ע"ז יוכיח. ושאר ראשונים סברי, דאתא חרב כחלל ואפקיה מדינא דדיו. והנה בר"ש פ"ב מ"ד הביא ספרי זוטא, דר"א יליף טומאת משא בגולל מק"ו דנבלה. ור"י לא השיבו אלא דמה לגולל שאינו מטמא אחר פרישה, ממילא חרב דמטמא אחר פרישה אית לן למילף מנבלה. אלא דע"כ גולל שאני. שהרי רש"י גופיה בחולין קכו: לא ידע מנ"ל דגולל אינו מטמא במשא^{טו}, ולא דנו בטענת אין טומאה יוצאה מגופו. דטומאת גולל אינה קבלת טומאה ממטמא אחר, שהרי גם אבן או בע"ח שאינם מקבלים טומאה יש בהם טומאת גולל. ועוד שאם אין טומאתו אלא בהיותו גולל, הרי יש להבין ענינו כהתפשטות טומאה של המת. [והרי אם יש לטומאה מקום לצאת, אין הגולל מטמא, כאשר הביא הר"ש שם מהתוספתא]. ממילא שפיר בו קיימות גוף הילפותא מנבלה, בטומאת מת שבו. ואף לדעת רש"י בעירובין טו., דגולל מטמא לעולם אף אחר פרישתו מהמת, הרי דטומאה ידידה היא, אכתי כיון שאין זו קבלת טומאה, שהרי אין לו טהרת מקוה והזאה, וטומאתו קיימת בו לעולם בשם גולל שבו, שפיר יחשב כטומאה יוצאת מגופו. ואפשר דממילא יהיה גם שייך בו הק"ו מנבלה.

שטומאה באה ממנו שהרי מדרס הזב מטמא במשא. והיינו דבתחלה קשיא ליה דחרב כחלל יטמאנו במשא אף אם לא מצינו משא אלא לטומאה היוצאה מגופו. דהלא מצינו אינו טעם למנוע דין חרב כחלל מטומאת משא. ואחר שהעמידה במחט שנטמאה בטמא מת, השיג על רש"י, דאף דקושטא הוא דההיא לא מטמאי במשא, מ"מ לא מפני דבעי' טומאה יוצאה מגופו. ולא הקשה מחרב כחלל עצמו, אפשר מפני דמ"מ אין הכל מודים בזה שמטמא במשא.

פרק א משנה א-ב

א. הנה לדעת הסוברים דחרב כחלל הוא בכל הכלים מבואר דמקורם הוא מקרא דוכבסתם בגדיכם ביום השביעי וס"ל דזה מתורת חרב כחלל, וצ"ע דאם מהאי קרא שמענו דחרב כחלל למ"ל עוד פסוק דחרב כחלל בפרשת חקת תיפו"ל מהאי קרא דוכבסתם בגדיכם, ותרי קראי למ"ל, ולכאוי התשובה היא דגם אחר ששמענו דבנוגע באב הוא גם עדיין לא היינו יודעים דנוגע באבי אבות הוא אבי אבות, וטעם החילוק הוא פשוט, דבנוגע באב הן מצד עצם הדבר הרי שייך שכלי יהיה אב כדחינו במדרס ורק דבכל הטומאות לא משכח"ל לפי דלעולם הנטמא נחית חד דרגא מהמטמא ונעשה ראשון, ונתחדש הכא בקרא דוכבסתם בגדיכם דבטומאת מת אינו כן אלא הנטמא כהמטמא והוי אב, אבל אבי אבות הא הוא סוג ודרגת טומאה כוז שישנה רק במת עצמו, דמת הוא אבי אבות, וא"כ מהיכ"ל בכלל דשייכא טומאה כוז בכלי וקמ"ל קרא דזה שייך גם בכלי, והן מעתה קשה דא"כ מנ"ל דבכלי שטף מלבד מתכות נמי איכא דינא דחרב כחלל להיותם אבי אבות, והא ילפי' להו מקרא דוכבסתם בגדיכם, ושם נאמר רק בנוגע באב, אבל האי חידושא דכלי יכול להיות אבי אבות הא נאמר רק במתכת ומנ"ל בכל הכלים, ונימא דבנגעו במת לא יהו אבי אבות, וללמוד ממתכת הא א"א דכמה פירכי איכא דמתכת מקב"ט בפשוטין ובבא במדה, והרי מוכח כן להסוברים דקרא נאמר במתכת ולא ילפי' שטף ממתכת בבמה מצינו משום דאיכא למיפרך, וא"כ גם להסוברים דאף כלי שטף בהאי דינא, אבל עדיין א"א ללמוד לענין אבי אבות, וצ"ל דילמד סתום מן המפורש דאחר ששמענו בכלי מתכות דדין אבי אבות אינו דוקא במת עצמו א"כ אין מקום לחלק בין שאר כלי שטף לבין מתכות, משום דאינו דין בכלי מתכות אלא הוא דין בדרגת הטומאה הזו, בדרגת הטומאה של אבי אבות זו טומאה ששייכת לא רק במת עצמו כ"א גם במי שנטמא ממנו, וזוהי אין מקום לחלק בין מתכת לשאר כלים,

אבל מה שצ"ע בזה, דהגר"א ביו"ד ס' שטס פסק דגם בכל הכלים איכא דינא, וכתב שם תוך דבריו דגדר ההלכה בנוגע באדם דילפי' מקרא דוכבסתם הוא דכמו דבעודו מחובר הוא טמא אזי הכא גם בפירש הוא טמא, ומבואר שם להדיא בדבריו דלא זו ההלכה דחרב כחלל, ותרי הלכת' ניהו, וכ"כ בדבריו באדרת אליהו פרשת חקת, וא"כ הא הדק"ל מנין לן דבשאר הכלים איכא דינא דחרב כחלל, והא לא נתחדש בשאר הכלים בכלל שיש הלכה דהנטמא כהמטמא, אלא דהוי גדר כעין טומאה בחיבורין, וזה ליתא בנוגע במת עצמו שהוא הלכה אחרת ומנין לן דהאי דינא דנוגע במת הוא אבי אבות ישנו גם בכל הכלים.

וצריך עיון

ב. הנה אי נימא דחרב כחלל היינו דבחרב הנטמא כהמטמא זה לא יתכן לכאוי להסוברים דחרב כחלל מטמא באהל, דלו יהא דיש לו טומאת מת, מ"מ הא לא כל חלקי המת מטמאין באהל כדתנן במכילתין בכמה דוכת', וכבר ביאר הרמב"ם בפיה"מ דרק מה שיש שם אדם עליו הוא המטמא באהל, דרק אדם מטמא באהל, ורק חלקי המת המוגדרים כאדם מטמאין באהל, וא"כ מה הועלנו במה דהחרב יש לו טומאת המת אבל הא אינו אדם ואינו המת עצמו, והלא לכל חלקי המת יש טומאת מת עצמו ואפ"ה אהל יש רק באדם, ומה עדיף חרב מיניי'. ג. וי"מ דחרב כחלל היינו דהמוגע בחרב הוי כמוגע במת עצמו, וכעין חיבורין, (ועי' חידושי רבי ראובן כתובות ס' ו' מש"כ בשם הגר"ח), וגו' אינו מיישב מה שייך בו טומאת אהל, דלו יהא דהוי מחובר למת, אבל הוא מחובר לו מחוץ לאהל והמת אינו נמצא באהל, ועוד תמוה לפ"ז למה בכלי חרס ליכא דינא דחרב כחלל, דהא בראשונים מבואר דהטעם הוא כי כ"ח אינו נעשה אב הטומאה לעולם, ומה זה טעם, הא אינו נעשה אב הטומאה כ"א דמחמתו נעשה מחובר למת, ולא הוא האב הטומאה, וכהמבואר בראשונים לק' פ"ט משנה ט"ו דבכ"ח נמי איכא דין טומאה בחבורין, וה"נ הכא דכוותה.

ד. ולכאוי יהא מוכח מזה דגדרו הוא דהחרב נחשב כמת עצמו ממש, וכאילו הוא עצמו אדם מת, ואחזי הוא מטמא באהל, וכן מוכח במש"כ הרמב"ן בב"ב דף כ דאם אינו מטמא באהל ואינו מצריך הוי' ש"מ שאינו כמת ואין הנוזר מגלח עליו, והיינו דזה גופא הנידון האם הוא נידון כהמת עצמו או הוא רק הלכה שהנטמא כהמטמא, וכן מוכח במש"כ הרמב"ן בב"ב דף כ ד"א דאיצטריך קרא דחרב יש לו טהרה במקוה דלא נימא דהרי הוא כמת שאין לו טהרה, אבל גם לפירוש זה אין לו מובן דאטו מת אין לו טהרה, והא במת הטעם כי הוא נשאר מת והוא כסדר ממשיך להיות מת ומה זה שייך לחרב,

ה. עוד צ"ב מה"ט לדעת ר"ת דהנוזר מגלח ומ"מ אין הכהן מוזהר עליו דלאו הא בהא תליא, וצ"ע דלו יהא דלא תליין זב"ן, אבל הא מ"מ אם הנוזר מגלח ש"מ דזה מוגדר כעצמו של מת דאל"כ הא אין הנוזר מגלח עליו, ואם הוא כעצמו של מת למה לא יהא הכהן מוזהר עליו, ומה צריך לזה ילפותא, והרי אם נאמר בזה דהוא עצמו של מת ממילא פשוט דכהן מוזהר,

וצריך עיון

ו. הרמב"ן כתב דאם כל הכלים איכא בהם דינא דחרב כחלל אי אפשר שיטמא באהל, ולא פירש טעם הדבר למה תליין זב"ן, ולכאוי יש מקום לומר ע"פ הג"ל, דהא כדי שיטמא באהל בעינן לומר דהגדר הוא דהוא כהמת עצמו וכאילו יש כאן אדם מת, דהא חלקי המת שאינם נחשבים אדם אין מטמאים באהל, וא"כ מנין לן שבשאר כלים יהא האי דינא, דהא נתבאר בראש דברינו דהטעם דילפי' כל הכלים ממתכת הגם שדין אבי אבות נאמר במתכות היינו משום דאחר שנתחדש שייך טומאת אבי אבות לא רק במת אין מקום לחלק בין מתכת

לשאר כלים, אבל אי נימא דמטמא באהל היינו דנתחדש בזה דהכלי נעשה כמת עצמו, והוא חידוש בהלכות כלים דכלי נעשה כמת עצמו, ואינו חידוש בהלכות טומאות אבי אבות, וזה נתחדש במתכת ומנ"ל כן בשאר כלים,

וצריך עיון

ז. מבואר בראשונים דבראשון לטומאה ליכא דינא דחרב כחלל כי אינו מטמא אדם וכלים, ומבואר דזולת זאת היה גם בראשון דמת דינא דחרב כחלל, וכאשר יש הרי מרביתו דס"ל אליבא דאמת כן, ומוכח מזה דראשון לטומאה יש עליו את שם המטמא, משום דמסברא הא היה נראה דהראשון אין לו את שם המטמא, דראשון דמת אינו מת וראשון דנבילה אינו נבילה, וטומאה בעלמא הוא דהם טמאים כי נגעו במת, ואין הפרש בין ראשון דמת לראשון דשרץ, אבל מוכח כאן שאינו כן, אלא דראשון דמת טמא טומאת מת, ואחזי היה מקום לדון דיהא בו דינא דחרב כחלל.

וכן מוכח נמי בתוספתא ספ"ק דכלים דתניא רש"א כשם שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסות להר הבית כך משכבן ומושבין כיו"ב, ובשקלים פ"ח סוף הל"ג אמרי' דר"ש אומר מאכלו ומשקו של מצורע משתלח חוץ לג' מחנות, ויעו"ש בתקלין חדתין שכ' דר"ש לשיטתו הכא דמשכבו ומושביו כמוהו וה"ה אוכלין ומשקין שנטמאו ממנו, ואין הדמיון מובן דמשכבו ומושביו טומאתם כמוהו ומה ענין זה למאכלו ומשקו שרק נטמאו ממנו, ומוכח מזה דראשון דמצורע הוא טומאת מצורע, ואחזי ס"ל לר"ש דכל ששם טומאת מצורע עליו דינו כמוהו לשילוח מחנות, וגם רבנן מודו לזה רק דס"ל דבעינן שיהא מצורע בעצם כדי שישתלח, דהמצורע משתלח ואין טומאת מצורע משתלחת, וכמו דבזב המשתלח חוץ לשני מחנות אין הנוגע בו משתלח, כיון דדין השילוח הוא למי שטומאה יוצאה מגופו, וכמ"ש המקדש דוד דהא דעכו"ם אין משתלחין מכל הר הבית גם אחר שגזרו עליהם להיות כזבים, דנהי דאית להו טומאת זבים אבל אין כאן טומאה יוצאה מגופם, וה"נ הכא, אבל בגוף הדבר מודו לר"ש.

והדברים מפורשים כן גם ברש"י בסנהדרין דף סט א ד"ה לטמא שכתב דבועל נדה פחותה מבת ג' דינו כנוגע בנדה ואין משכבו מטמא אפילו אוכלין ומשקין אפילו נגע בו, דנוגע בנדה אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים ואפילו נגע, וכל שכן דאינו מטמא משכב בלא נגיעה, מבואר ברש"י דהא דנוגע בנדה אינו עושה משכב ומושב הוא מחמת דראשון אינו מטמא כלים, ומבואר דראשון דנדה טומאת נדה עליו, ואחזי היה נידון על משכב ומושב, ומבואר מכל הנ"ל דכל ראשון לטומאה שם האב המטמא עליו, ויפה העיר הבה"ח אי"ש הורבין נ"י דכולה שמעתתא דריש ב"ק נמי מוכחת כן מדמדמי לה הש"ס לתולדות דשבת ותולדות דניזקין והנהו ודאי גדר התולדה הוא דשם האב עליהם וש"מ דגם הכא כ"ה, ש"מ, ולכאוי א"כ גם שני לטומאה כ"ה, דשני דוב זב הוא, ושני דמצורע מצורע הוא, וכן מוכח ברש"י חולין ג א דכתב דבראשון ושני ליכא דין חרב כחלל דאין מטמאין כלים, ומבואר דאם היה שני מטמא כלים היה בו דין חרב כחלל, והיינו דשני נמי שם מת עליו, ויל"ע בכ"ז דהא בב"ב דף כ' ילפי' מקרא דכל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה, ואם ראשון ושני טמאין רק טומאת ערב ש"מ דזה אינו טומאת מת.

וצריך עיון

ח. דעת הראב"ד דכלים באדם הוא מדין חיבורין מלבד במתכת, וכולהו קראי מיירי בחיבורין, והיינו כדביאר המל"מ דאיכא קרא דכל הורג נפש דזה מיירי בחיבורי אדם בכלים, ואיכא קרא דוכבסתם בגדיכם דזה מיירי בכלים באדם, (אבל אדם באדם חיבורי ידי' מדרבנן דכתב הראב"ד בפירושו לע"ז דף לז), והמקור לכלים באדם במתכות לפ"ז צ"ל דהוא מסברא וילפי' לה מכלים במת עצמו, כ"כ המל"מ,

והנה להסוברים דחיבורי אדם באדם נמי הוי דאורי' כבר דנו רבותינו לבאר בזה דהוא או דהוי כעין יד או דהוא עצמו כנוגעו במת הרי הוא אבי אבות, ויש בזה לשונות בראשונים לכאן ולכאן, והרמב"ן בב"ב דף כ שילב שני הדברים יחדיו, וז"ל, טומאה בחיבורין שהוא אוזחז בחמת ובמת כאחת ונעשה כעין יד להביא הטומאה לחמת שהאדם כל זמן שהוא נוגע בטומאה הוא אבי אבות אי מדאורייתא או מדרבנן, עכ"ל, פתח ביד וסיים באבי אבות, וכוונתו לכאוי דמה דהוא יד היינו דבעודו מחובר יש בו את טומאת המת ולא שהוא עצמו נעשה אבי אבות אלא דיש בו את טומאת המת, ומכח זה הוא מטמא,

ולכאוי גם להראב"ד דדין חיבורין נאמר רק בכלים הוא נמי ע"ז הדרך, אבל יל"ע אם שייך לומר כן להראב"ד, משום דהרי להראב"ד דין חיבורין נאמר מאדם לכלים ומכלים לאדם ולא מאדם לאדם, דכיון דאין כאן מוגע וחיבור ממש לא נאמר זה באדם מאדם, אבל זה תימיה דהא ליכא למימר דבאדם הנוגע ליכא חיבור מהמת אליו דהא קמן דכלים באדם הוי חיבור, והא נמי ליכא למימר דחיבור זה אינו מטמא אדם דהא קמן דאדם בכלים הוי חיבור, וא"כ איזה חסרון יש באדם באדם, ולומר דהוא חיבור קלוש נמי לא יועיל דהא עכ"פ הוא מועיל בין לאדם בין לכלים ולמה לא יועיל לאדם באדם, ואם הוא מועיל בין כשהאדם הוא המטמא ובין כשהאדם הוא הנטמא א"כ איזה חסרון יש באדם באדם, ואם היה איזה גזה"כ למעט נחא, אבל אין לזה שום פסוק, רק דמהיכ"ל לחדש באדם דין כזה ואין לו מקור, וזה צ"ב כנ"ל דמה זה צריך מקור, והא אם הוא בין באדם בכלים ובין בכלים באדם הרי זה המקור לאדם באדם.

וצריך עיון

דברי חכמים

דה"ה בשאר כלים, וכדיארנו לעיל דכיון דהדין תלוי בנחלל בו, אין לחלק בין מתכות לשאר כלים. וא"ש היטב דבטמא מת דעביד כיו"ב דליכא תנאה דנחלל, בעינן ילפותא דה"ה בשאר כלים, וילפינן לה מ'זכבסתם בגדיכם', ובאמת ליכא למילף מיניה למת דעביד כיו"ב בשאר כלים דהא תרי דיני נינהו, אכן מאחר דבעינן ביה חרב שנחלל בו שוב אין צריך בו ילפותא דה"ה בשאר כלים וכמשנ"ת].

הנה בחדושי רבנו חיים הלוי פ"ח ה"ז – גבי הדין המבואר להלן פ"ז מ"ב, דאהל מתחלק לשני כלים והנוגע בצד הפנימי מטמא טומאת שבעה, ובצד החיצון מטמא טומאת ערב – מבואר דהצד החיצון גם הוא נטמא מהמת שבאהל, [ודלא כפשוטו שהצד החיצון לא נטמא כלל מהמת אלא נטמא מהצד הפנימי], והיינו דכל הדין דאהל מתחלק לשניים והפנימי לחוד והחיצון לחוד, הוא רק לענין חרב כחלל, אולם לענין עיקר טומאה הוא אחד. וכתב שם הגר"ח בזה הלשון, ואין זה תימה דמ"ש דין חרב ה"ה כחלל דחלוק בו תוכו מאחוריו, מעיקר טומאתו דאין חלוק תוכו מאחוריו, כיון דשני דינים הם ולא תליין זה בזה, עכ"ל.

והנה ביאור דברי הגר"ח הוא כמו שייסד אאמו"ר הגאון זצ"ל דדינא דחרב כחלל אינו מפרשת קבלת טומאה דעלמא ואלא דאיכא חומרא דאינו יורד דרגא, אלא הוה דין בפ"ע דכלי הנוגע במת או בטמא מת נעשה כמות.

ובזה ביאר את שיטת הראשונים דרך ע"י מגע החרב במת, נעשה החרב כחלל, ולא ע"י שהחרב באהל המת [עיין ר"ח שבת דף ק"א ע"ב, ואף התוס' בב"ב דף כ' ע"א והרמב"ן שם שכתבו דגם ע"י אהל נעשה חרב כחלל הוצרכו ראיות לזה], דמאחר ואינו מדין קב"ט דעלמא, אלא דין בפ"ע, ס"ל דלא נאמרה הך פרשתא אלא בנוגע במת.

והנה לעיל גבי פלוגתת רבוותא אי 'ראשון' עביד נמי כיו"ב, הבאנו דברשב"א בחולין איתא דהואיל וכלים לא מיטמאו אלא מאב הטומאה שוב אינם מיטמאים מראשון. וכתבנו דהרע"ב דפליג וס"ל דראשון עביד את הכלים הנוגעים בו כיו"ב, צ"ל דאיהו ס"ל דמה דאין כלים נטמאים מראשון, הוא משום דלא מצו למיהוי שניים, וממילא דמראשון של מת הואיל ועביד כיו"ב שפיר מיטמאים.

ולהמבואר יתכן לומר דהרע"ב נמי ס"ל דכלים אינם מקבלים טומאה אלא מאב, ואלא דכ"ז הוא בקב"ט דעלמא, אבל בחרב כחלל שהוא דין בפ"ע דהנוגע נעשה כמו המטמא, בזה ס"ל דלא בעינן דווקא אב.

והנה גם לר"י מסימפונט דכל הכלים איתרבו לדינא דחרב כחלל, ה"מ כלי שטף אבל כלי חרס אימטעט. והרמב"ן בב"ב דף כ' כתב וז"ל, ואמרו שכל הכלים הנוגעים במת הרי הן כחלל ולא נאמר חרב אלא להוציא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה, עכ"ל. והיינו דכלי חרס נתמעטו מקרא ד'חרב'.

ומסדר הדברים ברמב"ם פ"ה מטו"מ נראה דאין צריך ילפותא לזה [דכלי חרס אין נעשים כיו"ב], דהרמב"ם בהלכה ג' שם אול כמו הר"י מסימפונט דכל הכלים איתרבו לחרב כחלל, ובהלכה ו' שם כתב וז"ל, כלי חרס שנגע במת או שהיה עמו באהל, טמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס אחר ולא שאר כלים, שאין כלי חרס אב הטומאה לעולם לא במת ולא בשאר טומאות, עכ"ל. אשר נראה דדי בטעם זה שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה להך דאינו מטמא לא אדם ולא כלים ולא צריכין עוד טעם ודרשא. [היינו דבאמת אף אי נימא דאיכא דרשא להך דכלי חרס אינו נעשה כיו"ב, עדיין צריך הרמב"ם לטעמא דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, דבלא"ה נהי דאינו נעשה כיו"ב, אכתי אם נגע במת או היה עמו באהל, היה נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים, אכן מסתימת דברי הרמב"ם שם שביא רק לטעמא דכלי חרס אינם נעשים אב הטומאה, משמע דמהני הך טעמא דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, גם כי היכי דלא ליעבדו כלי חרס אב הטומאה ואבי אבות הטומאה, ע"י דינא דחרב כחלל].

ובאמת לכאורה דעת הרמב"ם בזה מבוארת, ואדרבה צ"ע בדברי הרמב"ן למאי בעינן דרשא למיעוטיה כלי חרס מדינא דחרב כחלל תיפו"ל מצד דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה. ועיין במל"מ ה"ג שם שתמה כן על הרמב"ן.

וע"פ דברי אאמו"ר הגאון זצ"ל ה"ה ד'חרב כחלל הוא פרשת קבלת טומאה בפ"ע, יתכן לומר דבהך פרשתא ליכא לכללא דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, וממילא דאי לאו דאימטעטו מ'חרב' היו נעשים כיו"ב.

אמנם זה יותר חידוש ממה שנתבאר לעיל, דבשלמא על אופן קבלת הטומאה יש לחלק כנ"ל דהואיל וחרב כחלל הוא פרשה בפ"ע, צורת קב"ט ידיה שונה מבעלמא, ויתכן שתהא רק במגע המת ולא באהל עם המת, וכמו"כ מה שכתבנו די"ל דאף דבעלמא כלים אינם מקב"ט אלא מאב הטומאה, בחרב כחלל מקב"ט גם מראשון, [וזהו דס"ל לרע"ב] אכן כ"ז הוא בקבלת הטומאה, אולם הטומאה עצמה אינה שונה מטומאה דעלמא, ודינא דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה, הוא מדיני הטומאה עצמה, וא"כ ראוי שיהא דין זה גם בדינא ד'חרב כחלל', ונמצא דדעת הרמב"ם מבוארת טפי, אכן עכ"פ קצת מקום יש ליישב בזה את הרמב"ן.

בדינא דחרב כחלל

הר"ש במשנתנו (פ"א מ"א) מיייתי את פלוגתת ר"ת ור"י מסימפונט אי דינא ד'חרב כחלל' נאמר רק בכלי מתכות, או שנאמר דין זה בכל הכלים [לבד מכלי חרס]. ומקורו של ר"ת הוא מקרא ד'בחלל חרב או במת' דמיניה ילפינן דמת עביד כיו"ב, והך קרא מיירי בחרב היינו בכלי מתכות. ומקורו של ר"י מסימפונט הוא מקרא ד'זכבסתם בגדיכם', דמיניה ילפינן דטמא מת עביד כיו"ב, ומיירי בשאר כלים.

והנה באמת אחר דילפינן להנך תרי דיני [דינא דמת עביד כיו"ב ודינא דטמא מת עביד כיו"ב] מתרי קראי, יש מקום לומר דתרי דיני נינהו. והכי מטין קצת הדברים ברמב"ם בפ"ה מטו"מ ה"ג, דמיייתי להנך תרי דיני כ"א בפ"ע.

אכן מודמשוור ר"ת ור"י מסימפונט את דיניהם, חזינן דסברי דהוה דין אחד, היינו דהאמנם דבעינן ילפותא נוספת שגם טמא מת עביד כיו"ב, אכן אחר הילפותא הא דמת עושה כיו"ב, והא דטמא מת עושה כיו"ב הוא דין אחד, וממילא דדינים שווה, ואלא דלר"ת העיקר הוא קרא ד'חרב' האמור אצל מת, ולזה ס"ל דרק בכלי מתכות דהוה דומיא דחרב איכא דינא דעושה כיו"ב, ולר"י מסימפונט הואיל וקרא דטמא מת מיירי בבגדים הרי דלא בעינן דווקא חרב, וילפינן מינה גם לדינא דמת עביד כיו"ב, כיון דהכל דין אחד.

ובזה מתבאר שיתת הרע"ב (פסחים פ"א מ"ו) דולד טומאה של טומאת מת עביד נמי כיו"ב [היינו דכלים שנגעו באדם שנגע בטמא מת, נעשים ראשון]. והנה הא ליכא קראי לזה ומהיכא ילפינן לה. ולהמבואר דהכל דין אחד, א"ש, דכיון דמקרא ד'זכבסתם בגדיכם' ילפינן דדינא ד'חרב כחלל' לא נאמר רק על מת עצמו, אלא גם על טמא מת, א"כ גדר הדין הוא דטומאת מת עבדה כיו"ב, וממילא דה"ה דראשון עביד כיו"ב.

ואף הרשב"א בחולין דף ב' ע"ב דפליג, מבואר בדבריו שם דמטעמא אחרתא הוא דפליג, והוא משום דכלים לא מיטמאו אלא מאב הטומאה, והיינו דגם לדידה ביסוד הדין ראשון הוה עביד כיו"ב, ואלא דלא שייך בפועל דין זה הואיל וכלים לא מיטמאו אלא מאב הטומאה. [ולפי פשוטו הרע"ב חולק בזה וס"ל דמה דכלים אינם מיטמאים אלא מאב הטומאה הוא משום דלא מצו למיהוי שניים, וע"כ כיון דע"י דינא דחרב כחלל גם ראשון עביד כלים כיו"ב, שפיר מיטמאו גם מהראשון, ולהלן יתבאר מזה עוד]. ועיין בקונטרס י"ח דבר מאאמו"ר הגאון זצ"ל שמבואר כדברים הנ"ל.

אמנם קשה על כל זה ממה שמביא הר"ש בהמשך הדברים וז"ל, עוד פירש הר"י מסימפונט דחרב ה"ה כחלל היינו דווקא היכא דנחלל בו המת, ל"ש חרב ול"ש כלי שטף כולם שווים אם נהרג בו נעשה אבי אבות, עכ"ל. וגבי טמא מת דעביד כיו"ב הא לא שייך הך תנאה דחרב שנחלל, וכל הכלים נעשים כיו"ב. וא"כ בע"כ דתרי דיני נינהו, דין אחד שמת עביד כיו"ב, וזהו רק את הכלי שנחלל בו, ודינא דטמא מת עביד כיו"ב שנאמר בכל הכלים.

ואלא דא"כ דהוה תרי דיני הדר תקשי כנ"ל היאך ילפינן לפי הר"י מסימפונט דדינא דמת עביד כיו"ב הוא בכל הכלים, מ'זכבסתם בגדיכם' האמור בדינא דטמא מת עביד כיו"ב. והנה לעיל מיניה מביא הר"ש וז"ל, ועוד פירש הרב ר' יצחק מסימפונט בענין אחר דשנים טמאין במת ושלשה טמאין במת מיירי בלא חיבורין, אבל ארבעה טמאין במת מיירי ע"י חיבורין, ע"כ. אשר לפירוש זה, טמא מת לא עביד כיו"ב, ורק מת עביד כיו"ב. וא"כ אולי נימא דחידושיה דהר"י מסימפונט דרך החרב שנחלל ה"ה כחלל אול כהמשך למה שפירש בענין אחר דארבעה טמאין במת מיירי ע"י חיבורין, דכמשנ"ת לפירוש זה רק מת עביד כיו"ב, ולדרך זו הוא דמוסף הר"י מסימפונט דרך חרב שנחלל בו ה"ה כחלל. אמנם לפי הפירוש דארבעה טמאין במת הוא משום דטמא מת נמי עביד כיו"ב, וזהו דילפינן מ'זכבסתם בגדיכם', הכל באמת דין אחד, ושוב לא בעינן נמי חרב שנחלל בו כשם דבטמא מת לא בעינן לה, ובה קאי דברי הר"י מסימפונט הראשונים דמ'זכבסתם בגדיכם' ילפינן גם למת דעביד כיו"ב בכל הכלים.

ואלא דאי נימא כדברינו דכד אול הר"י מסימפונט דבעינן חרב שנחלל, ס"ל דקרא ד'זכבסתם בגדיכם' דמיירי בטמא מת קאי אחיבורין, תקשי א"כ מהיכא ילפינן ד'בחלל בו המת לא בעינן דווקא מתכת אלא כל הכלים שנחלל בו מיטמאו, הא בקרא כתיב חרב, ואין ללמוד זה מקרא ד'זכבסתם בגדיכם', דהא קרא זה קאי אחיבורין.

ויש לומר דכיון דאמרין דבעינן דווקא חרב שנחלל בו, א"כ העיקר תלוי במה שנחלל בו, ואין מקום לחלק בין חרב לשאר כלים.

[ואלא דהראו בתוס' הרשב"א בפסחים דף י"ד ע"ב וז"ל, אומר הרב יצחק מסימפונט דכל כלי שטף הנוגע במת הרי הוא אבי אבות וכו', או אם נגע בטמא מת נעשה כטמא מת, והא דאמר בחלל חרב לאו דווקא בכלי מתכות אלא בכל הכלים ובלבד שיהיה כלי שנהרג, עכ"ל. הרי מבואר דדברי הר"י מסימפונט דבעי חרב שנחלל אולו עם הא דאיכא בטמא מת נמי חרב כחלל, ודלא כמש"כ.

ועדיין אפשר ליישב דאח"כ למש"כ השתא הר"י מסימפונט דבעינן דווקא חרב שנחלל, ליכא למילף מקרא ד'זכבסתם בגדיכם' האמור בטמא מת לדינא דמת עביד כיו"ב, דהא שני דינים הם, אכן כיון דבעינן דווקא חרב שנחלל בו, שוב לא צריכין ילפותא להך

פרק א'
משנה א'

אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה.

וכתב הרע"ב דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת אבי אבות הטומאה הוא, הק לשון דאבי אבות לא הוזכר בש"ס וכן ברמב"ם לא נמצא לשון זה, ורק ברש"י בכ"ד ובר"ש. וכן נמצא בפיוט של ר"א הקליר

ביוצר של פר' פרה, והכוונה אבי אבות דהנוגע בו הוא אב הטומאה, ואב הטומאה היינו מי שטמא אדם וכלים כדאיתא בריש ב"ק, וזה הכוונה אבי אבות דעושה הנוגע בו אב הטומאה.

ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב.

וכ' הרע"ב אבל חכמים גזרו על הנוגע בט"מ בעודו מחובר למת שיהיה טמא שבעה, וכ"כ הרמב"ם כאן בפיהמ"ש, והוא מבואר בע"ז ל"ז ע"ב דדיקרב בדיקרב טמא, ודעת הרמב"ם בפ"ה מט"מ ובפיהמ"ש כאן בדברי הרע"ב דהוי דין דרבנן, ודעת התוס' בע"ז ל"ז ע"ב ובעוד כ"ד דהוא מה"ת. [ונפק"ל מקרא והנוגע בכל אשר יגע דדיקרב בדיקרב מסאב, ופולגתת הרמב"ם ותוס' היא איך לפרש מסקנת הגמ' בע"ז אם הגמ' חזרה מדרשא זו].

וחקרו רבותינו האחרונים בביאור הק דינא, אם הפירוש דהוי אופן מגע במת, דע"י שנוגע במי שנוגע במת חשיב אופן להיטמא מהמת, או דהביאור הוא דהנוגע במת בעודו מחובר בו אלים טומאתו וחשיב אבי אבות הטומאה ולכן הנוגע בו טמא ט"ז, (ועי' בס' באר משה חיו"ד סימן נ"ד להגאב"ד דסלבדוקה, ובס' משנת ר' אהרן טהרות סימן ל"ו, ובקה"י טהרות סימן ט"ז, ובחידושי ר' שמואל פסחים סימן ט'), ולכא' נחלקו בזה הראשונים, דבתוס' בניזר מ"ב ע"ב מבואר דבעודו מחובר למת חשיב כאבי אבות, ולכן כתבו שם התוס' דכהן שנטמא למת כשפירש מן המת אסור לו לחזור ולהטמא במת, משום דבחיבורין אלים טומאתיה דנעשה כאבי אבות לטמא הנוגע בו ט"ז, (אבל אם הוי רק אופן שהשני יטמא מהמת ודאי לא חשיב תוספת טומאה), אבל בתוריד"ד בע"ז ל"ז ע"ב מבואר דבחיבורין טמא ט"ז משום דחשיב כנוגע במת ע"ש בלשון, [וברמב"ן ב"ב כ' איתא ב' הלשונות גם דהוי כאבי אבות וגם דהוי כיד להעביר טומאה מהמת].

ונפ"מ בזה י"ל אם מותר לכהן להטמא לחיבורי המת, דאם חשיב כאופן מגע טומאה מהמת מסתבר דאסור לכהן לנגוע בחיבורי המת, אבל אם הוי משום דהמחובר למת נעשה כאבי אבות הטומאה י"ל דמותר לכהן להטמא בזה, כמו דק"ל דמותר לכהן להטמא לחרב ה"ה כחלל אע"ג דהוי אבי אבות הטומאה, ובשאג"א החדשות תש"י"א נקט דלכהן אסור להטמא לחיבורי המת, ועיין במנ"ח מצוה רס"ד אות ט' שנקט נמי כן, וכן מבואר במג"א סימן ת"ט סק"ה עיי"ה. [העירוני דאין כוונת המג"א משום טומאה בחיבורין, אלא כוונתו דאין הכהן רוצה לטמא עצמו וכדמוכח שם בדבריו בסק"ד ובמחמ"ש שם, וכן מוכח בדברי הבה"ל שם שתמה ע"ד המג"א דבזה"ז כלולו ט"מ, ואיסור להטמאות למת ודאי נוהג גם בזה"ז, וכן מבואר בדברי התוריד"ד שם בעירובין דף ל"א מהדורה תליתאה]. אולם במנ"ח שם כתב דלפ"ז גם כהן שמותר להטמא לקרובים, אבל אם יש בגד על הקרוב דנעשה חיבורי המת אסור לו להטמא לזה כיון דכהן אסור להטמא לחיבורי המת, והדברים תמוהים טובא דלכא' כל האיסור להטמא לחיבורי המת משום דחשיב כנגיעה במת וא"כ כאן דחשיב כנטמא מהקרוב הא שרי טומאה זו, וכן המנהג דכהן נטמא לחיבורי הקרוב.

[ובתוס' נזיר מ"ב ע"ב מבואר דנזיר מגלח כשנגע בדבר המחובר במת, ולכא' מוכח מזה דחשיב כאופן טומאה במת, אולם הרי תוס' שם כתבו דבחיבורין הטעם דבשעת חיבורין נעשה כאבי אבות ולכן כתבו דהוי תוספת טומאה, וא"כ אמאי נזיר מגלח, ומרן הגרי"ז נקט דתוס' שם קיימי לשיטת ר"ת דנזיר מגלח על חרב כחלל, אבל בח' ר' שמואל פסחים שם ביאר דס"ל לתוס' דכ"ז דמחובר למת יש לחיבורין חומר דעצמו של מת ולכן נזיר מגלח ע"ז, ולפ"ז ודאי דכהן נמי אסור להטמא בזה, ועפ"ז יש מקום לדברי המנ"ח בחידושו הנ"ל כיון דהחיבורין אסורין לכהן, אבל כמדור שאין המנהג כן וצל"ע].

עוד נפ"מ יש לדון כמה דנחלקו הראשונים בגדר האי דינא דחיבורין, במה שדן בתש"באר משה חיו"ד שם מה הדין בב' בנ"א שכ"א נוגע בח"ז וכ"א נוגע בחבירו האם יטמאו שניהם דהרי קיי"ל יש נוגע וחוזר ונוגע וא"כ חשיב כאילו שניהם נוגעים כ"א בב' חצאי זיתים, או דשניהם טהורים כיון דכ"א נוגע רק בח", ותליא האי מילתא בגדר דין חיבורין דאם הוי כאילו דנוגע במת א"כ חשיבי שניהם דנוגעים בב' חצאי זיתים וטמאים, אבל אם הטעם דבשעת חיבורו חשיב כאבי אבות הטומאה וא"כ כאן דכ"א נוגע רק בח"ז ממילא שניהם טהורים, ויש לדון עוד דבנגיעה דח"ז לא חשיב נגיעה של טומאה וא"כ ליכא דין חיבורין, [ועיי"ש מש"כ לפרש מתני' דלקמן פ"ז משנה ב' דכה"ג איכא דינא דחיבורים, אמנם בחידושי רבינו חיים הלוי פ"ח מט"מ ה"ז כתב לפרש האי מתני' באו"א ואכ"מ].

ובר"ש ומהר"ם לקמן פ"ט משנה ט"ז נקטו דכ"ח הנוגע במת מטמא כלי בחיבורים, ולכא' הרי כ"ח אין נעשה אב הטומאה ואפ"ה נטמא הכלי ומוכח דחשיב כנגיעה במת, אולם עיין חזו"א אהלות סימן ד' סק"ב שדן לומר בדבריהם דיתכן דבשעת חיבורו נעשה הכ"ח אבי אבות ולכן כלי הנוגע בו אה"ט, והביאור הוא דבעודו בחיבורין למת מתפשט בו טומאת המת, ול"ה קב"ט, ולכן שייך ד"ז גם בכ"ח, ודן עוד ד"ל דכ"ח הנוגע במת הוי רק ראשון אלא הדין הוא דבחיבורים עושה הכלי כיוצא בו ולכן אע"ג דהוא ראשון עושה הכלי השני כיו"ב ראשון, ולפ"ז ליכא להוכיח מזה כלל. [אמנם בראש יוסף בשבת י"ז ע"א דן לומר דהכלי נעשה אה"ט].

והנה בתוס' שבת י"ז ע"א כתבו דגם באוהל איכא דין חיבורין, ובמגיני שלמה שבת דף מ"ד כ' דשיטת רש"י אינה כן, וליכא דין חיבורין רק בנטמא במגע ולא בנטמא באהל, ובר"ש במתני' כתב דגם בנטמא במשא איכא דין חיבורין, וכן מבואר בתוס' נזיר דף נ"ד ע"ב, וכן מבואר בדברי התוס' ב"מ ק"ה ע"ב, אבל בדברי הר"י מסימפונט הובא בר"ש מוכח דס"ל דליכא דין חיבורין בנטמא במשא המת, וכן בדברי הרמב"ם בפ"ה מט"מ משמע דרך בנטמא במגע מטמא בחיבורין, ולכא' י"ל דתליא בהך נידון דאם הוי משום דחשיב כנוגע במת ע"י שנוגע בנוגע בו, וא"כ י"ל דהוי דוקא במגע, אבל אם הוי משום דאליים טומאתיה בשעת חיבורו למת, א"כ י"ל דליכא נפ"מ בין מגע למשא ואהל, [ונתבאר כ"ז בארוכה בענין טומאה בחיבורין], ויעוין לקמן במשנה ג' במש"נ לגבי אם חיבורי המת מטמאים באהל, ותליא נמי בהך מילתא מה הגדר דטומאה בחיבורין. **ובתוס' ב"מ ק"ה ע"ב** מבואר דנוגע בגוי הנוגע במת ליכא דין חיבורין, ולכא' אם דין חיבורין דחשיב דמגע במת אמאי ליכא חיבורין כה"ג, וע"כ משום דאליים טומאת המחובר למת, וזה ל"ש בגוי, אמנם ל"ה ראייה דמגע דאין מק"ט לא חשיב מגע למישייה חיבורין, וע"כ בדברי הרמב"ם פ"א מט"מ ה"ג דגוי שנגע במת הרי הוא כמי שלא נגע למה זה דומה לבהמה שנגעה במת, וי"ל דכוונתו להא דמגע גוי לא חשיב כנוגע נפ"מ לענין חיבורין, [דל"ה רק הלכה דהגוי לא נטמא, אלא לא חשיב כלל מגע טומאה].

כ' הר"ש אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב, וברע"ב כ' לפי שהוא נעשה ולד הטומאה, וכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב, וצ"ב לשונם דלכא' הרי בהא אנו דנין אם אדם הנוגע בט"מ נעשה ראשון או אב, וא"כ מה כתבו דלפי שהוא ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב, הרי בזה גופא אנו דנים אם הוי אב או ולד הטומאה.

ולכא' היה משמע מדבריהם דכל מי שאינו מקור הטומאה, אלא מקבל טומאה חשיב ולד, דהוא בתולדה מהדבר המקבל טומאה, וא"כ כיון דאדם הנוגע בט"מ הוי רק ולד ולכן לא חמיר טומאתיה וטמא טומאת ערב, ואין מטמא אדם וכלים, והא דהט"מ גופיה לא חשיב ולד הטומאה אע"ג דהרי נטמא מהמת, צ"ל ע"פ המבואר בספרי זוטא פר' חוקת דילפי' מקרא דכתיב הנוגע במת, נוגע במת טמא אין מת עצמו טמא, ויעוין"ש בספרי זוטא דלכן בן השונמית כשחיה הוא טהור והנוגע בו קודם טמא, ומבואר דאין המת טמא, אלא הנוגע בו טמא, וא"כ שפיר חשיב הנוגע במת כאב הטומאה, דנחשב שהוא מקור הטומאה, [והא דאסור להכניס מת למקדש, צ"ל דכ"ד שהוא מטמא איכא איסור להכניסו, דיסוד האיסור בבאימ"ק הוא מדין מטמא מקדש, וכש"כ בחידושי מרן רי"ז הלוי הל' פרה אדומה בשם הגר"ח].

אמנם ז"א דא"כ יקשה למה כלי הנוגע בט"מ חשיב אה"ט הא הוא ודאי חשיב מקבל טומאה מהט"מ, ועוד מצינו דבר שיש לו טומאה מחמת עצמו וחשיב ולד הטומאה, וכמו בע"ק דכתב הר"ש ריש כלים דאינו אב הטומאה אלא ולד, ואע"ג דטומאתו מחמת רואה (עיי' נדה כ"ב ע"א), וע"ע מש"כ בריש כלים עוד כמה דוגמאות מטומאות דטמאים מחמת עצמם וחשיבי ולד הטומאה, וע"כ דיסוד השם דאב הטומאה וולד הטומאה, הוא בחומר הטומאה, דמי שטמא אדם וכלים חשיב דאית ליה שם אב הטומאה, ומה דמטמא רק אוכלין ומשקין חשיב ולד הטומאה, וכוונת הר"ש והרע"ב דכיון שהוא ולד הטומאה היינו דאין מטמא אדם וכלים א"כ חומר טומאתו הוא כמו ולד הטומאה, וממילא הוי נמי טומאת ערב, דכל הכלל שלמדנו בב"ק דף כ"ה דכל הטומאות שאתה מטמא במת לא יהיו אלא טומאת שבעה, היינו טומאת אב הטומאה, אבל ולד הטומאה טמא רק טומאת ערב.

[ובעיקר דברי הספרי זוטא יעוין בחידושי ר' שמואל ב"ב ס' ט"ו אות ז' דודאי המת הוא טמא, אלא דל"ה חלות טומאה ע"י קבלת טומאה ולכן פקע כשחי המת (וא"כ ודאי אין הט"מ מקור הטומאה, אלא המת הוא מקור הטומאה, ואפ"ה חשוב גם הט"מ אה"ט), וביאור הדברים דאין הפירוש במת דע"י המיתה נעשה גוף המת לחפצא דטומאה, דבזה אמרין טומאה שבהן להיכן הלכה, ול"ה נטהר ע"ז, אלא יסוד הטומאה הוא דמה שהוא מת הוא טמא, ולכן אם קם לתחיה פקע הטומאה, וודאי המת עצמו הוא גוף הטומאה, אלא דל"ה טומאה ע"י קב"ט, שנעשה בו דבר שטימא, אלא הוא טומאה מחמת עצמו ודו"ק היטב].

משנה ב'

כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה.

ופירש הרע"ב בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין כמות עצמו דכתיב בחלל חרב או במת, חרב ה"ה כמות והוא הדין לשאר כל הכלים.

ונחלקו בזה הראשונים דדעת הר"ש בשם ר"ת וכו' דעת התוס' בכ"ד וכן דעת הרא"ש דדוקא כלי מתכות נעשה כחלל, אבל הרמב"ם בפ"ה מט"מ ה"ג כתב דכל הכלים נעשים אבי אבות כמות, וכן הביא הר"ש בשם הר"י מסימפונט, וכן כתב הגר"א בא"ר, וכן הכריע הגר"א ביו"ד סימן שס"ט סק"ב וכתב דפשוטא דמתני' דתנן סתמא כלים משמע כל הכלים וכדעת הרמב"ם (וכן כתב הרמב"ן בב"ב דף כ') ועיי"ש שהאריך בזה הגר"א.

והנה לדעת ר"ת הרי כיון דכתיב חרב אמרינן דוקא כלי מתכות דומיא דחרב, ולדעת הרמב"ם כתב הרמב"ן בב"ב דף כ' דחרב בא למעוטי כ"ח דלא אמרינן ביה חרב ה"ה כחלל, אבל לשון הרמב"ם בפ"ה מט"מ ה"ז דכ"ח לא נעשה כחלל משום שאין כ"ח נעשה, אב הטומאה לעולם ויעו"ש ברמב"ן שהוסיף גם משום דאין נעשה אה"ט, [ולכא"ו יל"ד לפ"ז לשיטת הר"ח מובא לקמן גם בט"מ ראשון אמרינן חרב ה"ה כחלל דלפ"ז גם כ"ח יעשה ראשון כמותו, אלא דיל"ד עפשוט"כ לקמן משנה ד' דכ"ח איכא הלכה דצריך להטמא מאה"ט ולא סגי בהא דנעשה ראשון, דלפ"ז בכ"ח לא יהיה ראשון].

ובביאור שיטת ר"ת דרך כלי מתכות צ"ב דלא מצינו בדינו קב"ט בשום מקום חילוק בין כלי מתכות לשאר כלי שטף ומהכ"ל נימא כאן דכוונת התורה דוקא לכלי מתכות, ור"ת דריש לה מדכתיב חרב, משמע למעט שאר כלים, [והחולקים ס"ל דדרשינן מקרא דוכבסתם בגדיכם דמשמע כל הבגדים, ויתבאר להלן משנה ג'], אבל צ"ב בגדר דהך מילתא דשונה כלי מתכות משאר הכלים, ויעו"ש בתוס' הרשב"א פסחים דף י"ד ע"א ד"ה בנר שהביא דברי הר"י מסימפונט דבכל הכלים נעשה כחלל, והוסיף וכו' ואין חילוק בשום מקום בטומאות מת בין כלי מתכות לשאר כלים, (אלא דחלל חרב בא למעט כ"ח דאינו נעשה אה"ט), ומשמע דכוונתו לטענה זו דמהכ"ל נחלק בין כלי מתכות לשאר כלים, וביאור דברי ר"ת יבואר להלן.

והר"ש הביא עוד דעה מהר"י מסימפונט דחרב ה"ה כחלל הוא דוקא בכלי שנחלל בו מת ל"ש חרב ול"ש כלי שטף כולם שוין אם נהרג בו נעשה אבי אבות (ועמש"כ לקמן במ"ג עוד בביאור שיטה זו), ועיין בפיהמ"ש לרמב"ם דמשמע נמי דס"ל כשיטה זו וכ"כ במשנה אחרונה, אמנם ביד החזקה לא הוזכר זה. [ועיו"ש בהקדמה לפיהמ"ש שמבואר בדעתו כש"כ ביד החזקה, ומש"כ במשנתנו יש לומר דבא רק לפרש הקרא דחלל חרב דאיירי בחרב שהרג אדם, אבל מינייה ילפינן לשאר כלים].

והנה לדעת הר"י מסימפונט דאיירי בחרב שנהרג בה אדם, ודאי אין כוונתו דבהרג לבד נטמא החרב, דביומא דף כ"ב ע"א מבואר להדיא דאם הרג בסכין והוציאו קודם שמת אין טמא הסכין, וע"כ כוונתו דהרג ונגע בו אחר שמת.

ויעו"ש בתוס' הרשב"א פסחים י"ד ע"א סד"ה בנר שמשמע להדיא מלשונו דאם הרג אדם נטמא אח"כ במגע ואפי"ב במת אחר, [ועיין בזכר טוב ס' י' אות י"א שעמד בחידוש זה, ועיי"ש מש"כ ביישוב קושית החזו"א, וע"ע מש"כ בזה לקמן מ"ג ראיא גדולה מדברי הר"ח בפסחים], ומבואר דעיקר הדין דחרב שנהרג בה אדם הוא דעיי"ז חל ביה שם חרב וממילא נטמא בנגיעתו במת ונעשה כחלל, ומבואר דלשיטתו יסוד הדין דכלים הנוגעים במת הוא דוקא בכלי שנהרג בו המת דאית ליה שם חרב.

ולפ"ז נראה לדון דיסוד שיטת ר"ת דס"ל דרך כלי מתכות נעשה כחלל, הוא משום דכלי מתכות אית ליה שם חרב, ובקראי דס"פ יתרו כתיב כי חרבך הנפת עליה ותחללה, וכו' רש"י שם דברזל מקצר ימיו של אדם, ובפר' מסעי (פרק ל"ה פסוק ט"ז) כ' רש"י שברזל ממית בכ"ש, וא"כ כל כלי מתכות אית ליה שם חרב, ולכן דינו נעשה אבי אבות כמות, [והנה ברמב"ן שם בס"פ יתרו כ' דרך ברזל אסור, אבל כסף מותר, וכבר דנו בזה האחרונים, ובס' דרך חכמה פ"א מבית הבחירה ס"ק ק"ה הביא דבפירוש התוס' השלם עה"ת כתבו דכל מיני מתכות אסור. ועיין בספר המפתח פ"א הט"ז מבית הבחירה שציינו להרבה אחרונים בזה], ונמצא דיסוד דין דרך כלי מתכות נעשה כחלל דאית ליה שם חרב, ולכן נעשה כחלל.

* * *

דעת הר"ש במשנה ג' והתוס' בכ"ד דחרב ה"ה כחלל מטמא במגע במשא ובאהל, אבל דעת הרמב"ם בפ"ה מט"מ ה"י י"ג דמטמא רק במגע, דבטומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל, ובמשא נמי טהור שהמשא למת עצמו אינו מפורש כמו שביארנו, [וכוונתו דמשא במת הוא ק"ו מנבילה כיון דמטמא באהל, ובחרב דאמ"ט באהל ה"ה דאין מטמא במשא], והרמב"ן בב"ב דף כ' הסכים דאין מטמא באהל, אבל במש"כ הרמב"ם שאין מטמא במשא כתב שצריך עיון.

צורתא

דשמעתתא

האגון הגדול ר'
איתמר גרבוז
שלש"א

וברש"י בחולין דף ע"א ע"ב כתב דחרב אין מטמא במשא, דאין טומאת משא אלא למי שהטומאה יוצאה ממנו, ועיין תוס' שם שחלקו ע"ד והוכיחו מהא דמדרס הזב מטמא, [וכבר ביארו בדעת רש"י דס"ל דמדרס הוי טומאה בפנ"ע דמדרס הזב טמא, ולא הוי קב"ט מהזב], והנה סברת רש"י הוי סברא לגבי משא, ולגבי אהל יש לדון מה דעת רש"י ועיי"ש ברש"ש דרש"י ס"ל דאין מטמא באהל כסברת הרמב"ם דבעי אדם.

* * *

ברמב"ן עה"ת פר' חוקת כ' דאדם הנוגע בחרב ה"ה כחלל אע"ג דנעשה אה"ט וטמא ז' ימים, אבל א"צ הזאה שלישי ושביעי, ודייק לה מקראי, וכ"כ בח' הרמב"ן בב"ב דף כ' ע"א, והובא בביאור הגר"א סי' שס"ט סק"ב, וכ"ד הבעה"מ בחולין פרק בהמה המקשה, ומבואר מדבריהם דהדין טו"ז במת ל"ה משום הזאת גו"ז אלא הוי עוד הלכה דטומאת מת היא שבעת ימים. ומקור דבריהם מקושיית הגמ' בנזיר ג"ד ע"ב דפריך והני כלים בני הזאה ניעהו, [אמנם בירושלמי הובא בר"ש איתא להדיא דצריך הזאה גו"ז בנוגע בכלי שנגע במת, ועיין ברמב"ן שם שעמד בזה], והרמב"ם פ"ז מנזירות ה"ח פירש דברי הגמ' באור"א [דר"ת מפרש קושיית הגמ' דרך כלי מתכות נעשה כחלל, והבעה"מ והרמב"ן פירשו דליכא דין הזאה, והרמב"ם חולק על הני תרי חידושי], וכתב שם דנזיר הנוגע בכלי הנוגע במת, אין טעון הזאת גו"ז, וקושיית הגמ' דנזיר א"צ הזאה, ותמה הראב"ד שם טובא בדבריהם, אבל הגר"ח והחזו"א פירשו דכוונת הרמב"ם דמדון נזיר א"צ הזאת גו"ז, והיינו דל"ה נזירות טומאה, ובדאי ל"ג מאדם אחר, אבל לא חשיב נזירות טומאה ואכמ"ל.

ודעת הגר"א באדרת אליהו פר' חוקת שהנוגע בחרב ה"ה כחלל בעי הזאה, אבל כלי הנוגע באדם ט"מ אה"ט שטמא ז' מדין וכבסתם בגדיכם א"צ הזאה, [ויש לדון הרבה בביאור שיטתו].

* * *

דעת ר"ת בתוס' נזיר ג"ד ע"ב דנזיר מגלח על חרב ה"ה כחלל וכו' התוס' דלפ"ז גם הכהן מוזהר ע"ז [וברמב"ן בב"ב דן די"ל דגם אם נזיר מגלח אפ"ה אין כהן מוזהר ע"ז], אבל התוס' הביאו קושיית רבינו חיים דאיזה בית אשר תבנו לו וע"כ דאין כהן מוזהר, וכ"ד הרמב"ם בפ"ג מאבל, וברמ"א יו"ד סימן שס"ט הובא ב' דיעות וכתב דהמנהג להקל, ויעו"ש בגליון הגרעק"א דהביא דברי הרמב"ם דמתיר, וכן פסק שם הגר"א דאין הכהן מוזהר ע"ז.

ובעיקר קושיית הרבינו חיים בתוס' איזהו בית אשר תבנו לו, הוא רק לשיטת התוס' דחרב ה"ה כחלל מטמא באהל אבל אם אין מטמא באהל וכשיטת הרמב"ם והרמב"ן ב"ב ל"ק כלל, [ובמאיירי שבת דף י"ז הביא שיטה (וזה שיטת ההשלמה) דחרב ה"ה כחלל שנטמא באהל המת אין חוזר ומטמא באהל, ורק אם נטמא במגע חוזר ומטמא באהל, [ועיין בשיעורי רבינו הגרי"מ קונטרס י"ח דבר ביאור שיטה זו], ולפ"ד לך קושיית הרבינו חיים איזהו בית אשר תבנו לו].

ובמנ"ח מצוה רס"ג אות ל"ג דן בכהן שנטמא בחרב ה"ה כחלל אם יכול לחזור ולהטמאות בב"א למת אסור אם חשיב כמחולל, ולכא"ו י"ל כיון דבטומאה זו מותר לכהן להטמאות, ובמת אסור לכהן להטמאות חשיב תוספת טומאה, וכ"כ המנ"ח שם בהמשך דבריו לגבי נגע במת גוי (לשיטות דאין כהן מוזהר ע"ז), דאסור לו לחזור ולהטמאות למת ישראל כיון דמותר לו להטמא למת גוי לא חשיב מחולל ועומד, [ועיין בחלקת יואב מהדו"ת ס' ט' ענף ב' ובמנחת פיתים על יו"ד ס' שע"ב שתמהו טובא בדברי המנ"ח הנ"ל].

* * *

משנה ג'

כיצד ארבעה כלים נוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת שבעה.

מבואר במתני' דכלי הנוגע באדם שהוא אה"ט נעשה אה"ט כמותו, והטעם כש"כ הר"ש והרמב"ם והרע"ב דכתיב וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם וכו', ובר"ש הביא דהר"י מסימפונט הוכיח מכאן דחרב ה"ה כחלל הוי בכל הכלים דהא כתיב וכבסתם בגדיכם, והר"ש דחה דאיכא לאוקמה קרא בכלי מתכות כגון תכשיטי זהב וכסף דאשכחן גבי בגדי כהונה דכתיב ואלה הבגדים אשר יעשו וקא חשיב חשן ואפוד ומעיל וציץ הוא טס של זהב, וכ"כ התוס' בנזיר דף נ"ד ע"ב בשם ר"ת [ועיין במגדל עוז פ"ז מנזירות ה"ח שכתב ע"ז דהא בקרא דואלה הבגדים לא מני כלל ציץ, (ואדרבה עיין בבעל הטורים ר"פ תצוה דכתב דלא הוזכר ציץ שאינו מין בגד, ובזה יש לבאר דברי רש"י פסחים דף ע"ז ע"א דע"י הציץ ל"ה יתור בגדים ומיושב ק' הגה"ש שם), וצ"ע דליכא פסוק דכתיב שמונה בגדים, אך ראיתי לציץ לדברי הריטב"א שבת ס"ג ע"ב ד"ה מציץ שכ' דציץ מקבל טומאה דאיתקש לבגדי כהונה דכתיב ואלה הבגדים אשר יעשו וכו' ועשיית ציץ ובכל מקום הוא חשוב בכלל בגדי כהונה עכ"ל, וכתב שם המג"ע

משיב דבר

רבנו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

(א) וּמִ"ט נִקֵּט הַרְמַב"ן [וְכִנְרָא דַּכָּךְ הִי כְּתוּב בְּלִשׁוֹן זֶה בִּר"ח עֲצֻמוֹן] לִשׁוֹן נַעֲשָׂה אַה"ט דְּבֵר שְׂאִינוּ.

(ב) וְהַעִיקָר כְּדִבְרֵיו (וְכֵן מֵתְבָּאֵר מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים שֶׁם דִּלָּא הֻזְכַּר נוֹגַע בְּרֵאשׁוֹן) וְאִי"צ לְחַפֵּשׁ חִידוּשִׁים.

דאפשר דהרהריה מדאמרינן שמונה בגדים מוכח דהציץ נמי הוי בגד עיי"ש בכ"ד]. אמנם הר"י מסימפונט כ' דמכאן מוכח דכל הכלים טמאים, ומה דכתיב חרב ל"ד חרב אלא ה"ה כל הכלים. ו**מבואר** בדברי הראשונים דכשם שנחלקו בכלים הנוגעים במת אם הוי דוקא כלי מתכות או ה"ה שאר הכלים ה"נ הוי בכלים הנוגעים באדם שהוא אה"ט, ואין מקום לחלק ביניהם, ולכן טרח ר"ת לאוקים קרא בבגד ממתכות, ולא אמרינן דבאה"ט שאני דכל הכלים נעשים כמותו, מקרא דוכבסתם בגדיכם, ובנגע במת דוקא מתכות מקרא דחלל חרב, והטעם מבואר בדברי הגר"א ביו"ד ס' שס"ט וכ"ה בתוס' הרשב"א בפסחים י"ד ע"ב, דכיון דהתנא קרי לה לשניהם כלים, (בין כלים הנוגעים במת ובין כלים הנוגעים בט"מ), ע"כ דהוי אותו כלים, ותריהו שוין בדינן, ומשום דהוי חד דינא דכלים הנוגעים במת או באדם הטמא במת נעשים כמותו. [ונתבאר כ"ז בארוכה בענין חרב ה"ה כחלל].

והנה הר"ש הביא דעת הר"י מסימפונט דחרב ה"ה כחלל הוי דוקא בכלי שנחלל בו המת, ויעוי' בתוס' הרשב"א פסחים דף י"ד ע"א דהביא דהר"י מסימפונט איירי נמי לגבי כלי הנוגע בט"מ שנעשה אה"ט דכ"ז דוקא בכלי שנהרג בו אדם, וכן מבואר שם ברבינו חננאל דהביא דראינו לרבותינו הגאונים שהעמידו זה הנר [שמבואר בגמ' דנעשה אה"ט מפני שנגע בט"מ] שנהרג בו אדם הוא מכלל שאם לא בו אין זה הדין עליו וכו' יעוי"ש שנחלק עליהם הר"ח, ומבואר להדיא בשיטתם דגם כלי שנוגע בט"מ דוקא שנהרג בו אדם, והביאור דס"ל דע"י מה דנהרג בו אדם חל בכלי דין דחלל חרב ונעשה כמו המטמא בין בנגע במת ובין דנגע בט"מ, (ואין צריך שיטמא ע"י שהרג אדם, אלא כלי שהרג אדם דינו דנעשה כיו"ב).

ו**מוכח** להדיא מזה דהדין חרב ה"ה כחלל דנעשה אבי אבות ודינא דוכבסתם בגדיכם דכלי הנוגע בט"מ נעשה כמותו הוי חדא הילכתא, ולכן כמו דבנגע במת ילפי' מקרא דחלל חרב דדוקא נחלל בו מת ה"נ בכלי שנגע בט"מ דוקא בכלי שהוא חלל חרב וכש"נ דהוי חדא הילכתא.

אבל בר"ש הביא עוד שיטה מהר"י מסימפונט דס"ל דהא דכלים שנגעו בט"מ נעשה אה"ט הוא דוקא בחיבורין ולפ"י ליכא כלל הלכה דכלי שנגע בט"מ נעשה כמותו ורק מדין חיבורין נעשה אה"ט, [ועיין עוד בזה בדברי הראב"ד פ"ה מט"מ ה"ג שכ' דאנו אין לנו אלא בחרב או בחבורין בשאר כלים דכל המקראות אינן אלא בחבורין ועיי"ש במל"מ], ולפ"ד ודאי הוי ב' הלכות.

ולכא"ז צ"ע לדעת כל הראשונים דילפי' מקרא דוכבסתם בגדיכם דכלי הנוגע בט"מ נעשה כמותו הא אפשר דהטעם מפני טומאה בחיבורין, וככל התורה דוכבס בגדיו איירי בחיבוריו למטמאיו, ועיין מל"מ פ"ה מט"מ ה"ג ד"ה וראיתי להראב"ד שעמד בזה, [ובמוק"א נתבאר דגם לפ"ד הר"י מסימפונט דארבעה טמאים במת איירי בחיבורין, אינו מדין חיבורין דמת - דיתכן לומר דלחרב ה"ה כחלל ליכא חיבורין - אלא הוי דין חיבורין כמו נושא את הנבלה דנטמא האדם לטמא בגדים, וחלוקין בגדיהן, עיין מש"כ בארוכה בענין טומאה בחיבורין].

הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב.

הנה ברמב"ן ורשב"א חולין דף ב' ע"ב הביאו דעת ר"ח דאדם ט"מ ראשון [דהיינו אדם שנגע באדם שנגע במת דתנן במשנה א' דהוא ראשון] מטמא כלים, [ולכן לא מוקי הגמ' שם הא דמשכח"ל דטמא ששחט ואין מטמא את הסכין בטמא שרץ ולא מוקי לה בט"מ, דט"מ אפי' ראשון מטמא כלים], והרמב"ן והרשב"א חלקו ע"ד והוכיחו ממתני' דאינו מטמא כלים, וכוונתם להוכיח דלפ"ד הר"ח הרי משכח"ל חמישי, כשהרביעי הוא אדם והחמישי הוא כלי דשניהם טמאים טומאת ערב, ומדלא הוסיף לה התנא מוכח דאין ט"מ ראשון מטמא כלים, [ועיי"ש בהגהות מרן הגר"א זצ"ל ואין מובן הגהתו, וברור דכוונת הרמב"ן להוכיח כש"כ עיי"ש ודו"ק].

ו**הנה** ביאור דעת הר"ח הוא משום דס"ל דכי היכי דאדם שהוא אב הטומאה במת כשנוגע בכלי נעשה כיו"ב מדין חרב ה"ה כחלל, [והוא חד דינא עם הא דאדם הנוגע במת נעשה כיו"ב וכש"נ לעיל], ה"נ אדם שהוא ט"מ ראשון ונוגע בכלי נעשה הכלי כיו"ב מדין חרב ה"ה כחלל, דילפי' דבטומאת מת הכלי שנוגע באדם נעשה כמותו, וכ"ה ברע"ב בפסחים פ"ק משנה ו' שכ' וכל הכלים חוץ מכ"ח שנגעו בטומאת מת נעשו כמותם אם אב אב, אם ראשון ראשון, מבואר דגם ראשון עושה כלי ראשון כיו"ב, [אלא דאפ"ה כ"ח לא נעשה כיו"ב ומוכח דהא דכ"ח לא נעשה כחלל אינו רק משום דאין כ"ח נעשה אה"ט, אלא דבכ"ח לא נתחדש דינא דחרב ה"ה כחלל עמש"כ לעיל במשנה ב']. וכ"ה דעת הר"ח דגם בראשון אמרינן חרב ה"ה כאדם שנוגע בו, [אלא דק"ק לשון הר"ח שהוא ברמב"ן דחשיב אב הטומאה דלפ"ז אין הכוונה דנעשה אה"ט אלא דהכלי נעשה כיו"ב(א), ועמש"כ בענין כלי הנוגע בט"מ ראשון אם נעשה כמותו בביאור דברי הר"ח, ובישוב קושית הרמב"ן ממתני'].

ובדעת הרמב"ן והרשב"א דחלקו ע"ד הר"ח יעוי' בקוב"ש פסחים אות ס"ז דפליגי בהא דכלי אין מק"ט אלא מאב הטומאה אם הוא משום דיש הלכה בקב"ט דצ"ל מאה"ט או

דהוי הלכה דכלי אין נעשה שני, דדעת הר"ח והרע"ב דהוי רק הלכה דכלי **אין** נעשה שני, וכיון דהכא הרי הכלי נעשה ראשון משום דנעשה כיו"ב ממילא מק"ט גם מראשון, אבל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דהוי הלכה דאין כלי מק"ט רק מאה"ט וכיון דהמטמא הוא ראשון אין יכול לטמאות כלים, [אע"ג דהוי צריכים להיות כמוהו], ויעוי' שם בלשון הרשב"א שמבואר כן שכתב דקיי"ל שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה.

אבל יש לפרש עוד בדעת הרמב"ן והרשב"א דסברתם דדינא דחרב ה"ה כחלל הוזכר רק במת מקרא דחלל חרב ובאדם הנוגע במת מקרא דוכבסתם בגדיכם אבל בראשון שנגע בט"מ לא מצינו דרשא דעושה כיו"ב, וביותר יש לומר בזה דס"ל דאדם שנוגע במת חשיב טומאת מת, דהוא טמא טומאת שבעה, והוי טומאה מחודשת במת. דהאדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, ובוה נתחדש דין דעושה כמותו, אבל אדם שנוגע בו דנעשה ראשון, הרי הוי כאדם הנוגע בשרץ דנעשה ראשון, ולא חשיב טומאת מת ובוה לא נתחדש דעושה כמותו. [ועיין בב"ק כ"ה ע"ב דמבואר כל טומאות שאתם מטמאים במת לא יהיו פחותין משבעה, ומשמע דאדם ט"מ שהוא ראשון דטמא רק טומאת ערב לא חשיב טומאות שאתם מטמאים במת]. וע"ע מש"כ בזה בענין חרב ה"ה כחלל אות ג' והובא שם מדברי הרא"ש בשטמ"ק בגזיר דף נ"ד ע"ב דט"מ ראשון נמי חשיב ט"מ ואין עולה לו אותו היום, ומוכח דחשיב טומאת מת, וכן משמע פשטות לישנא דמתני' דנקט לה שנים טמאים במת וכו' ואחד טמא טומאת ערב, הרי דקרי ליה תנא טמאים במת.

ובעיקר דברי הרע"ב בפסחים עיין בתש" בנין שלמה ח"ב שכתב לפרש דבריו בענין אחר **(ב)**, ואין כוונתו דאדם ט"מ ראשון עושה כיו"ב.

בתוס' ב"ק דף ב' ע"ב הקשו על הא דאמרינן שם אבות הטומאות השרץ והש"ז והט"מ, תולדותיהן לאו כיו"ב דאילו אב מטמא אדם וכלים, ואילו ראשון אוכלים ומשקין מטמא אדם וכלים אין מטמא, והק' התוס' וא"ת והרי ט"מ עושה כלי מתכות כיו"ב דחרב ה"ה כחלל, אלמא יש מהן כיוצא בהן, ותירצו וי"ל דאכתי אינו עושה כיוצא בו שאותו כלי מתכות אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו, כמו שמדקדק ר"ת בריש מתני' דאהלות עכ"ד.

ושמעתי מאמור"ר שליט"א דהגר"ד זצ"ל שאל לאביו הגרי"ז זצ"ל בדברי התוס', דמבואר בדבריהם דאפילו דחרב ה"ה כחלל אבל כיון דאין בו כח לעשות כיו"ב חשיב דקליש טומאתיה, והקשה הגרי"ד דהא דאין כלי עושה כלי כיו"ב ל"ה משום קלישות הטומאה, אלא הוא דין מסוים דאין כלי עושה כלי כיו"ב, וראיה לזה מהא דאדם שנגע בכלי שנגע במת דמטמא כיו"ב, הרי דאע"ג דהאדם טומאתו רק מוכח חרב ה"ה כחלל ואפ"ה מטמא כיו"ב, ובע"כ דהא דאין כלי מטמא כלי אחר כיו"ב הוא דין מסוים דאין כלי מטמא כלי אחר כיו"ב, ואמא חשיב תולדותיהן לא כיו"ב, וביותר קשה דהא חזי דכלים שנגעו בכלים שנגעו במת אין מטמאין כיו"ב, ואילו אדם שנגע בכלים שנגעו במת מטמאין כיו"ב, והרי תריהו שוין בדרגת טומאתן, ומוכח דל"ה משום קלישות טומאה, ורק הוי דין מסוים דאין כלים עושה כיו"ב.

ותיציץ לו מרן הגרי"ז דחלוק חרב ה"ה כחלל בנוגע במת מדינא דחרב ה"ה כחלל באדם הנוגע בט"מ, דבכלי הנוגע במת חשיב כמו המת, ואדם הנוגע בו עושה שפיר טומאה כיו"ב, ורק כלים הנוגעים בו דינן דאין עושין כיו"ב משום הדין המסוים דכלים אין עושין כיו"ב, אבל כלים הנוגעים בט"מ בזה ס"ל לתוס' דקלשה טומאתן ואין עושין כיו"ב משום דקלישא טומאתן, ע"כ מה ששמעתי [ובעיקר הקושיא דכיון דאדם הנטמא מכלים הנוגעים במת עושה כיו"ב מוכח דהכלים יש להם כח לטמא כיו"ב, היה אפ"ל דהאדם יש לו כח לעשות כיו"ב רק בדרגא של אב, אבל לעשות כיו"ב דהמת קליש הטומאה].

והנה בגוף דברי האר"צ ז"ל יש להעיר, מדברי האר"צ ז"ל בסי' תרפ"ח סק"ה שהביא מדברי הראב"ד ז"ל בתמים דעים דגם בקברים שייך דין קבוע יעו"ש, וכן עולה מדברי הרשב"א ז"ל ח"א ספ"ג, וזה לכאן דלא כסברת האר"צ ז"ל. תו יש להעיר הערה נפלאה בדרך החידוד בתירוץ האר"צ ז"ל, ובקדם ג' הקדמות.

א] נחלקו הראשונים ז"ל האם דינא דחרב ה"ה כחלל אמרי' רק בכלי מתכת שנגע במת או גם בשאר כלים לבד מכלי חרס, דעת הר"ת ז"ל בניזיר נ"ד ב' ד"ה ת"ש דרך כלי מתכות, וכ"ה דעת רש"י ז"ל בפסחים י"ד ב'. אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' טומאות מת ה"ג ודעת הר"י מסימפונט ז"ל שם בניזיר, דדין חרב ה"ה כחלל נוהג בכל הכלים זולת כ"ח, ועי' בדברי הר"ש ז"ל ריש אהלות.

ב] דעת כמה ראשונים ז"ל דכהן מוזהר שלא ליגע בכלי שנגע במת, כיון דהניזיר מגלח על כלי שנגע במת עי' בדברי ר"ת ז"ל בתוס' נזיר שם. והרשב"א ז"ל בב"ב כ' א' כתב בדעת ר"ת ז"ל דאע"ג דאין נזיר מגלח ע"ז, מ"מ כהן מוזהר שלא ליטמאות לכלי שנגע במת, וכ"ה דעת היראים ז"ל סי' שכ"ב, ומרן הב"י ז"ל העתיק בסי' שע"א (ד"ה וכתוב) דברי הכל בו ז"ל שהעתיק דעת היראים ז"ל, ונראה מסתימת הדברים דהכי ס"ל להלכה.

ג] בחולין קכ"ה ב' קאמר רבא, דטהור המאהיל על הטומאה יסוד טומאתו משום מגע דנחשב כנוגע במת. ומעתה כשם שאסור לכהן להאחיל על הטומאה, אסור לו נמי להאחיל על כלי שנגע במת, וכ"כ התוס' בניזיר הנ"ל והר"ש ז"ל באהלות פ"א מ"ג, והתוס' בחולין ע"ב ב' ד"ה כי. וגדולה מזו כתבו התוס' בשבת י"ז א' ד"ה ועל, דגם אם המאהיל אינו רחב טפח מ"מ נטמא המאהיל כדין טהור המאהיל על המת דאי' באהלות פט"ז מ"א דמביא על עצמו טומאה אפי' ברחב כלשהו.

אך אין זה מוסכם, דדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מטומאות מת ה"ג דכלים שנוגעים במת אינם מטמאים באהל ואפי' לא במאהיל עליהם. אמנם המי נפתח ז"ל פרפ"ר י"ב אות ח' נסתפק דשם בגדים המחוברים למת, גם להרמב"ם ז"ל המאהיל עליהם נטמא יעו"ש.

נמצא לפי כל הנ"ל, דתכריכי המת כיון דנוגעים במת, נעשו התכריכים אבי אבות הטומאה כמות עצמו מדין חרב ה"ה כחלל, ולהסוברים דכהן מוזהר שלא ליטמאות לחרב ה"ה כחלל, א"כ כהן מוזהר שלא להאחיל על התכריכים. ומעתה לפי"ז גם לפי התירוץ הנ"ל של הגה"ק מקוויגלוב ז"ל הי"ד, אכתי קשיא קושית הרוקח ז"ל. דנהי דמשום המת עצמו ליכא קבוע דהוי כפירש, מ"מ כיון דהתכריכים יש להן טומאות עצמן ואסור לכהן להאחיל עליהם, הדר הו"ל קבוע, דטומאות התכריכים אינם כ'פירש' דהרי טמאים מצד עצמם. ונהי דהרוקח ז"ל גופי' בסי' שט"ו ס"ל דכהן אינו מוזהר על טומאת חרב ה"ה כחלל וא"כ לשיטתו ז"ל א"ש התירוץ הנ"ל, מ"מ אכתי קשיא להסוברים דכהן מוזהר ע"ז.

ולכאן למימר דגם התכריכים נאכלים לאחר זמן, דמ"מ מנא ידעי', והיאך אפשר לומר דרוב ארונות התכריכים כבר נתכלו.

איברא, לא מצינו בדברי רבותינו הראשונים ז"ל מי שיסבור דחרב ה"ה כחלל נאמר בכל הכלים וגם יסבור דכהן מוזהר על טומאת חרב ה"ה כחלל. דר"ת ז"ל דס"ל דכהן מוזהר ס"ל דזה רק בכלי מתכות, והר"י מסימפונט ז"ל והרמב"ם ז"ל דס"ל דבכל הכלים נאמר כן ס"ל דכהן אינו מוזהר ע"ז, ומיושב הקושיא.

והנה ה"י מקום לתרץ הקושיא באופן אחר. דהנה הא דכתב הספרי זוטא דהמת עצמו אינו טמא אלא מטמא, יש להסביר בע"ה באופן זה, דלא מצינו דבר טמא שהוא יותר מאב הטומאה ובכל המקומות שמצינו אבות ותולדות לא מצינו דבר שהוא יותר מאב, ומדחזין דמי שנוגע במת נעשה אב הטומאה בהכרח דהמת עצמו אינו טמא דאילו ה"י המת טמא ה"י לו להיות אב הטומאה והנוגע בו ה"י לו להיות ולד הטומאה.

ומעתה לפי"ז יש לומר דה"ה חרב הנוגע במת, כיון דנעשה כמת עצמו והנוגע בו הוי אב הטומאה, בהכרח דהוא עצמו אינו טמא, דאילו ה"י דבר טמא ה"י לו להיות אב הטומאה והנוגע בו ראשון לטומאה. ולפי"ז מתורץ קושיית הנ"ל, דנהי דחרב ה"ה כחלל מ"מ אין כאן קבוע דהחרב עצמו נמי אינו טמא אלא מטמא וכהמת עצמו.

ולאו מילתא היא, דהרי לענין טומאת אהל דין דהחרב כאב הטומאה ולא כאבי אבות, והיאך נימא דע"י נגיעתו במת שנעשה כמוהו פקע טומאת עצמו, והגע עצמו, כלי שה"י ראשון לטומאה ושוב נגע במת דנעשה כמת עצמו מדין חרב הרי הוא כחלל [להמבואר במנחות כ"ד ב' דמטומאה קלה לחמורה לא אמרי' שבע לה טומאה], אטו נימא דעד עתה ה"י טמא וכיון שנגע במת פקע טומאתו ונעשה טהור אלא דמטמא אחרים, וע"כ דרך לגבי המת עצמו שייך לומר דהוא טמא ואינו מטמא ולא לגבי חרב ה"ה כחלל.

והמעייין בדברי קדשו של האבני נור ז"ל יור"ד סי' תס"ו סק"ג, בין יבין, שדברי הספרי שייך רק לגבי המת ולא לגבי חרב ה"ה כחלל, יעו"ש.

מתני' ריש אהלות, שנים טמאים במת וכו'

איתא בספרי זוטא בפרשת חקת עה"פ הנוגע במת וגו' דבר מחודש מאד, "נוגע במת טמא אין מת עצמו טמא", והיינו דמת עצמו אינו דבר טמא אלא דגורה חכמתו ית' שמת מטמא אחרים, והובא בילקוט שמעוני, ועי' בדברי האבני נור ז"ל יור"ד ח"ב סי' תס"ו אות כ"ג מש"כ בביאור דברי הספרי.

והנה המג"א ז"ל בספרו זית רענן [פי' לילקוט] כתב ב' נפק"מ בהא דמת עצמו אינו טמא וז"ל, "ונפק"מ כשיחיו המתים אין צריכין הזאה נדה דף ע' עיי"ש בתוספות".

ובדברי המג"א ז"ל יש לעורר. הנה מש"כ דנפק"מ דלעת"ל אינם צריכים הזאה וציין לדברי הגמ' בנדה ע' ב', ולכאן אדרבא מהתם קשיא, דאמרי' התם דאנשי אלכסנדריא שאלו את רבי יהושע "מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין. אמר להן לכשיחיו נחכם להן. איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם". ולדברי הספרי זוטא צ"ע מה נסתפקו אנשי אלכסנדריא ומה השיב להם ר' יהושע, הא כיון דהמת עצמו אינו טמא מה הצד דצריכים הזאה.

אמנם המג"א ז"ל ציוה לעיין שם בדברי התוס', ונראה לענ"ד בע"ה דכוננו ז"ל לרמוז דלפי דברי התוס' א"ש דברי הספרי עם דברי הגמ'. וז"ל התוס', "וא"ת אמאי לא בעי הק' בעיא על בן השונמית דאיירי ביה. וי"ל, שמא משום דכתיב קרא לעתיד לבא וזרקתי עליכם מים טהורים ומספקא ליה אי הק' וזיקה הויה שלישי ושביעי אי לא אבל בן השונמית פשיטא ליה דלא בעי הזאה".

ומעתה נראה לומר דכוננו ז"ל להוכיח מדברי התוס' דהספק של אנשי אלכסנדריא האם מתים לע"ל צריכים הזאה אין זה מעיקר הדין, דא"כ בן השונמית נמי ליבעי הזאה, אלא הספק ה"י שמא טעונים הזאה לתוספת טהרה דכתיב וזרקתי עליכם מים טהורים. וא"כ מהא גופא דפשיטא להו דמעיקר הדין אינם טעונים הזאה, הרי בהכרח כהספרי דמת עצמו אינו טמא, והיינו דמהתוס' מוכח דפירוש דברי הגמ' בספיקת אנשי אלכסנדריא אינה מעיקר הדין וממילא דמוכח כהספרי זוטא.

אלא דק"ל לפי"ז לשון הגמ' מתים לעתיד לבא צריכין הזאה שלישי ושביעי, דלפי"ז מדינא אינם צריכים אלא לתוספת טהרה.

ונלע"ד בע"ה לכאן כונה עמוקה בדברי המג"א ז"ל ובאופן אחר.

הנה הצ"ח ז"ל בנדה שם והחת"ס ז"ל בשו"ת יור"ד סי' של"ז והרד"ל ז"ל שם בהגהותיו לנדה שלשה נביאים נתנבאו בסגנון אחד, דהספק של אנשי אלכסנדריא שמא צריכים הזאה היינו משום דכל מת נחשב נמי כנוגע בעצמו, וא"כ אדרבא בן השונמית פשיטא להו דטעון הזאה דהגוף שלו נגע בעצמו כשה"י מת, אבל במתים לע"ל שכבר כלה גופן וכדאמרי' בשבת קנ"ב ב' דלעתיד לבוא קודם תחיית המתים כל אחד ישוב לעפרו ונקרא גוף חדש, א"כ י"ל דפנים חדשות באו לכאן וא"צ הזאה.

והנה בפשוטו דבריהם ז"ל צ"ע טובא, דהרי מת אינו מקבל טומאות מגע מת כיון דטומאתו חמורה מטומאת מגע מת ושבע לה טומאה, וכשחזר לחיות שוב אין כאן מגע מת, וא"כ באיזה זמן הוא נטמא משום מגע מת.

אמנם לדברי הספרי זוטא הנ"ל יש להבין דבריהם ז"ל באופן נפלא, דכיון דמת עצמו אינו טמא, נמצא דמיד כשמת ה"ה נטמא מכח מגע מת דלא שייך שבע לה טומאה דהרי מת עצמו אינו טמא, וא"כ בן השונמית פשיטא דה"י צריך הזאה, ולא נסתפקו אלא במתים לע"ל ד"ל פנים חדשות באו לכאן, וכנ"ל.

ומעתה י"ל דזהו כונת המג"א ז"ל דלפי הספרי מיושב קושית התוס' מבן השונמית, וכנ"ל.

ועתה נפן לדברי הספרי זוטא דהמת עצמו אינו טמא.

אמרי' בברכות י"ט ב' "אמר רבי אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל וכו'. אמאי, לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. כדרבא, דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה, ושאיין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה, ורוב ארונות יש בהן חלל טפח, וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן, ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן".

והנה הגה"ק ר' יוסף ענגיל ז"ל הביא קושית הרוקח ז"ל, מאי מהני הא דרוב ארונות יש בהם פותח טפח, הא הוי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה. וכ' שם דאברך אחד תי' לו [וכנודע שה"י זה הגה"ק מקוויגלוב הי"ד] לפי דברי הספרי זוטא הנ"ל דהמת עצמו אינו טמא אלא מטמא א"כ ליכא קבוע, דמה שהמת מטמא הוי כפירש דאזלי' בתר רוב, ודפח"ח.

ולפי"ז צ"ע, דנהי דהוי כפירש מ"מ הא פירש בפנינו קי"ל ביור"ד סי' ק"י ס"ג דאסור. ונהי דלדעת הר"ן ז"ל רק מדרבנן אסור, אמנם דעת הרשב"א ז"ל [יעו"ש בדברי הש"ך ז"ל סק"ב] ועוד הרבה ראשונים ז"ל דהוי מדאורייתא.

ולאו קושיא היא, דיש לפרש דכיון דהמת אינו טמא ליכא מעולם נידון קבוע עליו אלא לעולם הנידון ה"י על פירש, וממילא לא גרע במה שפירש בפנינו, דעיקר הטעם דפירש בפנינו אסור היינו משום דזה נחשב כלקיחה ממקום הקביעות, ושוי"מ ת"ל סברא זו בס' ראש אפרים להבית אפרים ז"ל ח"ג דף ט"ז ע"ב.

משנה א'

כללי טומאת מת

א' שנים טמאים במת^א, אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב^ב.

ב' שלשה טמאין במת, שנים טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב.

ג' ארבעה טמאין במת, שלשה טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב.

כיצד שנים, אדם הנוגע במת^ג טמא טומאת שבעה^ד, ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב^ה.

משנה ב'

שלשה טמאים במת

כיצד שלשה, כלים הנוגעים במת^א, וכלים בכלים^ב טמאין טומאת שבעה, השלישי בין אדם ובין כלים^ג טמאין טומאת ערב^ד.

משנה ג'

ארבעה טמאים במת

כיצד ארבעה, כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם, טמאין טומאת שבעה, הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב.

אמר^ה ר"ע יש לי חמישי, השפוד התחוב באהל, האהל והשפוד ואדם הנוגע בשפוד וכלים באדם טמאין טומאת שבעה החמישי בין אדם בין כלים טמא טמאת ערב. אמרו לו אין האהל מתחשב.

א) כלומר מצינו באדם וכלים שנטמאו במת דרך ב' מוהן שנטמאו זה בזה, אחד טמא טומאת ז' ואחד טמא טומאת ערב, ואדם או כלי שנגע שנגע בהב' נשאר בטהרתו (תפא"י).

ב) כולה מתניתין מפרש לה ואזיל (רע"ב).

ג) היינו טמא מת דחשיב גבי אבות הטומאות^א בריש מסכת כלים (ר"ש).

ד) דכתיב (במדבר י"ט י"א) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים, לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת אבי^ב אבות הטומאה הוא (רע"ב).

דאין לומר שאינו אלא אב ומטמא לנוגע בו שבעה והטמא מת הוא ולד ומטמא הנוגע בו טומאת ערב, שכיון שהטמא מת מטמא אדם וכלים כדכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ע"כ אב הוא^ג דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מן האב (משנ"א).

ה) דכתיב (שם כ"ב) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. לפי שהוא נעשה ולד הטומאה וכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב^ד (רע"ב)

והדין הוה הוא דין תורה, ומדברי סופרים^ה שאם נגע במת ונגע באדם אחר קודם שפרש מן המת הרי השני גם כן טמא שבעה מדבריהם (פיהמ"ש לרמב"ם ורע"ב).

ו) נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו דכתיב (במדבר י"ט) בחלל חרב או במת, חרב הרי הוא כמת^ו (ע"פ ר"ש רמב"ם ורע"ב)

ודין זה הוא בין בכלי מתכות ובין כלי שטף ובגדים (ע"פ פיהמ"ש לרמב"ם, ובחבורו פ"ה מטומ"מ ה"ג, וכ"ד ר"י מסימפונט המובא בר"ש וכ"כ הרע"ב)

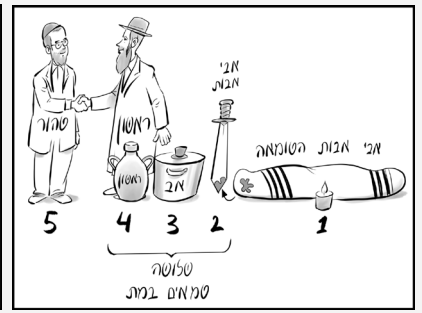
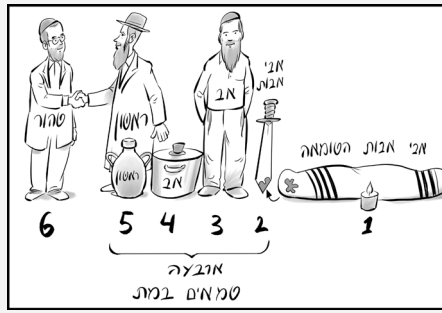
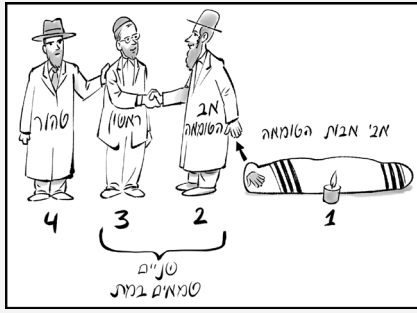
וי"א דכלים דמתני' בכלי מתכות מיירי ובאלו דוקא קי"ל חרב הרי הוא כחלל אבל שאר כלי שטף אינם כחלל (ר"ת הובא בר"ש ורא"ש ובתוס' נזיר נ"ד ב',

תוספת באור

1] בפשוטו כוונת הר"ש לבאר את שורש החילוק בין נוגע במת שטמא ז' לנוגע בטמא ז' שטמא טומאת ערב, ועי' כתב דנוגע במת כיון שהוא אב הטומאה טמא טומאת שבעה ומשא"כ נוגע בטמא ז' כיון שהוא ראשון אינו טמא טומאת שבעה, ולפי' מבואר דטומאת ז' במת תליא במה שהוא אב, וכן מבואר ברע"ב שז' וטמא שבעה ימים לפי שהוא נעשה אב הטומאה
2] לשון זה הוזכר בראשונים בכ"ד, ראה ר"ש (להלן מ"ב), וברשי"י (ע"ת במדבר י"ט כ"ב, ובב"ק ב ע"ב, ועוד) ובתוס' נזיר מ"ג ע"ב, וכן הוא בפיוט ר"א הקליר ביוצר לפירשת פרה, אמנם בש"ס לא הוזכר לשון זה
3] וכן מבואר בפירוש"י ע"ת במדבר י"ט כ"ב
4] קשה לי דבס"פ כיצד הרגל (ב"ק כ"ה ע"ב) יליף רבא מקרא דכל טומאות שאתם מטמאים במת לא יהיו פחותים מז'. וי"ל דשאני הכא דבחד קרא אמר יטמא שבעת ימים ובאיך לא אמר אלא יטמא משמע דלאו שבעת ימים קאמר (כסף משנה פ"ה מטומ"מ ה"ב)
5] שיטת הרמב"ם והרע"ב דטומאת חיבורים במת אינה אלא מדרבנן, ולקמן מ"ג יובאו עיקרי השיטות בזה
6] וז"ל הרמב"ם בפיהמ"ש אמר יתעלה בטומאת מת כל הנוגע בחלל חרב וכו' יטמא שבעת ימים, וקבלנו כי אמרו חלל חרב הכוונה בזה שהחרב והחלל שוין שהרי אין הבדל בין חלל חרב או חלל אבן או חלל עץ, אלא שנתכוין בזה שכל הנוגע בחרב שנהרג בה המת יטמא שבעת ימים עכ"ל
7] בפשוטו מיירי בשנחלל בה מת זה שנטמא על ידו אבל אם נחלל בה מת בעבר ועתה אנו באים לטמאותה מחמת נגיעתה במת אחר לא תטמא מדין חרב ה"ה כחלל, ולפי"ז לא משכח"ל חרב כחלל בנוגע בטמא מת דהא לא הרג בה, וצ"ל לשיטה זו דמה שאמרו כיצד ארבעה וכו' כלים הנוגעים במת מיירי מדין חיבורין (ראה להלן) וכ"כ המים הטהורים.
אמנם בתוס' הרשב"א פסחים י"ד ב' כתב וז"ל אומר הרב ר' יצחק מסימפונט דכל כלי שטף הנוגע במת או אם הוא באוהל המת הרי הוא אבי אבות לטמאות [עוד] אחר טומאת ז', או אם נגע בט"מ נעשה כטמא מת לטמאות הנוגע בו טומאת ערב, והא דאמר בניזר פרק כהן גדול בחלל חרב הרי הוא כחלל ל"ד בכלי מתכות אלא בכל הכלים, ובלבד שיהא כלי שנהרג בו אדם ואין חילוק בשום מקום בטומאת מת בין כלי מתכות לשאר כלים עכ"ל ומשמע דבבריו דכלי שנהרג בו אדם הרי הוא ככלל חרב ה"ה כחלל וכשיגע במת אפי' לא יורגנו דינו כחלל, ולפי"ז משכח"ל חרב כחלל גם בטמא מת וכגון שבעבר נחלל בה אדם (וראה עוד בצורתא דשמעתתא ממורנו הגרא"ג שליט"א)
8] והא דאין כלים שניים נעשים כראשונים הוא משום דא"כ אין לדבר סוף וזה לא יתכן (משל"מ פ"ה מטומאות מת ה"ג ד"ה וראיתי לראב"ד) ועי' משנ"א.
9] לכאור' יל"ע דהא בספ"א דכיצד שלשה אשמעינן תנא דאין כלי עושה חרב כחלל כיוצ"ב ואי הוה תני אדם במת וכלים באדם לא הוה תני אדם במת וכלים באדם הוה ידעינן שאין כלי עושה כיוצ"ב מהא דתנא השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב, ומבואר שהכלי השלישי שנגע בכלי השני שהוא אב הטומאה אינו נעשה אב כמותו אלא נחית דרגא ונעשה ראשון, וע"כ הוא משום שלא אמרינן חרב כחלל אלא בכלי מאדם או ממת ולא מכלי אחר כיוצ"ב.
והנה במשנת טהרות אהלות ח"א סימן ג' כתב בשם מרן הגרי"ז דחלוק חרב ה"ה כחלל בנוגע במת מדינא דחרב ה"ה כחלל באדם הנוגע בט"מ, דבכלי הנוגע במת חשיב כמו המת, ואדם הנוגע בו עושה שפיר טומאה כיוצ"ב, ורק כלים הנוגעים בו דינא דאין עושים כיוצ"ב משום הדין המסוים דכלים אין עושים כיוצ"ב, אבל כלים הנוגעים בט"מ כיוצ"ב כ"ל לתוס' דקלשה טומאתן ואין עושים כיוצ"ב משום דקלישא טומאתן, ע"כ. ויש להעיר דלפי"ז דהא דאין כלי עושה כיוצ"ב במת ובטמא מת הוא משני דינים א"כ אין ללמוד ממה שאין כלי עושה כלי אחר כיוצ"ב בטמא להא שאינו עושה כלי אחר כיוצ"ב במת עצמו, וא"כ הדק"ל מוה"ק הר"ש דניתני כיצד שלשה באדם במת וכלים באדם הא אי הוה תני הא לא ידעינן לזה דאין כלי עושה כלי אחר כיוצ"ב במת עצמו דמסיפא לא ידעינן אלא דאין כלי שננטמא מאדם טמא מת עושה כלי אחר כיוצ"ב אבל בכלי שננטמא במת עצמו אכתי לא ידעינן ועי'
10] ומודילפי' בספרי מקרא דוכבסתם בגדיכם, חזוין דבכלי הכלים אמרי' חרב כחלל וקשה לשיטת ר"ת דרך בכלי מתכות חרב ה"ה כחלל, ויש לדחות דאיכא לאוקמא בכלי מתכות כגון תכשיטי זהב וכסף כדאשכחן גבי בגדי כהונה דכתוב ואלה הבגדים אשר יעשו וקא חשיב חשן ואפיו וציץ ומעיל (ע"פ ר"ש ורא"ש)
11] ור"ל דמקרא דחלל חרב לא ילפי'
12] ולשיטה זו אין דין חרב כחלל אלא במת עצמו, אבל בכלי הנוגע בטמא מת אינו נעשה כחלל, ועי' חו"א סימן כ' סק"ח דאפשר שגם דעת הראב"ד כן.

פני המשנה

הר"ר גרשטין שליט"א

הנשוא מאבי אבות הטומאה

א' אדם שנגע או נשא או האהיל על המת נעשה לאב הטומאה והרי הוא 'טמא מות'.

ב' כלי שנגע או האהיל על המת נעשה לאבי אבות הטומאה.

ג' אדם או כלי שנטמאו מכלי שהוא אבי אבות הטומאה, הרי הם אב הטומאה.

הנשוא מאב הטומאה

ד' אדם הנוגע באדם או בכלי שהם אבות הטומאה הרי הוא ראשון לטומאה.

ה' כלי הנוגע באב הטומאה דינו חלוק, אם נגע באדם שהוא אב הטומאה נעשה הכלי אב הטומאה, אבל אם נגע בכלי שהוא אב הטומאה נעשה הכלי ראשון לטומאה.

א

כללי טומאת מת

בטומאת מת יש דרגות שונות של טומאה, המת עצמו אבי אבות הטומאה. אדם הנוגע במת נעשה אב הטומאה, ואדם הנוגע בטמא מת נעשה לוד הטומאה. בכמה דינים יש חילוק בין אב הטומאה לולד הטומאה. א' אב הטומאה מטמא אדם וכלים, והולד אינו מטמא אלא אוכלים ומשקין בלבד. ב' אב הטומאה במת טמא לשבעה ימים, והולד אינו טמא אלא טומאת ערב בלבד. ברוב הטומאות וכן בטומאת אדם במת, הכלל הוא שדרגת הנשוא פחותה מדרגת הנשוא, וכגון הנוגע בשרץ שהוא אב הטומאה נעשה ראשון לטומאה, וכיוצא בנשאר טומאות, אמנם בטומאת מת נאמר דין 'חרב כחלל', וענינו שכלי שנטמא ממת, דרגתו היא כמו המת, וכן כלי שנגע בטמא מת דרגתו היא כטמא מת. אין טומאת חרב כחלל עושה כיוצא ב', כלומר שדין חרב כחלל נאמר דוקא בכלי שנטמא ממת או מאדם טמא מת, למעט כלי שנגע בכלי אחר שאינו נעשה כמותו (להלן יובאו עוד פרטי דין חרב כחלל).

משנ"א:

ח בטעם הדבר עיי' משל"מ פ"ה מטומ"מ ה"ג ד"ה וראיתי. שכתב משום דאם כן אין לדבר סוף וזה לא יתכן ע"כ. ובסמ"ג עשין רל"א כתב וז"ל ובלבד שיהא אותו טמא מת אדם אבל כלים שהם טמאי מת כלי מתכות הנוגעים בהן אינן נעשין כיוצא בהן דדוקא חרב הרי הוא כחלל אמרה תורה כשנגע באדם עכ"ל:

ט כלים פ"א מ"א אבות הטומאות וכו' וטמא מת וברמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"א כל המתטמאין מחמת המת בין אדם בין כלים טמאים טומאת שבעה. כיצד אדם או כלי שנגע בדברים שמטמאין מן המת כגון. או שנטמא באהל בא' מדברים שמטמאין באהל. וכן אדם שנטמא בדברים שמטמאין מן המת כגון. הכל טמאים טומאת שבעה שנאמר (במדבר יט-יד) "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים" ובהל' ט' כל המתטמא מחמת המת טומאת שבעה בין אדם בין כלים הוא הנקרא טמא מת והוא אב מאבות הטומאה וכו':

י נזיר ג"ג ב' וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת. על פני השדה וכו' חרב הרי הוא כחלל. ובתוס' שם ז"ל חרב הרי הוא כחלל. דכלי מתכות הנוגעים במת נעשים אבי אבות הטומאה כמות עצמו לטמא אדם הנוגע בו מטמא טומאת שבעה כנוגע במת עצמו או לטמא אדם הבא באהל אשר החרב בתוכו טומאת שבעה כבא אל אהל המת, וע"ע לעיל הערה 1: יא פ"א מ"ג כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכו', ומבואר שאדם הנוגע בכלי שנגע בחלל הרי הוא אב הטומאה, וכלים מבואר במ"ב כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים השלישה בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב:

יב פ"א מ"א אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב, ומבואר שהוא לוד הטומאה (ראה הערה 4), ודין אדם הנוגע בכלי שהוא אב הטומאה מבואר במ"ב השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב:

יג פ"א מ"ג כיצד ארבעה כלים נוגעין במת ואדם בכלים וכלים אדם טמאין טומאת שבעה, ומבואר דכלי הנוגע באדם שהוא אב הטומאה נעשה ג"כ אב הטומאה, [והמקור לזה מבואר בספרי מקרא דוכבסתם בגדיכם ביום השביעי], ולדעת רוב הראשונים הא דאמרו בסיפא דכיצד ארבעה שכלי הנוגע באדם נעשה כמותו הוא מדין חרב כחלל, אמנם בר"ש הביא דעת הר"י מסמפונט שפי' דבסיפא דכיצד ארבעה טמא מדין חיבורין, ולדבריו אין דין חרב כחלל אלא בנוגע במת עצמו, ועיי' חזו"א סימן כ' סק"ח דיתכן שגם דעת הראב"ד כן: יד ראה לעיל הערה 8:

טו כמה שהוצרך הרמב"ם לדרשא זו בנוסף לדרשא דחרב כחלל, עיי' במשל"מ שם דזהו המקור לכלים ואדם וכלים, ובספרי דבי רב פסקא קכ"ז כתב דלהשיטות שבכל הכלים אמרי' חרב כחלל ילפי' לכלי מתכות מחרב ולשאר כלים מקרא דכל הורג נפש, ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת כתב דמהאי קרא דוכל הורג נפש ילפי' דהנשוא בחרב כחלל טעון הזאה, וברש"י פרשת מטות שם נראה דדרשא דוכל הורג נפש היא מקור לטומאה בחיבורים עיי"ש וע"ע ברמב"ן עה"ת שם:

א לשון ר"ש פ"א מ"ב, ור"ל שהמת מטמא את הנוגע בו לעשותו אב הטומאה, [לשון אבי אבות הטומאה לא נמצא בש"ס אמנם הוזכר בראשונים בכ"ד, ראה רש"י (עה"ת במדבר י"ט כ"ב, ובב"ק ב"ע ב, ועוד) ובתוס' נזיר מ"ג ע"ב, וכן הוא בפיוט ר"א הקליר ביוצר לפרשת פרה]:

ב ה"ה נושא או מאהיל [ולשון המשנה (פ"א מ"א) אדם 'הנוגע' במת טמא טומאת שבעה יתכן משום סיפא דאדם הנוגע בו טמא טומאת ערב דדוקא נוגע ולא בנושא ומאהיל]: ג כלים פ"א מ"א אבות הטומאות וכו' וטמא מת:

ד אהלות פ"א מ"א אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. ובר"ש דאדם הנוגע בו ראשון הוא. וברמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ח ז"ל כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון. והנוגע בראשון נקרא שני. והנוגע בשני נקרא שלישי. והנוגע בשלישי נקרא רביעי. והראשון ושלמטה ממנו כולן נקראין לוד הטומאה ע"כ:

ה ב"ק ב. גבי טומאה תנן אבות הטומאות השרץ והש"ז וטמא מת תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדות אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא. וברמב"ם פ"ה ה"ז כתב וז"ל זה כלל גדול בטומאות כל אב הטומאה מטמא אדם ומטמא בגדים וכלים בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי חרש. וכל המתטמא אדם וכלים בנגיעה הרי זה אב הטומאה. וכל לוד הטומאות מטמא אוכלין ומשקין ואינו מטמא לא אדם וכלים לא כלי חרש ולא שאר כלים ובגדים ע"כ:

ו ז"ל הרמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ט כל המתטמא מחמת המת טומאת שבעה בין אדם בין כלים הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטומאות לענין טומאת תרומה וטומאת קדשים כמו שביארנו. למנות ממנו ראשון ושני כדי לטמא אדם וכלים כגון כשאר אבות הטומאות. ואינו מטמא כגון ע"כ:

ז רמב"ם שם ה"י כל המתטמא מחמת המת טומאת ערב הוא לוד הטומאה והוא הראשון לטומאה ואפשר שיהיה הרביעי מן המת ראשון לטומאה כמו שביארנו לענין תרומה וקדשים ע"כ. ובמכילתין פ"א מ"א תנן אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. ובר"ש אדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכל לוד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב דאדם הנוגע בו ראשון הוא עכ"ל, ומבואר דמה שאדם הנוגע אינו טמא שבעה הוא משום דחשיב לוד הטומאה. [ראה ביוסף דעת מש"כ בזה] והנה בגמ' ב"ק כ"ה ב' גרסי' אמר רבא אמר קרא (במדבר ל"א כ"ד) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה, והקשה הכס"מ (פ"ה מטמו"מ ה"ב) וז"ל אבל קשה לי דבס"פ כיצד הרגל (דף כ"ה ע"ב) יליף רבא מקרא דכל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מזו. וי"ל דשאני הכא דבחד קרא אמר יטמא שבעת ימים ובאידיך לא אמר אלא יטמא משמע דלאו שבעת ימים קאמר עכ"ל, ובתו"ט במתני' הביא דבריו וכתב ולי לא קשיא ולא מידי. דקא דמיניה יליף רבא. וכבסתם בגדיכם כתיב. ובבגדים דהיינו כלים. הוא דילפינן אבל מש"ה ליכא למילף באדם ע"כ. ועיי'

ב'

דיני חרב כחלל

כתב הרמב"ם בפ"ה מטומאות מות ה"ג. כלים שנשמאו במת בין כמגע בין באהל הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו. מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה אף כלים שנשמאו במת הם והכלים או האדם שיוגע בהן טמאין טומאת שבעה. שנאמר (במדבר יט-טז) "בחלל חרב או במת". מפי השמועה למדו שהחרב כמות והוא הדין לשאר כלים. בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים. הרי הוא אומר (במדבר לא-יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל"¹⁰ וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג אבן והרג נטמא שבעת ימים. אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה שנשמא בגניעתו בכלי שהרג בו שהרי נגע הכלי במת. ומניין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנשמאו במת שטמאים טומאת שבעה שהרי הוא אומר (במדבר לא-כד) "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם". הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא בגדים טומאת שבעה ע"כ א' כלי הנוגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמותו¹¹ ב' חרב טמאה במת אינה עושה כיוצ"ב שלא נאמר דין חרב כחלל אלא בכלי הנוגע במת או באדם טמא מת¹² ג' לדעת רוב הראשונים דין חרב כחלל נאמר בין בכלי הנוגע במת ובין בכלי בנוגע בטמא מת¹³, ויש אומרים שבכלי הנוגע בטמא מת לא נאמר דין חרב כחלל¹⁴.

באיזה כלים נאמר דין חרב כחלל

ד' נחלקו הראשונים האם חרב כחלל נאמר רק בכלי מתכות או גם בשאר כלים, יש אומרים שדין חרב כחלל נוהג בכל הכלים חוץ מכלי חרס¹⁵, ויש אומרים שלא נאמר דין חרב כחלל אלא בכלי מתכות¹⁶.

ה' יש אומרים שדין חרב כחלל נאמר דוקא בחרב שנחלל בה המת¹⁷.

ו' להסוברים שחרב כחלל נוהג דוקא בכלי שנחלל בו המת, יתכן דבשנחלל בה אדם פעם אחת סגי בשביל לטמאותה כחלל לעולם¹⁸, ויש להסתפק בכלי שקטע בו אבר אי סגי להחשיבו כחלל¹⁹.

חרב כחלל לענין משא ואוהל

בארבעה דברים יש חילוק בין המת עצמו לאדם טמא מת, המת מטמא

במגע ובמשא ובאהל, וכהן מוזהר עליו וניזר מגלח עליו, אבל טמא מת אינו מטמא אלא במגע ואין ניזר מגלח עליו ואין כהן מוזהר עליו, ונחלקו הראשונים בדין חרב הרי היא כחלל אם דינה כמת או כטמא מת.

ז' לענין טומאה משא ואוהל בחרב כחלל נשנו שלש שיטות בראשונים, י"א שהחרב מטמאה בין במגע ובין במשא ובין באהל כמת עצמו²⁰, וי"א שהחרב אינה מטמאה אלא במגע בלבד²¹, וי"א שהחרב מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל²². ח' כל זה הוא לענין קבלת טומאה מחרב כחלל, אבל לענין היטמאות החרב ע"י המת, אין חילוק בין חרב שנשמאת ע"י מגע או ע"י משא ואוהל²³, ויש מי שאומר שאין חרב נשמאת להיות כחלל על ידי אהל²⁴.

חרב כחלל לענין ניזר וכהן

כתבו תוס' ניזר נ"ד ב' ושלח לו רבינו חיים כהן איזה בית אשר תבנו לי דאין לך בית שאין בה שום כלי מתכות שהיה באהל המת או שום מסמר כדאמר' במס' שמחות (פ"ד הל' כא) כל טומאה שהניזר מגלח עליה כהן מוזהר עליה וכו' ע"כ, ונאמרו בראשונים כמה שיטות בדין חרב כחלל לענין גילוח ניזר ולענין טומאת כהנים,

ט' יש אומרים שהניזר מגלח על חרב כחלל, וכן הכהן מוזהר על טומאת חרב כחלל וי"א שאין הניזר מגלח על חרב כחלל, וכן אין כהן מוזהר עליה²⁵, וי"א שניזר מגלח, ואין כהן מוזהר²⁶, וי"א שאין ניזר מגלח, וכהן מוזהר²⁷.

שיטות נוספות בחרב כחלל

י' יש אומרים שכלי הנשמא בחרב כחלל אינו טעון הזאה בשלישי ושביעי²⁸.

י"א יש אומרים דבחרב הרי היא כחלל נטמא כלי אפילו מראשון לטומאה²⁹.

י"ב כתב הרמב"ן שהסובר שחרב כחלל מטמא באהל, אי אפשר שיסבור דין חרב כחלל בכל הכלים אלא בכלי מתכות בלבד³⁰.

י"ג יש אומרים דפשוטי כלי עץ שטומאתם מדרבנן אין בהם דין חרב הרי היא כחלל³¹.

י"ד יש מי שאומר שדין חרב כחלל אינו אלא מדרבנן³².

ולא נגע בהן וכל המאהיל עליהן או שהאחילו עליו או שהיו עמו באהל הרי זה טהור. וכן האדם שנשמא במת והאחילו על הכלים הרי הן טהורין שאין טמא מת טמא אלא במגע בלבד עכ"ל. ולענין משא כן דעת רש"י חולין ע"א א' דחרב כחלל אינו מטמא במשא ושם כתב רש"י הטעם משום שאין טומאת משא אלא למי שהטומאה יוצאת מגופו: מו רמב"ן ור"ן ב"ב כ' א' בשם יש מי שאומר, וע"כ בטעם ודעת פ"ה שעה"צ סקע"ט: כח רמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ג ז"ל כלים שנשמאו במת בין במגע בין באהל הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו וכו':

כט מאירי שבת י"ז בשם חכמי תוס' ובהשלמה ברכות י"ט ב':

ל"ר"ת המובא בתוס' ניזר נ"ד ב' ועי' טעם ודעת שעה"צ אות פ"ה – פ"ט:

לא תוס' חולין ק"ד א' ועי' בשולחן הטהור מהר"ד ציפורט סימן ח' בהרחבה בביור השיטות בזה:

לכ ר"ת בתשובה לר"ח כהן הובא ברמב"ן בב"ב כ':

לג כ"כ בטעם ודעת שם מדברי עליות דר"י ורשב"א בב"ב כ' בדעת רבינו תם:

לד רמב"ן עה"ת במדבר פי"ט ט"ז, ובב"ב כ' ובבעה"מ חולין ע"א ב', וכבר הוכיחו משיטה זו דדין טומאת שבעה במת אינה מחמת דין הזאת ג' זו אלא הוא דין בפנ"ע:

לה רבינו חננאל המובא ברמב"ן ורשב"א חולין ב' ע"ב, ועי' רמב"ן שם שכ' דא"ל להעמידה, וריהטת לשון הרע"ב בפסחים פ"א מ"ו משמע כה"ה, ועי' במשיב דבר מרבינו מרן הגרד"ל שליט"א. ובעיקר הנידון עי' קוב"ש פסחים אות ס"ז:

לו רמב"ן בב"ב כ' ע"ב, ולא נתפרש ההכרח לזה, ועי' מי נפתח פרפר י"ב אות י' שהוכיח כן מלקמן פט"ו מ"ב גבי טבילות. ועי' בשאלת חכם מהגא"ג רי"ב שרייבר שליט"א מה שביאר בזה. ובעיקר דבריו יל"ד אי כו"ע מודו להאי כללא דברע"ב במתני' כתב דדין חרב כחלל נוהג בכל הכלים, ובפי"א מ"ח מבואר דס"ל שחרב כחלל מטמא באהל עיי"ש:

לז משנ"א כלים פי"ח מ"ז, חסדי דוד אהלות פ"י קו' תורת האהל סעיף י"ב. ועי' בר"ש מקוואות פ"ו מ"י, ובמהר"ם אהלות פי"א מ"ח ועי' זכר טוב סי' ס"ק י"ז. [ובטעם ודעת הקי' עי' מדינת דטבילות, אמנם למש"כ בחסדי דוד שם דמירי ביש להם ב"ק א"ש עיי"ש: לח מנ"ח מצוה רס"ג סקט"ז בדעת הרמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ה, ובמרכה"מ שם ובמרומי זדה ניזר נ"ד ע"ב בדעת הרמב"ם, ועי' בחי' מרן ריז"ה עה"ת פרשת מטות משה"ק על שיטה זו:

טז ראה לעיל הערה 10

יז ראה הערה 8

יח ראה רמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ג, ובטעם ודעת שם סק"מ:

יט ר"י מסימפונט"ט המובא בר"ש פ"א מ"ג, וראה חזו"א סימן כ' סק"ח דאפשר שגם דעת הראב"ד כן:

כ רמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ג, וכ"ד ר"י מסימפונט"ט המובא בר"ש פ"א מ"ג, ועי' בטעם ודעת פ"ה מטומ"מ שעה"צ אות ס"ד.

כא דעת ר"ת המובא בר"ש ובתוס' ניזר נ"ד ב' ועי' בטעם ודעת שם אות ס"ה בהרחבה בשיטות הראשונים בזה:

כב ר"ש פ"ג מ"ג בשם ר"י מסימפונט. ובר"ח פסחים י"ד ב' בשם הגאונים

כג כחזו"א סימן כ' סק"ח הקשה להשיטות דבעינן חרב שנחלל בה המת מדינא דשפוד (מ"ג) דהתם הרי לא נהרג ע"י המת ואפ"ה אית ביה דינא דחרב כחלל. ובס' זכר טוב לרבינו מרן הגרד"ל שליט"א כתב בזה ואלו דבריו בר"ש ריש אהלות (לפני תניא בתוספתא פ"א כל הטמא כו') כתב, וז"ל, גם פירש דחרב הרי הוא כחלל היינו דוקא היכא דנחלל בו המת לא שנא חרב לא שנא כלי שטף כולן שוין אם נהרג בו נעשה אבי אבות. ע"כ. ובחזו"א אהלות סי' כ' ס"ק ח' תמה, דאיך יפרש ה' טמאין במת דאמר ר"ע האוהל השיפוד והאדם והכלים וכו' והלא השיפוד לא נטמא רק מאהל. וז"ל הר"ש בתוס' רשב"א פסחים י"ד א' (ד"ה בנר) אומר הר"י מסימפונט דכל כלי שטף הנוגע במת אם הוא באה המת הרי הוא אבי אבות לטמאות עוד אחר טומאת ז', או נגע בטמא מת נעשה כטמא מת לטמאות הנוגע בו טומאת ערב, והוא דאמר בניזר בפרק כ"ג בחלל חרב לאו דווקא בכלי מתכות אלא בכל כלים ובלבד שיהא כלי שנהרג בו אדם, ע"כ. (ועיין שם דנר של מתכת לא אתי לאפוקי אלא של חרס ולא של עץ). וכנראה כוונתו דאם נהרג בו אדם פעם אחת חל עליו שם חרב ועל ידי כך יכול לקבל טומאה דחרב הרי הוא כחלל מכל מת אחר וגם ע"י טומאת אהל. ולפי"ז א"ש הקושי לעיל מדר"ע בשיפוד. וצ"ב עכ"ל:

כד מספר זכר טוב שם וז"ל ויש לדון לשיטה זו בנקטע בו אבר מן החי אי חל עליו שם חרב דהא מתיבת חלל דרשינן אבר מן החי. ועי' בנחלל בו בן שמונה עכ"ל:

כה תוס' שבת י"ז א' ובכ"ד עי' טעם ודעת פ"ה מטומ"מ שעה"צ אות פ'

כו רמב"ם פ"ה מטומ"מ ה"ג וז"ל בגדים הנוגעים במת אע"פ שהן כמות לטמא אחרים שנגעו בו טומאת שבעה אינן כמות לטמא באהל ובמשא שהמשא למת עצמו אינו מפורש כמו שביארנו. ובטומאת אהל הוא אומר אדם כי ימות באהל לפיכך הנושא בגדים שנגעו במת

במה דנחלקו הראשונים בחרב כחלל, לדעת ר"ת הוא דוקא בכלי מתכות, ולדעת הרמב"ם ור"י מסמפוטט הוא בכל הכלים, ומבואר דכמו"כ נחלקו אם חרב כחלל מטמא באהל, לדעת ר"ת מטמא באהל, ולדעת הרמב"ם ועי' אין מטמא באהל, עי' רמב"ן ב"כ כ' ע"א שכ' שזה דבר שאי אפשר שחרב כחלל מטמא בכל הכלים וגם מטמא באהל, ובאמת שהוא מוכח מכמה משניות דלא יתכן דחרב כחלל בשאר כלים וגם מטמא באהל, [עי' פ"א מ"ג, ופט"ו מ"ב], ורק לר"ת שם"ל שחרב כחלל רק בכלי מתכות י"ל שהוא גם מטמא באהל, ואמנם כבר העירו שברמב"ן משמע שהוא לא רק מצד ההוכחה, אלא מצד הסברה לדעת ר"ת דחרב כחלל הוא רק במתכות, היינו משום שהוא כמו המת, ומשו"ה נקטו בש"ס לשון 'חרב' דדין זה הוא במתכות, ומשו"ה הוא כמו החלל, דהיינו כמו המת, ומהאי טעמא שיטת ר"ת בנזיר נ"ד דנזיר מגלח על חרב כחלל, משא"כ לדעת הרמב"ם ועי' דחרב כחלל גם בשאר כלים, כ' הרמב"ן דמה דאמרו בש"ס 'חרב' הוא רק לאפוקי מכ"ח, ואין החרב כמות עצמו, ולכא' מבואר דלר"ת אין זה קב"ט כמו כל הטומאות, אלא הוא דין דהחרב כחלל, דהחרב כמו המת, ומשו"ה זה רק בכלי מתכות, דרך מתכות יש בו שם חרב, משא"כ לדעת הרמב"ם דהוא בכל הכלים, אין הטומאה דוקא מחמת השם חרב, ואין זה כמות, וא"כ הוי קב"ט כמו כל הטומאות.

ויש לדון נפ"מ בזה, דהנה במנחות ס"ט, וב"ב כ"ב, פ"ל שבלע כפיפה מצרית דמספקא לגמ' אי הוי עיכול או לא, והיינו דע"י עיכול חשיבא כלי גללים, ואין מקב"ט, ודעת התוס' שם דבבלע כפיפה שלימה כיון שכבר חל בו תורת קב"ט תו לא פקע, ולא מהני עיכול, ואף שלא נטמאה, כיון שהיתה כלי שלם, לא פקע מינה הטומאה, וכל נידון הגמ' הוא רק אם בלע הוציץ ועבדינהו כפיפה, דבזה אי הוי עיכול הוי כלי גללים.

ויל"ע בדין חרב כחלל, בפ"ל שבלע כלי שלם, לצד דהוי עיכול והוי כלי גללים, ודעת תוס' דמ"מ לא פקע טומאה מינה בכלי שלם, אי פקע מינה שם חרב כחלל, דאפשר דזה תלוי, דאי חרב כחלל מטמא בכל הכלים, לא פקע מינה טומאה, אבל אי נימא דהוא רק בכלי מתכות, [לוי יצויר שיהיה עיכול בכלי מתכות], י"ל דאף דכ' התוס' שלגבי שאר טומאות לא פקע מינ' קב"ט, כ"ז בטומאת כלים, אבל בחרב כחלל, דמה דבעי' שיהיה ממתכות הוא משום דבלא זה אין זה שם חרב כלל, א"כ לא איכפת לן מה שכבר חל על זה שם כלי לקב"ט, דמ"מ כיון דאין שם חרב עלה, לא שייך כלל שיהיה עלה טומאת חרב כחלל, דרק לגבי שאר טומאות אמרי' דאף היה עיכול והוי כלי גללים, מ"מ כיון שירד לקב"ט נשאר שם כלי ונשאר הטומאה, דעדין שם כלי עליו, אבל לגבי טומאת חרב כחלל, אין הטומאה משום הכלי לחוד, אלא מה דיש לו שם חרב הוא כחלל, א"כ אי נעשה כלי גללים ע"י עיכול, לא שייך כלל בזה דין חרב כחלל, ויותר מתבאר למה דכבר הביאו דהרשב"א בתשו' תע"ו דימה חרב כחלל לגולל, ומבואר דאין זה קב"ט אלא עצם הטומאה דמה שיש לו שם חרב הוא עצמו טומאה, וא"כ ודאי י"ל דאם פקע מינה שם חרב לא שייך שישאר בטומאתו דהרי אין זה חרב.

ואי נימא כן, הרי מתיישב מה שהק' הגרע"א בג' הש"ס מנחות שם, דהנה התו' מנחות שם הק' על מה דהגמ' בחולין ע"א ב' מוכיחה שטומאה בלועה אינה מטמאה מהא דתנן בלע טבעת טמאה, טובל ואוכל בתרומתו, שמזה מבואר שטומאה בלועה אינה מטמאה, והק' התוס' דנימא דמה דאין מטמא משום דע"י שבלע הוי עיכול, ופקע מינה טומאה, והק' הגרע"א שם דהרי התו' לעיל כ' דבבלע כלי שלם, לא מהני עיכול, כיון שכבר היה כלי, א"כ גם בבלע טבעת נימא כן, דכיון שהיה ע"ז תורת כלי לא מהני עיכול, ומה הקשו, והתו' סותרים דברייהם, [ובחי' הגר"ש ב"ב סי' י"ז כ' שלחומר הקושיא נימא שהתו' שם קיימי לדעת רש"י דס"ל דגם בכלי שלם פקע הטומאה], ולמשנ"ת דלגבי דין חרב כחלל שאני, א"כ לא קשה מידי, דהרי הסוגיא בחולין דמוכיחין שם שטומאה בלועה אינה מטמאה מבלע טבעת טמאה, הרי ע"כ איירי בטומאת חרב כחלל, כמש"כ התוס' בחולין שם, דכל הוכחת הגמ' דטומאה בלועה אינה מטמאה הוא רק משום דאיירי בחרב כחלל דמטמא במשא, דאם לא כן, הרי לא מוכח מידי, דהרי מה דלא מטמאה את האדם, משום שהוא בית הסתרים, ולא משום שהטומאה בלועה, אלא ודאי דס"ל לגמ' דמיירי שם בטומאת חרב כחלל, ומטמא במשא, [לדעת תוס' שם דלא כרש"י], דמזה שהטבעת לא מטמאה את האדם הבולעה במשא, מוכח שטומאה בלועה אינה מטמאה, וכיון דמבואר דמיירי שם בטומאת חרב כחלל, שפיר הק' התוס' דנימא דהוי עיכול, ופקע מינה שם חרב, דאף שהתוס' שם ס"ל דבכפיפה שלימה לא מהני

עיכול, כ"ז בשאר טומאות, אבל בחרב כחלל, אם היה עיכול ודאי היה פוקע מינ' שם חרב, והיה פוקע הטומאה, וכמש"נ. התו' ב"ב כ' א' (ד"ה בחבית) הביאו דר"ת הקשה למאי דנקט דחרב כחלל מטמא באהל, דקשה מה דאמרי' שם בגמ' דחבית של מתכת שהיא מלאה גרוגורות שבחלון, דהגרוגורות חוצצות, והק' ר"ת, דאם מיירי בחבית של מתכת, א"כ החבית תביא טומאה לכל הבית שהרי החבית חרב כחלל ומטמא באהל, ותי' התוס' שם, דמיירי שהחבית מכוסה בגרוגורות, והק' שם הרש"ש, דמה מהני שהחבית מכוסה בגרוגורות, הרי קי"ל דאין צ"פ לטומאה, ועוד דהוי כאוכלים שגיבילן בטיט דל"מ להציל, וא"כ אף מה שמכוסה בגרוגורות ל"מ להציל, [ועי' בחזו"א י"ח סק"ה מה שפירש, אך המהרש"א לא פירש כן], ובשיעורי הגר"ש ב"ב שם כ' דחזי' מזה דדעת תוס' דבחרב כחלל אין בקיעה, דהרי מבואר חולין קכ"ה ב' דטומאה טמונה מה שמטמאה באוהל הוא מדין בקיעה, ונימא דבחרב כחלל לא בוקע, והנה התו' שם כ' עוד לתרץ בשם ר"י דהכא מיירי בשאין חבית יוצאה חוץ לכותל דהשתא דרך החלון לא יבא טומאה לבית דטומאה רצוצה בוקעת ועולה ואינה מתפשטת לצדדין שהרי אין בו פותח טפח, וגם ע"ז הקשה הרש"ש ממתני' פ"ו מ"ג וד' דטומאה שמונחת בכותל מביאה טומאה לבית אם היא מונחת מחציו כלפי פנים, וא"כ גם בחבית שהיא חרב כחלל נימא כן, ולכא' היה מקום לדון ליישב ע"פ מה שכבר האריכו לבאר דבטומאת אהל יש ב' אופנים, חדא מה שנמצאים באוהל אחד עם המת, והשנית הוא בדרך התפשטות הטומאה בכל האהל, וגדולה מזה מצינו בתו"ט ריש פ"ו דגם המאהיל על התפשטות הטומאה נטמא, אף שאינו מאהיל על המת, [ומשכח"ל בכלי שמביא ואינו חוצץ והטומאה תחתיו, המאהיל על הכלי, אף שלא כנגד הטומאה נטמא, משום שמאהיל על מליא טומאה ע"ש], והנה בדין המבואר לק' פ"ו דכלים שבכותל הם חשויים כמו שהם בבית, לגבי שהטומאה בבית מה שבכותל [מחציו לבית] טמא, י"ל דזהו לא משום שהטומאה מתפשטת עד הכתלים אלא רק דמשום דנחשב שהכלים באהל אחד עם המת, וכן הוא מבואר בתו"ט לק' סוף פ"ו דכ' דרך אם המת עצמו בבית מה שבכותל טמא, אבל טומאה שהגיע לבית דרך אהל אחר, [ע"ש ההיכי תמצוי בשני פרדסקין], אין הכלים שבבית נטמאים, ולכא' הביאור בזה הוא כמש"כ, דכל מה דכלים שבכותלי הבית נטמאים זהו רק משום שהם באוהל אחד עם המת, ולא משום שהטומאה מתפשטת עד הכתלים.

ולפ"ז יש לדון ולומר דבחרב כחלל אף אם הוא מטמא באהל, אין זה כמו מת עצמו שמטמא מה שהוא באהל אחד עם המת, אלא זהו רק משום שהטומאה שיש בחרב מתפשטת בכל הבית, אבל הדין השני שיש, שכל מה שנמצא באהל אחד עם המת טמא, זה רק כמות עצמו ולא בחרב כחלל, ואם כן, הרי מתיישב היטב קושיית הרש"ש על התוס' ב"ב הנ"ל [למה החבית שבתוך האהל לא מטמאה את האהל, כמו טומאה בכותל שכל הבית טמא], די"ל דכל הדין שהכותל נחשב כמו הבית, הוא לגבי הדין שנחשב באהל אחד עם המת, אבל לא לגבי התפשטות הטומאה, וכמש"כ שמבואר בתו"ט הנ"ל שביטומאה בבית מה שבכותל טמא אין זה משום התפשטות הטומאה לכותל אלא רק משום שנמצא באהל אחד עם המת, וא"כ י"ל דה"ה נמי ב'טומאה בכותל מה שבבית טמא' הוא רק משום שהוא באהל אחד עם המת, ולא משום התפשטות הטומאה, ואם נימא שבחרב כחלל גם אם מטמא באהל, מ"מ אין זה אלא מצד שהטומאה שבחרב מתפשטת, ולא משום שהוא נחשב באהל אחד עם המת, א"כ א"ש מה דהחבית שבכותל לא מטמאה את מה שבבית, דאף שנחשב שהיא באהל אחד עם הכלים של הבית, מ"מ לגבי התפשטות הטומאה לא אמרי' שמתפשטת הטומאה שבכותל לבית, ובחרב כחלל אין הטמאה רק משום התפשטות, ומשו"ה לא נטמא מה שבבית, וכמש"נ. ואולי י"ל דמהאי טעמא יש לבאר גם מה שכ' התו' בת' הראשון בשם ר"ת דהחבית מכוסה בגרוגורות, והק' הרש"ש למה הטומאה לא בוקעת מהחבית כמו כל טומאה שמכוסה וטמונה, וי"ל ע"ד מה שכ' הגר"ש דאין בקיעה בחרב כחלל, אך יש לבאר זה דכל מה שהטומאה טמונה בוקעת הוא משום שהוא מאהיל על הטומאה מרחוק, [כלשון ח"י ר"ח הלוי פ"ט מט"ו מ (עמ' ע"ו)], אבל אין זה משום שהטומאה מתפשטת מעל הכיסוי, וא"כ י"ל דכ"ז רק כמות עצמו ולא בחרב כחלל, מהטעם שנתבאר שבחרב כחלל כל הטומאה רק משום התפשטות הטומאה, ולא משום אהל אחד עם המת, אלא דצ"ע אם בדעת ר"ת יש לדון בזה, דהרי ר"ת ס"ל בנזיר נ"ד ב' דחרב כחלל הוא כמות, ולכן כ' שנזיר מגלח ע"ז, וצ"ת.

מתורת גאליציע

הגאון הנפוצל

הרא"מ באקאן

של"ט א"ח

יען ארכו הדברים וארכו הימים וההפסקה מעת התחלת המאמר, אחזור בקצרה על הראשונות, וכל' רש"י (וארא ו כט ול) מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו וכו' ושנה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא השיטה, כאדם האומר נחזור על הראשונות.

א. בסוגיא דחגיגה כג: לפי הראשונים דטומאת חרב הרי הוא כחלל רק בכלי מתכות. ב. לפי הראשונים דטומאת חרב הרי הוא כחלל גם בשאר כלים. וחיידוש הרש"ש דהנוגע בחרב הרי הוא כחלל עולה לרגלו וצריך למנות הימים וההזאות כמו בחרב בעת ההוא. ג. והמקד"ד הוכיח דאינו עולה לרגלו מיומא ח: והקה"י דחה לפי הראשונים דהנוגע בחרב הרי הוא כחלל א"צ הזאה. אבל להראשונים שצריך הזאה נשאר הראיה. ד. והמקד"ד הקשה דאי אינו עולה לרגלו צריך חרב הרי הוא כחלל י"ד ימים לר"מ דטומאת בית הסתרים מטמא, דנוגע בעצמו כל ה' ימים. ה. והגרד"ל שליט"א הקשה לכו"ע אם מונח באהל דמטמא א"ע באהל, להראשונים דחרב הרי הוא כחלל מטמא באהל. ובגר למאור הקשה לכו"ע במספרות של פרקים דכל חצי נוגע בחבירו כל ז' הימים. ו. ובחי' הרמ"ל הקשה על החו"א בספרי דאדם הנוגע במת מטמא את חבירו טומאת ז', דא"כ ציטרך י"ד ימים שהרי נוגע קצתו בקצתו כל ז' הימים. ז. ובהעמק דבר הקשה בפשיטה דקרא בפ' חקת דאדם ובגדיו נטהרים בשביעי, דהרי בגדיו נוגעים בו כל ז' הימים, ולהראשונים דחרב הרי הוא כחלל בכל הכלים נצרך עוד ז' ימים. ח. ובמאיר עיני חכמים העיר במדבר שלא היו להם חליפות בגדים דא"כ נצרכו לג' שבועות ליטור, דבגדיו נעשו מיד אבי אבות הטומאה, והוא נוגע בהם בסוף הז' ימים, וצריך לעוד ז' ימים, והוא נוגע בהבגדים בסוף הז' ימים, והם צריכים לעוד ז' ימים. וקשה מפסוק הנ"ל בחקת. אך י"ל שהיו להם חליפות בגדים לשבת ויו"ט. או בגדים מיוחדים למתעסקין במתים מעור הדג שאין מק"ט. ט. עוד הקשה במאיר עיני חכמים דלכו"ע אמרין חרב הרי הוא כחלל בציצין, וכדפירשו בן תוס' הל' בגדים בספרי, [ויש לפלפל בזה בכמה מקומות], וא"כ כהן גדול בשבעת ימים שלפני יו"ב שנגע בציצין בכל יום, הרי חוזר ונוגע בו בסוף הז' ימים, ומה הועילו כל ההזאות עליו. וכ"ז מיושב אי נימא כחיידוש הרש"ש אבל נתבאר דחיידוש הרש"ש קשה מיומא. י. וי"ל לפי סוגיא דמנחות כד דבקל על חמור שבע ליה טומאה. יא. וא"כ חרב הרי הוא כחלל ומספרות של פרקים, ואדם לפי החו"א של הספרי, אין חוזרין ונטמאין כשנוגעין בעצמן דשבע להו טומאה. וכן כשהאדם חוזר ונגע בהבגדים ובהציץ ביום הז' אין חוזרין ונטמאין דגם באותה טומאה אמרין שבע ליה טומאה. יב. ואף שבפשטות צריך להוות על האדם בפנ"ע ועל הבגדים בפנ"ע, ואין נטהרין בהזאה אחת, וא"א לצמצם, מ"מ אין חוזרין ומטמאין זא"ז דעדיין צריכין טבילה ועד אז שבע להו טומאה. ובעת הטבילה לא יגע בהבגד. ואם יזו עליו אחר יום הז' להרמב"ם דא"צ אז טבילה אחר ההזאה, אה"נ יטמא להבגד. יג. בהחו"א של המי נפתוח דמדרס טמא ז' ימים, וקושיית הגרד"ל שליט"א מפ' מצורע. ולכאז' איך שניישב קרא דחקת ניישב קרא דמצורע. יד. פלפול המאיר עיני חכמים בכיצה יח. איך טובלת נדה בבגדיה, דלפי הכס"מ דאין נטהרין עד יציאה מהמים, מה שיצא קודם מהמים יקבל טומאה מהשני. וכתב שתטבול אח"כ את הבגד בפנ"ע. ולכאז' יכולה היא לטבול עוד פעם עם הבגד. עוד עצה מהגרד"ל שליט"א למעט את המקוה ואז נטהרים שניהם יחד. טו. דחיית הנר למאור לתירוצי הנ"ל דשבע ליה טומאה שהרי מוסיף חומרא דתוספת ימי טומאה. והרמ"ל דחה דיהיו זה דגם במדרס מוסיף טומאה לכשיטבל ממדרס. טז. ומצינו נידון זה בתוס' בהחילוק שבין אמה"ח למדרס, דבאמה"ח מוסיף טומאת אוכלין שייצטרף עם אוכלין. אם כוננת תוס' שמצטרף עכשיו או כשיפרוש מן האמה"ח. דברי האחרונים שיש חומר בטומאת אוכלים שכל משהו טמא משא"כ אמה"ח. חילוק תוס' הרא"ש במדרס באין משם אחד משא"כ באמה"ח. ומשום חומרא קטנה דכשיטבל טומאת מדרס לא חל טומאת נוגע מדרס. וא"כ לא חל טומאת מגע חרב וכו' מחמת שיוסיף ימים כשייה ויטור. יז. ואמנם חקר הגרימ"פ אם טומאת ז' היא טומאת ז' או שהוא דין בהטהרה. והוכיח שהיא טומאת ז' משיטות הראשונים דנוגע בחרב הרי הוא כחלל טמא ז' וא"צ הזאה. ועוד יש להוכיח בן מהריטב"א נדה כב. וא"כ מוסיף ימי טומאה ולא רק חומרא כשיטור. יח. אלא דמצניז מחלוקת רמב"ם וראב"ד באחאה"א בשבועה אם הוספת ימים חשיב כעת חומרא. וגם להראב"ד להאבנ"ז לא חשיב חומרא אא"כ השני הוא לעולם. וגם אפשר דבאותה טומאה צריך לכו"ע חומרא גדולה ואולי זה נקרא חומרא קטנה. יט. בחזר ונוגע במת ביום ב' חזר ונטמא ולא אמרין שבע ליה טומאה. וביארו האחרונים משום דבעת שנוגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמבואר בניזר מב: דניזר שהוזר ונוגע במת אינו מחולל ועומד משום דמוסיף טומאה בחיבורין. אבל בחרב הרי הוא כחלל אין טומאה בחיבורין. כ. מה שזכר שבעה טמא מת י"ל מטעם הנ"ל שמוסיף טומאה בחיבורין. וגם באופן שאין טומאה בחיבורין י"ל דמוסיף שמיטמא חרב הרי הוא כחלל.

(כא) והנה בב"ב כ., ועוף ששכן בחלון ועובד כוכבים שיישב בחלון וכן שמנה המונח בחלון וכו' כולם ממעטין בחלון וכו' (והמקור מתוספתא אהלות פ"ד ו' כמצויין במסה"ש) ועובד כוכבים שיישב בחלון, קאי ואזיל, בכפות, אתי חברה שרי ליה, במצורע, אתי מצורע חברה שרי ליה, אלא בחבושי מלכות. וכן שמנה המונח בחלון, אתיא אמיה דריא ליה, בשבת דתניא בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. וברגמ"ה, ועובד כוכבים ששכן בחלון, ד"ה נמי ישראל אלא מש"ה נקט עובד כוכבים לא שרי ליה דעובדי כוכבים נמי מבדיל מן המצורע מפני הסכנה שלא ימות קודם שעתו. ובשיעורי ר' שמואל (שם אות ל"א) ציין לפתח האהל (כלל ד' ס"ה) שכתב על פי רגמ"ה,

לחידודי

שאלות להשבע

א' איך יתכן אבי אבות הטומאה דלאחד אין מטמא ולהשני מטמא?

ב' איזה פסוק בתורה בן שבע תיבות נמצא פעמיים בשתי סדרות (כמעט סמוכות) ודומים זה לזה בניקוד ובגנינה?

שאלות מגיליון קודם

א' ה"ת שני טמאים עשו טהרות אחד טימא את הטהרות ואחד נטהר ע"י הטהרות?

לע"ע לא נמצא פתרון המניח את הדעת.

ב' היכי משכח"ל ט' שבתות רצופות שבאחד אומרים צדקתך ובאחד אין אומרים צדקתך?

תשובה: כשחל ר"ח שבת בשבת וט"ו בשבת (שו"ת מהר"י ברונא סי' ק"נ)

והוא תימה והרי ישראל מק"ט מה"ת ואיך חוצץ, והרי דוקא בן שמונה ממעט בחלון הא גדול דמק"ט לא וכמ"ש הרמ"ה ז"ל, ומ"ש דנקט עכו"ם לרבותא דעכו"ם נמי מבדילו מן המצורע תמוה הרי בגמרא דחי דמצורע נמי אתא מצורע חברה שרי ליה ומוקי לה בחבושי מלכות וצ"ע כוונתו ז"ל. עכ"ל.

ובשערי חיים ב"ב (סוסכ"ז) חידש בדעת רגמ"ה דודאי ישראל טהור אינו חוצץ בפני הטומאה דמקבל טומאת מת, אבל מצורע אינו מקבל טומאת מת דשבע ליה טומאה. (ולפי דבריו מצורע בישראל הכוונה שטימאוהו הכהן). [וביאר דלכן במסקנא דמוקי לה בחבושי מלכות ולא במצורע, פשוט דנקט עכו"ם, דיישראל לא יחוץ בפני הטומאה דמקבל טומאת מת, ורק להחו"א דמייירי במצורע שגם ישראל אינו מקבל טומאת מת, הוצרך רגמ"ה להסביר למה נקט דוקא עכו"ם]. ובהערה עמדו דהא טומאת מת חמורה דצריך הזאת ג' זז, משא"כ טומאת מצורע, וכתבו וצ"ל דאי"ז חומר בעצם הטומאה, דאילו מצד הטומאה, מצורע יש בו טומאה חמורה יותר שמיטמא במשא ומטמא משכב ומושב, והוי טומאה היוצאת מגופו עכ"ל.

אבל קשה מנוזר ריש יד: נטמא בימי צרעתו ר' יוחנן אמר סותר ריש לקיש אמר אינו סותר, הרי מפורש שחל טומאת מת על טומאת מצורע. גם יל"ע שהרי בשיח השדה הנ"ל (באות הקודם) הוכיח מזהבים לב: דזב נעשה טמא מת, ולמה במצורע נימא שאינו נעשה טמא מת, ומ"ש מצורע מזב. [ואולי מצורע חמור מזב שמיטמא הבא אל האהל (כמבואר בכלים פ"א מ"ד ללמעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה, ועו"ש מ"ה), ועל כן לא יועילו חומרות הנ"ל שבטמא מת (שמיטמא לחרב הרי הוא כחלל ושצריך הזאה) להכריע שיהיה חמור ממצורע, ורק בזב מכריע. (ואף דזב יש בו חומרא על מצורע כמבואר בתוס' נדה ריש לה. ודוחק].

אך י"ל למש"נ (באות הקודם) טעם הא' שזכר נעשה טמא מת ולא אמרין שבע ליה טומאה, דהוא משום דטומאת מת מוסיף על טומאת זכ שנעשה אבי אבות הטומאה בעת נגיעתו במת. ולפי"ז להשיטות (עי' הגרד"ל שליט"א שבת קא: ומשנת טהרות אהלות סי' א' אות ה' ברש"י שבתוס' שבת יז., ונימא דגם רגמ"ה סבר כן) דבנטמא באהל המות אין טומאה בחיבורין לטמא את הנוגע בו להיות אב הטומאה (ורק בנוגע במת, ואולי גם נושא מת, יש טומאה בחיבורין), א"כ במצורע היושב בחלון בית שיש בו מת (שמוה מייירי רגמ"ה) שאינו נוגע במת אלא הוא באהל המות, אין טומאה בחיבורין, ועל כן אינו מקבל טומאת מת דשבע ליה טומאה. אבל בניזר יד: וזבחים לב: י"ל דמייירי שנגעו במת, ויש טומאה בחיבורין, ועל כן מקבלין טומאת מת דנעשין אז אבי אבות הטומאה. [אך לפי"ז מי שנטמא במת ביום ראשון ונכנס לאהל המת ביום השני, נימא דלא יקבל טומאת מת ביום השני דשבע ליה טומאה וטומאה בחיבורין ל"ש להנ"ל, ויתבאר אי"ה להלן].

[הנהג בשערי חיים חידש דמה שאינו מקבל טומאת מת מחמת דשבע ליה טומאה נקרא דבר שאינו מק"ט וחוצץ בפני הטומאה. ולכאז' בישראל טהור נימא דלפני שנכנס לסתום החלון נטמא באהל מהמת, ושוב שבע ליה טומאה ואינו מקבל עוד פעם טומאה מהמת, (מאחר שנתבאר שאינו נטמא בטומאה בחיבורין בהחלון, ושום חומרא אחרת לא ניתוספה עליו ביושבו בחלון יותר ממה שקיבל טומאה קודם מהמת) ולמה אינו חוצץ מעתה בתוך החלון בפני הטומאה. אך לק"מ דכבר ביאר בשערי חיים שם דגם דבר שכבר נטמא טומאת מת אינו חוצץ בפני הטומאה, אף אם מעתה אינו מקבל עוד טומאת מת. ורק במצורע ביאר דאתיא כמ"ד בתוספתא אהלות (פ"ד שם ה') דכל טומאה שאינה מן המת הרי זה ממעטת, וכיון שאינו מקבל טומאת מת חוצץ בפני הטומאה].

בגליון הבא יובאו אי"ה דברי רגמ"ה מכת"י, ושם א"א לפרש כהשערי חיים ולא כהשיעורי ר' שמואל. ויתבאר אי"ה אם מה שצריך הזאת ג' זז חשיב חומרא. וב' נפק"מ דהרמ"ל היוצאים מתירוצו.

כידוע בזמן הזה אין אכילת חולין ותרומה בטהרה וכמבואר בכמה מקומות, עיקר הסיבה היא משום שכולנו טמאים מתים וטמא מת צריך הוצאת מי חטאת, ובזמן הזה אין לנו אפר חטאת, דאפר חטאת שהיה בזמן המקדש נגמר ונגנז, ואי אפשר לשחוט ולעשות פרה אדומה בלא מקדש^א. אמנם למעשה הטומאה מצויה והטהרה נדירה אף משום שאר טומאות וכמו שיתבאר.

כמה נפק"מ במה שכולם טמאי מתים

הנה שהאידינא כולנו טמאי מתים מובא כמה פעמים להלכה, בין חומרא בין לקולא. בהל' נט"י [קני"ט י"א] נפסק בשו"ע שאף שמבואר בתוספתא [ידים פ"א ה"ז] שנדה זב וגוי שמטמאים ביהסט פסולים לנט"י, האידינא אף גוי ונדה כשרים ליטול ידיים, וכתב המושג"ב [ס"ק ס"ט] ש"א דנדה פסולה ליטול ידים אף לנטילת ידים לחולין, ורק בזמן הזה שבין כך כולם טמאי מתים אפשר ליטול ידים אף מנדה המטמאה את המים במשא.

בהל' חלה מובא פעמים נפק"מ לדינא במה שכולם טמאי מתים. א' האידינא טוב להמתין מלהפריש חלה עד אחר גמר לישה שתעשה כל העיסה גוף אחד [שכ"ז ג]. ומבאר הש"ך [ס"ק ו'] דבזמן הש"ס שהיו עושין עיסתן בטהרה תקנו להקדים להפריש קודם גלגול שלא תבוא העיסה לידי טומאה, משא"כ בזה"ז שכל העיסות טמאות טוב להמתין מלהפריש חלה עד לאחר שתעשה כל העיסה גוף אחד.

ב. שלא ילושו [קמח שלא הוכשר] במי פירות בלא מים [שכ"ז ט], ומבאר הש"ך [ס"ק י'] הטעם, דהאידינא כולנו טמאי מתים, וחלה שלא הוכשרה אסור לשרוף, וגם לאכול אי אפשר כיון שרובם טמאים^ב.

בהל' תרומות ומעשרות [שלי"א י"ט] מבואר בשו"ע שבזמן הזה שיעור תרו"ג בכל שהוא מפני שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה, וע"ז שם ברמ"א. ומבואר כדבר פשוט שכיון שכולם טמאי מתים [ע"ש בבית הלל] מותר לשרוף כל תרומה שהוכשרה, וגם לא צריך להפריש א' מחמישים אף תרומה שלא הוכשרה לקבל טומאה, דבין כך אין שום כהן שיוכל לאכול את התרומה. וכן עיין עוד [שם סעיף ס"ג] גבי הפרשה מהמובחר.

עוד מובא בראב"ד ב' פעמים שכל אדם בחזקת טמא מת, ועל פי זה מיקל [נזירות פ"ב ה"א] שבזמן הזה נזיר שבחול"ל אינו צריך לעלות לארץ ישראל, כיון שבין כך כולם טמאי מתים, וכן כתב [שם ה"ט ו'] שבזמן הזה שכל הכהנים טמאי מתים אין מחייבים מלקות כהן הנטמא למתים^ג.

וכעין זה שיטת רבינו תם שבזמן הזה מותר לכהן להיטמא למתים, כיון שבין כך כל הכהנים טמאי מתים, וכיון שאין נוהג מי חטאת אין כאן רבוי טומאה, וכמו שמביאו הסמ"ג [עשה רל"א] והרשב"א [ח"א תשובה שכ"ד, ת"י]^ד.

בחשש לאהל דויזין וחלון טפח

ומתקשה החתם סופר [יו"ד ש"מ ריש אות א'] למה פשוט לראב"ד שכל הכהנים טמאי מתים, והרי הרבה בנ"א שאינן קוברים מתים ולא נטמאו למת, ובפרט סתם כהנים לא נטמאו למת, דמה לכהן בבית הקברות, ואם לא שנטמא לשבעה קרובים או למת מצוה מהכ"ת שנטמא הכהן למת. ואחד ממאה כהנים לא ימצא שנטמא באהל שהמת בו עמו בחדר אחד, ואיך החליטו שהכהנים זמנינו טמאי מת דאורייתא לפוטרים ממלקות כשנטמא למת אחר.

ומתריץ החתם סופר דכוונת הראב"ד לתלות שכל הכהנים טמאי מתים הוא משום שבדרך כלל כשיש טומאה בעיר נמשכת הטומאה לכל בתי העיר ע"י יזיזים וגזוזטראות, ודרך חלונות וחורים, ומביא מזה ראיה שטומאה העוברת דרך חלון טפח מטמאה מדאורייתא אף שלשאר דיני התורה נחשב המקום סתום מכח לבדו. ועל טומאה בהמשכה כתב החתם סופר שאפילו אחד מאלף כהנים לא ימצא שיהיה טהור.

והנה לכאור' דבריו לפי המציאות בזמנם שכל בתי העיר היו מחוברים דרך הביבין והגגות והזיזין, וכשהיה מת בשכונות היהודים התפשטה הטומאה לכל בתי העיר, וכמו שמביא רעק"א [ריש סי' שס"ט] מתשובות זרע אברהם [ח"א סי' י"ז]^ה, אבל בימינו שהבתים מרווחים יותר ואין בביבין שבבית טפח על טפח [צינורות הכיוב שבבתים הם של 4 צול ואין בו פותח טפח גם להשיעור הקטן], וגם הרבה מן המתים לא נפטרים בביתם אלא בבתי חולים וכדומה היה מקום לחוש שהרבה כהנים מעולם לא נטמאו.

אמנם לפי ההווה נראה דגם בימינו לא מצוי שהכהנים יהיו טהורים, דכיון שרובם ככולם של התינוקות נולדים בבית חולים ושוהים שם עוד כמה ימים, כמעט לא מצוי שבימים ששוהים שם לאחר הלידה לא יהיה איזה טמאה שתעבור הטומאה לאחר תינוקות או בחדר לידה.

בחשש לטומאת אהל דחלל חרב

ואף המלכ"ם בארצות החיים [סי' א' ארץ יהודה ז'] מתקשה בדברי הראב"ד הללו מהכ"ת שכל הכהנים טמאי מתים. ומתריץ על פי מה שכתבו התוס' [נזיר נ"ד ב'] שרבינו חיים כהן הקשה לרבינו תם הסובר שזר מגלח על טומאת חלל חרב, איזה בית אשר תבנו לי, דאם נזיר מגלח עליו ה"ה דכהן מוזהר עליו, ואין לך בית שאין בו שום כלי מתכות שהיה באהל המת, או שום מסמור, כדאמרינן במסכת שמחות כל טומאה שהנזיר מגלח עליה כהן מוזהר עליה.

וכן הוא בסמ"ג [עשה רל"א], דמכח הקושיא דאיזה בית אשר תבנו לי הוכיח שאין הנזיר מגלח על חלל חרב, ומותר לכהן להיטמאות לכלים שנטמאו ממות אף שהם אבי אבות הטומאה. [ובסמ"ג שם כתב רק מכח שאין בית שאין בו מסמרים, ולא הוסיף שאר כלי מתכות].

ועל פי זה כתב הארצות החיים לחדש, דאף שאין הנזיר מגלח על טומאת חלל חרב, ומותר לכהן להיטמאות בחלל חרב, מ"מ כבר נחשב הכהן לטמא, ולדעת הראב"ד הנ"ל מותר לו להוסיף טומאה על טומאות ולהתטמאות למת גמור. וזהו כוונת הראב"ד שבזמן הזה מותר לכהנים להתטמאות למת כיון שבלא"ה כולם טמאים מחלל חרב.

והנה לטומאה דחלל חרב לכאור' יש לחוש אף בימינו שרובם נפטרים בבתי חולים וכדומה, דכיון שהמסמרים שבבתי חולים נטמאו פעם בחלל חרב, אין תינוק כהן שלא נטמא מהם כשנולד בבית חולים.

טומאת מסמרים

אמנם בעיקר דבריו שמסמרים נעשו חלל חרב מתקשה הדבר שמואל [ר"ש אבוהב, סי' רכ"ד] דמסמר המשמש את הבית לא מקבל טומאה. ואף מסמר המשמש רק כלים ולא קרקע, בדרך כלל אינו מקבל טומאה, וכמבואר במשנה [כלים פרק י"ב משניות ד' ה'], ע"ש איזה מסמרים כן מקבלים טומאה. ובגיליון 8 [פרשת ויגש, עמוד 3, 5] נכתב באריכות אם מסמר המחבר כלים התלושים מקבל טומאה, עיין שם.

אלא שעדיין יש לדון על עוד כלים המצויים על בנ"א שנעשים חלל חרב, ויתבאר בע"ה בגיליון הבא.

אמנם בעיקר הדברים הללו שהיום כולם טמאים מצאתי במאירי [חלה פ"ב מ"ב - המשנה השניה] שנוקט שבכלל לא פשוט שכולם טמאים, וכתב דמה"ט אף למאן דסבר דיעשה עיסה בטומאה ולא יעשה קבין [דהיינו פחות משיעור חלה], בזמן הזה לא יעשה עיסה פחות משיעור חלה, דלא ברירא לן שכולם טמאים. וז"ל, ...ומכל מקום דקדקו בה בתלמוד המערב דוקא בעיסה בטומאה אבל כל שיוכל לעשותה בטהרה אסור לעשותה בפחות משיעור שלא תשתכח תורת חלה ואף בזמן הזה הואיל ואין הטומאה מבוררת כל כך אסור להערים לעשות עיסתו קבין כדי שתפטר מן החלה, עד כאן. ועי' שיטת המאירי [שבת י"ז א'] אי חרב כחלל נטמא באהל, ואם מטמא באהל.

א ועיין עוד בגליון 18 מדור משולחן מלכים מהגאון ר' דב לגדא שליט"א ובספר חוקת הפרה [עמוד נ"ח ס"ק ל"ב] י"ג סיבות שאי אפשר לעשות אפר פרה בזמן הזה.

ב יש להעיר שאף שבריש דבריו כתב הש"ך שכולם טמאי מתים, בהמשך דבריו מסים שרובם טמאים.

ג עיין דגול מרובה סוף סי' שע"ב וחתם סופר [יו"ד סי' של"ח ד"ה ומ"ש] אי רק אינו לוקה על הטומאה או שמותר להם לכתחילה להיטמאות למת, וכן דנו עוד אחרונים ע"ש בספר המפתח. ויש לעיין עוד מדברי הראב"ד פ"ב הכ"א גבי נזיר נזירות בחול"ל.

ד הראב"ד הנ"ל בא לחלוק על טומאה בחיבורים. אמנם להלכה (עי' יו"ד שע"ז) נפסק דלא כראב"ד ורבינו תם, ומיד שפירש הכהן מהטומאה אסור לו מן התורה להיטמאות למתים אף באותו יום שנטמא משום שמוסיף לו חומרא של טומאה בחיבורים.

ה ז"ל הורע אברהם, בעיר הלז ויניציאא יע"א יש בתוכה ג' חצירות מהיהודים, והם דבוקים זו בזו ע"י גשר בלי שום אהל, ובעיר הזאת יש כהנים הרבה ואינם יכולים לשמור את עצמם מטומאת אהל שהיא מה"ת מחמת היותם אלו החצרות דבוקים אלו עם אלו, או מחמת אם ימצא איזה יזיזין בולטין באיזה מהחצרות ההם, ואין להם תיקון להפריד את החצרות זו מזו. גם אין תיקון לבנות בין אחד באמצע החצרות האלו הן מחמת דוחקין וכו', באופן שאין בעיר הזאת שום תיקון לכהנים לשמור את עצמם מטומאות וכו'.

טומאת שבעה דט"מ

תנן בריש אהלות דהנטמא ממת, טמא טומאת שבעה. ובגמ' ב"ק כ"ה: אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותין משבעה. ויל"ע האם הוי דין בפ"ע דטמא ז' ימים, או אינו אלא דינא דממילא, דכיון שאין נטהר אלא בהזאה, והזאה בעי' בג' ובו', ממילא טמא ז'. וכבר הובא בזה מד' הרמב"ן ב"ב כ: ובעל המאור חולין ע"א: דאיכא טומאת שבעה בלא הזייה. ובגליון הקודם הביא הגרא"מ באקאן שליט"א מריטב"א בנדה שדימה טומאת ז' דמת לדוב. ויש להביא כן גם מרבינו חננאל בב"ק כה: שכ' "שאין טומאת כלי בוב טומאת ז'". ומשמע דטומאת אדם איכא בוב כמו בטמא מת. ובגמ' יומא דף ו. תניא בועל נדה כטמא מת ומפרשי' דהיינו לענין טומאתן דתרווייהו טומאת שבעה כתיב בהו.

והנה לכאו' איכא נפק"מ בזה לשיטת רבינו משולם שהו' בתוס' שאנץ סוטה כט דכל"ח שנשבר בעי הערב שמש, דאם נטמא ממת לא סגי בזה אלא בעי' להמתין ז' ימים. ובשלמא בכלי חרס יש לדון דכיון שאין נעשה אה"ט אין בו טומאת ז', (ויל"ע) אך ד' רבינו משולם הם אף בשאר כלים, ואין להקשות מדאיצטריך לגזור טומאה ישנה בכלי מתכות. (ולרשב"ג היינו דוקא בטמא מת). דהא בגמ' שבת טז: מבואר דא"צ אפי' הערב שמש וביאר רבינו משולם דכיון שהתיכן ועשה מהם פנים חדשות, א"צ הערב שמש וא"כ ה"ה טומאת ז' ליכא בכה"ג. אך בפשוטו לא מצינו טומאת שבעה בכלי שבור וצ"ל בדעת רבינו משולם דלא ס"ל האי דינא דטומאת שבעה במת.

והנה נח' הרמב"ם והראב"ד בפ"ב מהל' כלים ה"ג בכלי מתכת שנטמא במת והוזה עליו בשלישי, ושברו וחזר ועשה ממנו כלי והוזה עליו בשביעי שלו, דלראב"ד נטהר, אך הרמב"ם ס"ל דצריך שוב הזאת שלישי ושביעי. ולכאו' אפשר לבאר טעמיה דהרמב"ם, דטומאת מת הוי טומאת שבעה, וא"כ כשחזרה הטומאה חזרה טומאת שבעה. וא"א לטהר בפחות מז". ולפי"ז לא רק ההזאה אינה מצטרפת אלא אף הימים שהיו קודם

אל כבו' המערכת, שלו' וכט"ס,

הנני בזה בכמה הערות,

א. בנידון החקירה בגדר טומאת ז' במת אם הוא מטעם ההזאה גו"ז, לכאו' יש להוכיח מפלוג' כלים פ"ד מ"ו דמהני' ההזאה אף ביום א', ואם איתא, תיפול"ל מטעם הטו' עצמה. [אך לפמ"ש בצ"פ תרומות ח. ובכ"מ דכה"ג חשיב כאילו נכלל הזמן, אין ראי']. ולצד זה א"ש ד' רש"י נדה סח: ע"ש ברש"ש וערוך"נ,ודוק. אך מאידך מד' הרמב"ם פ"ז מניירות ה"ח ראי' להיפך וע"ש בהשגות.

למדור מלחמתה של תורה

מה שנו"נ אם בכיור כשהיו לו ב' דדים היו אחד מעל השני

לכבוד מערכת אהלי טהרות

בגליון האחרון במדור משולחן מלכים הובא ספק הגאון הגדול רבי דוב לנדוי לענין כלי זכוכית אם יש בהם דין חרב כחלל או כיון שאינן טמאין אלא מדרבנן אין בהן דין חרב כחלל, וכמ"ש המהר"ם סוף פ"א דבבלי שחיבורו מדרבנן אין בו דין חרב כחלל. יש להעיר שברמב"ם בהקדמה לסדר טהרות מפורש שהנטמא בטומאה דרבנן כגון ארץ העמים ובית הפרס יש בהן דין חרב כחלל שכתב שם דכלים שנגעו בכלים שנטמאו בטומאה זו נטמאין, והיינו מדין חרב כחלל, ולכאורה אין לחלק בין הנטמא בטומאה דרבנן לכלי הטמא מדרבנן.

ויעוי' במי נפתחו אות סד שנסתפק בזה אם יש דין חרב כחלל בכלי זכוכית, ונראה שם

בסוף החורף נכתב ב"הלכתא למשיחא" בעניין אכילת קרבן פסח עם מצה טמאה. העירוני לשיטת רבינו תם [תוס' שבת י"ד ע"א ד"ה זמנין] שבתקנת י"ח דבר גזרו אף על אוכל כל שהוא אוכלין טמאים שיהיה גופו טמא, א"כ כל אוכל מצה טמאה, אף אם לא יאכל שיעור כביצה יצטרך לטבול קודם שאוכל את הקרבן פסח. וכן אם ישתה כל שהוא יין יפסל גופו, וכדמוכח בתוס' [פסחים קט"ו ע"א ד"ה כל] ש[בתקנה שניה] השותה כל שהוא משקה טמא נפסל גופו אף שלא שתה רביעית.

עוד יש לציין למה שנכתב שלא יוכלו לטבל את המרור של הכורך בחרוסת משום שהמשקה שבחרוסת יטמא את הקרבן פסח, דברדב"ז [חלק ח' - כת' סי' נז"ן] כתב שבדרך כלל החרוסת עב ומבושל הרבה ואין עליו תורת משקה, ומקיימים בו דין טיבול אף שתורת אוכל עליו ולא תורת משקה ואינו מכשיר, וכתב הרדב"ז דמעיקר הדין בכה"ג אין צריך נטילה לכרפס שמטבל בחרוסת [לסוברים שגם את הכרפס מטבל בחרוסת], אלא משום לא פלוג יטול ידי, [בלא ברכה]. ולפ"ז יוכל לקיים טיבול בחרוסת בלא לטמא את הקרבן פסח, דכיון שאין בחרוסת כביצה אינו מטמא את הבשר.

השבירה אין עולים לו, וצריך להמתין ג' ימים להזאה נוספת, וכך נראה בלשון הרמב"ם שכתב "יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתיכו". משמע דהיינו שלישי שאחר התכה. (וכ"כ במים טהורים) אך הנה לשון הרמב"ם שם (וכן בפיה"מ כלים פ"ד מ"ז) דאין הויה שקודם היתך מצטרפת להזיה שאחר היתך, ומשמע דהחסרון רק בצירוף ההזיות. וצ"ב.

ונראה דאע"פ שטומאת מת הוי טומאת ז', מ"מ יש בה דרגות שונות, דאחר שהוזה עליו בשלישי כבר יש בו דין דאם יוזה עליו בשביעי ייטהר, וא"כ כשחזר ועשה ממנו כלי ג"כ יחול בו טומאה כזו דאם יחזור ויוזה עליו בשביעי, ייטהר, ורק מאחר דאין ההזיות מצטרפות והזאה ראשונה בלא הזאה שניה כמאן דליתא א"כ הוי כמו טמא מת שלא הוזה עליו דלעולם שם טומאתו הוי טומאת שבעה, וכל היכא דחיילא אינה פחות מזו ימים, [ולפי"ז גם הראב"ד י"ל דס"ל דהוי טומאת שבעה, אלא דכיון דס"ל דמצטרפין ההזיות ממילא יכול להזות בשביעי שלו, ונטהר.]

וביותר הוא מבואר הרמב"ם לשיטתו בפ"א מפרה אדומה ה"ב, ובפ"ו מהל' קרבן פסח ה"ד דס"ל דההזאה הב' א"צ להיות בז' דוקא אלא אף לאחריה, ומבז' דאע"פ שאין שיעור כמה יהיו ההזאות סמוכות זל"ז אעפ"כ א"א להזות שניהם יחד אחר ז' ימים ואפשר לומר דאין שיעור למעלה אבל יש שיעור למטה. אך באופ"א י"ל דגדר הדין הוא, דרק אחר שהוזה עליו הזאה אחת חל בו הדין שיכול לקבל הזאה שניה לאחר ד' ימים.

[והנה שיטת הרמב"ם בפ"א מהל' פרה דא"צ דטבול דוקא אחר הזאה, אלא אף קודם לכן מהני, וכתב "אפילו טבל בליל תשיעי או ליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". משמע לכאו' דדוקא באותו היום שטבל מזין עליו וצ"ב. ונראה די"ל דס"ל לרמב"ם דהטבילה והזאת שביעי חד דינא אית להו, דתרווייהו זמנם בים האחרון של טומאתו, מאם מאחר את היום האחרון צריך לעשות ב' טהרות אלו באותו יום.]

הרב יחזקאל בלוח, בני ברק

בבמה שנסתפק הגרד"ל בדין חרב ה"ה כחלל, יל"צ למ"ש בס' מי נפתחו אמנה סב וסוף אמנה סד דנקט בפשיטות עה"צ דל"א אלא בכלי מתכות דינם ככלי מתכות.

מ"ש בגדר חרב ה"ה כחלל, ילה"ע מל' רמב"ן ע"ז לו: וב"ב. ושאר"ר בזה. [וי"ל דמייא למ"ש התוס' בכורות יט: דחשיב נוגע בעצמו]. אך ברש"ש פסחים מדייק מד' רש"י להיפך. ואפ' דבזה תליא האי דינא דמייתי הר"ש והרא"ש אהלות פ"ז מ"ב גבי נוגע בחצי זית ובאדם הנוגע בחצי זית ואכמ"ל עוד.

בבה"ת

הרב מאיר ליכטר

יש לציין להמלכאת שלמה פ"ג דיומא משנה יו"ד דעכ"פ היה אחד מהם נמוך מכולם **הרב משה חיים זרגרי ודו"ק.**

טעם ספיקו הוא משום דאפשר דככלי חרס הוא, אבל לא משום דהוי טומאה דרבנן. אכן במשנ"א פרק יח כלים משנה ז נקט דאין דין חרב כחלל בכלי הטמא רק מדרבנן, [הוסיף יותר דאף בכלי הטמא מדאורייתא אלא שאין טומאתו מפורשת בתורה אין בה דין חרב כחלל] וצ"ע מדברי הרמב"ם שהבאנו דהנטמא בטומאה דרבנן יש בו דין חרב כחלל ולא מסתבר לחלק בין נטמא בטומאה דרבנן לכלי הטמא מדרבנן. [גם בדברי המהר"ם סוף פ"א יש לדון אם כונתו דכלי המחובר רק מדרבנן אין לו דין חרב כחלל, או דהתם שאני דהמנורה ניצולת בדפנ"א וכמ"ש שם דמהאי טעמא אין מיטמא משום יד].

ביקרא דאורייתא

הרב חיים סלומון, ירושלים

והנה לכאו' צ"ע על הפורשים ממצה שרויה מחשש שיש במצה קמח שיכול להחמיץ בשרייתו עם מים, איך מקיימים את טיבול המרור של הכורך בחרוסת, והרי המצה נשרית ביין שבחרוסת, והיו שלא חששו רק למים ולא למי פירות, ולמעט מים שבדרך כלל מעורב בחרוסת גם לא חששו, די"א שמעט מים במי פירות אינן מחמיצים טפי ממי פירות. אך החוששים אף למי פירות צ"ע איך מקיימים את הטיבול בחרוסת. אך לדברי הרדב"ז הנ"ל יכול לטבל בחרוסת יבשה.

כמה שהביא הר"ש [אהלות פ"א מ"ב, וע"ע תוס' ר"ש פסחים י"ד ע"א ד"ה בנר] מהר"י מסימפוניט דחרב הרי' הוא כחלל היינו דוקא היכא דנחלל בו המת, צ"ע דלעולם חיתוך חסיף נעשה רגע לפני שמת המת.

נב. לגבי כלים הנלקחים מעכו"ם, שמעתי שהקופסאות קפה הרגילים נעשים בארץ בידי ישראל, והכסוי נעשה בחו"ל ונלקח מגוי.

בברכה

הרב מרדכי אליהו סלושץ

מלחמתה של תורה

שטומאה מתפשטת בחלון ליכנס מאחורי המחיצה דרך חלון, התם מותר לעובר להיות. ואף שכן שנודר אסור לו לעמוד שם. שטומאה מתפשטת דרך חלון ועובר על איסור של טומאה שחלה בו. ובמרחשת (ח"א ס"ב בהגהה) כתב דכהן שנוכנס למקום שיש ספק טומאה ברה"ר עובר באיסור דעל נפש מת לא יבוא. דאף שאיסור של נפש לא יטמא בעמיו לא עובר דלא חלה טומאה בספק טומאה ברה"ר.

אבל איסור זה לא תלוי בטומאה. ויש לדון דאם יש ספק טומאה ברה"ר, והכהן עומד בחדר אחר שפתוח בחלון לחדר שמונח בו מת דכאן שרי לכהן ליכנס, דאיסור טומאה לא שייך. דהרי לא נטמא בספק טומאה ברה"ר ואיסור על נפש מת לא יבוא אין כאן משום דאינו באוהל אחד עם המת.

ויש לחקור מה מחלק המקומות, שיחשב שלא נמצא יחד עם המת ויפקע הלאו של על נפש מת לא יבוא. האם סגי בפי תקרה יורד וסותם. וכן צורת הפתח החולקת, או דוקא מחיצה גמורה מחלקת שמקום המת אינו המושך של מקום זה. (ומחיצה כלפי צואה יתכן שסגי שיש הבדלה בין החפצים, וכאן דנים על חלוקת המקומות.)

וכן באופן שיש חצר קטנה וגדולה האם המת נמצא בגדולה והכהן בקטנה, דאם דנים ביחס למת שהוא מובדל מן הקטנה, או העיקר ביחס לכהן שבמקום שהוא נמצא אינו מקום אחד עם המת. אבל שכהן בקטנה יעבור בלאו אבל באופן ההפוך שכהן בגדולה והמת בקטנה לא יעבור. עוד יש לדון באיסור של ישראל לטמא כהן האם זהו רק על הלאו של טומאה או אף כלפי הלאו של "על נפשות מת לא יבוא", ונפק"מ אם שרי לישראל לגרום לכהן להיות בספק טומאה ברה"ר, כשגורם לכהן להיות במצב של ספק טומאה ברה"ר האם הישראל עובר איסור. ועיין במנ"ח מצוה רע"א שמסתפק בזה.

ויש לדון לדעות שמוותר לכהן להכנס לספק טומאה ברה"ר ונכנס הכהן לרה"ר שיש בה ספק טומאה, כשהיתה חצר שעומדים שם ג' אנשים דמוגדר רה"ר, האם שרי לאחד מהם לפרוש דבזה גורם שנהפך למצב של ספק טומאה ברה"ר שספקו טמא האם יחשב כמטמא את הכהן. דבפשוטו יל"ד שלא הביא טומאה חדשה אלא רק משנה את הדין ניהוג של הספק טומאה, וליתא ללאו כה"ג. אמנם באחייעור (ח"א סי' א) ביאר שלרמב"ם ספק טומאה ברה"ר אינו טומאת מת ואין הנזיר מגלח על זה. דדין ספק כודאי זהו טומאה חדשה, ואינו הכרעה שנגע במת.

ולשיטתו הרי מתחדש טומאה כשנעשה רה"י וא"כ יתכן שיחשב כמטמא לכהן. האדם שפורש ומשאיר את המקום כרה"י (ושמא אין הכהן מוזהר על צד טומאה כזו שאינה טומאת מת, וכלפי הצד ספק שיש טומאת מת כבר נטמא מקודם).

דעת הראב"ד שבזמן הזה כהן שננטמא במת אינו לוקה משום שמחולל ועומד דכולנו בחזקת טמאי מת, ואף שעתה במגעו במת נהפך לטומאה בחיבורים אין הכהן לוקה על"י. ולשיטתו יש להסתפק כהן שעומד בספק טומאה ברה"ר ועושה שיתהפך לרה"י כגון שמעמיד מחיצה החולקת בינו לג' ב"א, ועתה חל בו דין ספק טומאה ברה"י ספקו טמא, האם מתחייב על זה שחל בו דין טומאה אבל המגע במת כבר היה מקודם לכן האם יש חיוב על חידוש טומאה לכהן בלי להוסיף מגע וחיבור למת דלצד שיש כאן מת גם כשהיה נידון כרה"ר היה הכהן מחובר למת ונאמר דיש את ההיתר של מחולל ועומד לשיטת הראב"ד. וצ"ע.

הרב אברהם הרשטיין מולל פונבין

בענין איסור טומאה לכהן באהל המת

כתב הרוקח (שט"ו) אשת כהן המעוברת מותרת להיכנס באהל המת מטעם ספק ספקיא שמא מעוברת בעובר נקבה ושמא העובר הוא נפל. (ולדעתו אם יודע שהעובר זכר יאסור להיכנס לאהל המת).

והקשה המג"א (שמו) מדוע זקוקים להיות של ס"ס ותיפוק ליה דאין כאן קבלת טומאה לעובר דטהרה בלועה אינה מטמאה.

ובאחייעור (ח"ג סי' ס"ה) כתב לברך דעת הרוקח דמצינו בגמ' בנזיר (מג). דאסור לכהן לנגוע בגוסס ובפירוש הרא"ש בנזיר (ד): ככתב דדוקא גוסס בידי שמים אסור ומוכח שאין האיסור שמא ימות פתאום. וקשה הרי גוסס אינו מטמא. ומבאר האחייעור שהאיסור הוא לא הקבלת טומאה של הכהן אלא עצם החיבור למת נאסר וממילא פליגי בגמ' אי גוסס חשוב כמת (וכתב דעשה דקדושים יהיו לא עוברים באופן שאין טומאה).

ועל פי זה ביאר דעת הרוקח דאף שטהרה בלועה לא מטמאה אסור לגרום חיבור של מת לכהן ואף בבלוע חיבור למת נעשה אלא שטומאה לא חלה (ובמשנ"ב (שמו) ביאר כוונת הרוקח דחשש שמא תלד ולד באהל המת ואחר הלידה יטמא ולא איירי בתחילת ימי עיבורה).

ויש לחקור האם שרי לאשת כהן לעשות מושא מת ולנגוע במת לדעת האחייעור. ויש להעיר מדוע הרוקח לא הזהיר על זה. ושמא אינו מצוי, ועוד י"ל דעובר לא בן מעשים ואין לו יחס של עשיה ונשיאה. ודוקא המציאות באוהל המת זהו מתייחס נמי לעובר. אבל פעולה של נגיעה ונשיאה לא מתייחס אליו ושרי לאמו לעשות מגע ומשא מת. (ולביאור המשנ"ב פשוט דשרי לאמו לנגוע במת)

ויש לחקור האם יש היתר לרוקח לאשת כהן המעוברת בזכר ליכנס לאוהל המת באופן שהמת אחד מז' קרובים של העובר. כגון שהמת הוא אביו או אחיו של העובר. דשמא אין יחס של קורבה ושאירות לעובר, וממילא אין לו היתר ליטמא לקרובים ויש לדון דשם בן יתכן שיש גם לעובר דאביו מביא לעולם. ושם אח יתכן שתלוי בקורבה וליתא בעובר.

ועוד יש לדון דכל ההיתר ליטמא לקרובים במקום שיש מצוה ליטמא לקרובים. ועל עובר ליתא למצוה. אמנם יתכן שסגי בזה שבעצם זהו מקום מצוה, ולא בענין מצוה בפועל. וכמו דכהן קטן דיש מתירים לו ליטמא לו' קרובים אף שקטן לאו בר מצוה ניעהו. (ודעת המנ"ח שאף כהן קטן אסור ליטמא לקרוביו).

ומצינו ברמב"ם (הלכות אבל פ"ג ה"ו) דיש ב' איסורים לכהן הנטמא ממת. לאביו ולאמו לא יטמא, ויש איסור על נפש מת לא יבוא. ודעת הש"ך (שע"ב סק"ב) שטומאה העוברת מבית לבית ע"י חלון אינו דאורייתא. והמג"א (שמ"ג) פליג שחל טומאה דאורייתא. וכתב החתם סופר בשו"ת (יו"ד ש"מ) דלאו של על נפש מת לא יבוא זהו דוקא שכהן נמצא באוהל אחד עם המת. אבל כשיש טומאה המתפשטת דרך חלון, אין עובר בלאו של על נפש מת לא יבוא, דלא נמצא באוהל אחד עם המת ורק עובר בלאו של "לנפש לא יטמא בעמיו". (והישועות יעקב {או"ח שמ"ג} פליג על זה).

ומעתה יש לדון דכל האיסור שעובר כהן נמצא באוהל המת והרי לא מקבל טומאה מדין טהרה בלועה. וביאר האחייעור דיש איסור בחיבור למת גם כשלא חל טומאה בכהן זהו דוקא שעובר בלאו דעל נפש מת לא יבוא. אמנם בלאו של לנפש לא יטמא בעמיו לא עובר, דזהו תלוי בזה שחל טומאה בפועל. והכא לא חל טומאה מדין טהרת בלוע. (ובאחייעור לא פירש חילוק זה). וממילא כל האיסור אם העובר נמצא באוהל אחד אבל כשמוגדר ב' אוהלים. אלא יש דין

זמן כמבואר בר"ן שם. והנה חידוש האור החיים בראשית ל"ה דכיון שע"ז הוקשה למת, נאמר גם בה דין חרב כחלל דכלי הנטמא ממנה כמותה, [וביאר חזון נחום ח"א ק"י והט"ז שבת פג. דס"ל כראב"ד דלר"ע ע"ז הוקשה למת לחומר וא"כ עושה חרב כחלל, אך באמת גם אם ע"ז אינה אבי אבות מ"מ שייך בה דין חרב כחלל, שהרי חרב כחלל שייך גם בדבר שנוגע בטמא מת ולא רק בנוגע במת עצמו.

ויש להוכיח מדברי הרש"י עירובין קה. הנ"ל שכתב שע"ז ותקרובתיה מטמאין באהל, ומבואר מדבריו דכהן מוזהר שלא להטמא לע"ז, ותמה הגאון"י שם מנלן דכהן מוזהר על ע"ז, וביאר בגליוני הש"ס דרש"י סבר שכיון שע"ז הוקשה למת להכי אסור להטמא לה. [והאג"מ יו"ד ח"ב קס"ג כתב בפשיטות דגם לריב"ב דתקרובת הוקשה למת מותר לכהן ליטמא לה, אך ברש"י הנ"ל מבואר דהוקש למת ממש ואסור לכהן.] והרי כהן מוזהר רק על המת עצמו, ומותר לו ליגע בטמא מת [ואפילו בחרב כחלל נחלקן], וא"כ מהא דכהן אסור ליגע בע"ז מוכח דהע"ז היא אבי אבות והוי כמת ממש ולהכי אסור ליגע בו. אך יש לדחות דאיתא בנזיר מזה. דהו"א שכהן מוזהר שלא ליגע במצורע, ופירש התוס' "דס"ד אמינא דמצורע חשיב כמת, " ותמה הרי"ף ל"ת ע"ז דגם אי הוי כמת מ"מ הנוגע במצורע טמא רק טומאת ערב ואפילו במת אין הכהן מוזהר על טומאת ערב, ויישב הדגם שעל מגע טמא מת לא הוזהר, הוא משום שא"י"ז מת, אך מצורע אם הוקש למת ממש אסור ליגע בו הגם שהוא ייטמא רק להיות ראשון, וא"כ גם בע"ז שייך לומר שיהיה איסור ליגע בה הגם שהיא רק אב.

הרב ישראל קנטור

במקום שנגע בהם (ודלא כהחזו"א טהרות סי' ה' סק"ד) ומעתה אם ראתה ברה"י נמצא דכלפי עצמה הרי היא טמאה מדין ס"ט ברה"י וכשבעלה בא עליה ברה"ר הרי הוא טהור מדין בועל נדה דלדידיה הו"ל ס"ט ברה"ר ותליא אם יש חלוק רשויות לגבי בעלה ותליא אם האיסור לבעלה הוא משום הטומאה והדברים עתיקין (עי' בש"ש ש"א פי"ב ובשע"י ש"א פי"ג וע"ע בנוב"ת יו"ד סי' ק"ב)

הרב מ"י הלוי

לכבוד מע"כ מנאסף אהלי טהרות-להבין דברי חכמים וחידותם

בדברי הגר"א גרבוז שליט"א [בפרשת ויק"פ] שכתב לשאלות לחידודי היכי משכח"ל נדה דטהורה לבעלה וטמאה לטהרות ראינו לנכון לצרף בזה עוד היכ"ת דמשכח"ל לשמוח לב המעיינים לפמש"כ באחייעור (ח"א א) דאישא שהיא ספק לידה דהדין מתחלק דכלפי עצמה הדבר תלוי במקום שראתה ולגבי לטמא אחרים הדבר תלוי

לכבוד מערכת אהלי טהרה בענין אהל זרוק א

א{ לקראת התנחלת לימוד אהלות, אקוה אי"ה לכתוב בהמשכים בענין אהל זרוק וכלי הבא במדה והמסתעף, ונברר מקודם בקיצור שיטות הפוסקים בהדין של אהל זרוק, במס' עירובין דף ל' ע"ב איתא, הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא, רבי יוסי ברבי יהודה מטהר, במאי קמיפלגי, מ"ס אהל זרוק לאו שמי' אהל, ומ"ס אהל זרוק שמי' אהל.

רש"י ד"ה אהל כתב, אהל המיטלטל, וכ"כ רש"י בגיטין דף ח' ע"א, ואינו מבואר ברש"י אם כונתו שמטלטל את האהל באויר או ע"ג הקרקע.

והתוס' בד"ה ומר כתבו לפי ביאורו של המהרש"א, דרבי ורבי יוסי ברבי יהודה נחלקו כשהשידה והתיבה מהלכין על הארץ. ולפ"ד כשזרק באויר, או כשמונחת על בהמה שמוליכה את השידה, לכו"ע לא הוי אהל.

אמנם המל"מ פ"א מהל' טו"מ ה"א ביאר בדעת התוס' דנחלקו, במונחת ע"ג בהמה, או אדם הנושאין אותה, אבל בשעת זריקה או שידה בפורח באויר לכו"ע לא חשיב אהל, וכשמהלכין בארץ לכו"ע הוי אהל, וכ"כ התוס' בנוזר דף נ"ה ע"ב, וכן מבואר בתוס' חגיגה דף כ"ה ע"א אהל.

והרשב"א והריטב"א והר"ן הביאו בשם רבינו חננאל שאפילו בעודו מונה אינו נחשב אהל לדעת רבי, ובאופן זה נחלקו, וכ"ה דעת המפרש בנוזר דף נ"ה ע"א ד"ה ואיבעית אימא, והחת"ס קובץ תשובות סי' י"ד דייק שכן דעת הרשב"א שהובא בתוס' עירובין דף ל"א ע"א ד"ה מר. וכן ס"ל להט"ז והנקודת הכסף יור"ד סי' רפ"ב שנביא להלן, והבכור שזר בסוגיין תמה על הט"ז שזה כנגד רוב הראשונים.

והרמב"ם פרק י"א מהל' טומאת מת ה"ה כתב, הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל הפורחין באויר טמא, שאהל זרוק אינו קרוי אהל.

נגעים ואהלות

הנה בכמה מקומות בחז"ל נזכרו נגעים ואהלות כהנושאים הקשים ביותר בתורה, וחד מינייהו בפסחים נ' א' רבי יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעולם הזה וקפויין הן לעולם הבא, ויש לשאול היכא רמיזא באורייתא שנגעים ואהלות הם הנושאים הקשים ביותר בתורה.

ולענין אהלות יש לומר דהרי מושג עמל התורה נזכר בפרשת אהלות וכמו שאמרו בברכות ס"ג בדאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל. ומזה שהעמל נזכר דווקא בפרשה זו, יש לפרש שענין זה צריך עמל ביותר.

ולענין נגעים יש לומר דכתיב בדברים י"ז ח' כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם

בשיטת הר"י מסיפונט שבעינין חרב שנהרג בה החלל

שיטת הר"י מסיפונט דחרב כחלל הוה דווקא חרב שנהרג בה החלל, וכבר העירו לבאר בזה (עי' משנת טהרות אהלות סי ב') דמוכח מד' כמה ראשונים דהא דבעינן לחרב שנהרג בה אדם דבשביל הדין חרב כחלל בעי דתיהיה לה שם חרב, וע"כ בעינן דהך חרב תהרוג אדם, אבל כל דיש לה שם חרב היא נטמאת גם גם לאו דווקא מהמת שנהרג ממנה, וגם כשתיגע בטמא מות הוה כמותו, רק היכא שיש לה כבר שם חרב על ידי שנהרג ממנה אדם.

לכל הרבנים שליט"א

בהיות שעתה מתחילים מסכת אהלות ובס"ד וכפי הנראה יתרבו הספסלים בביהמ"ד וביותר הת"ח השולחים מפירות עמלם דברים מתוקים מדבש, הננו להודיע שיתכן ויהיה מכתבים טובים וחשובים שלא יפורסמו מפאת חוסר מקום.

כמו"כ לבקשת רבים ישנה אפשרות לשלוח מכתבים גם למי שאין ברשותו מייל, בבני ברק רחוב ראב"ד 31 קומה ב'. אין להביא כת"י או

צילום, אלא אך ורק חומר מוקלד ע"ג דיסק עם שם וטלפון.

בברכה"ת אהלי טהרות

והמל"מ בפ"א מהל' טו"מ ה"א כתב וכו', אך מדברי רבינו שכתב הפורחין באויר נראה, דבמהלכת על הקרקע חשיב אהל, ודוקא במהלכין באויר לא חשיב אהל, עיי"ש שהאר"ך. ועיי"ש בחידושי הגר"ח על הרמב"ם.

וכ"כ התפארת ישראל אהלות פ"ח אות י' בשם המל"מ, דלהרמב"ם פליגי דוקא בפורח באויר עיי"ש. והחזו"א אבהע"ז סי' קמ"ד כתב, דכונת הרמב"ם מש"כ הפורחין באויר זה לאו דוקא עיי"ש.

ב{ ויש לבאר אם הא דאהל זרוק אינו אהל זה דין באהל, כיון דכל החשיבות של אהל הוא מכיון שהוא דבר קבוע, וכיון שהוא זרוק אין לו חשיבות של אהל, ונחלקו הראשונים איזה אופן של זריקה מבטל שם אהל, אבל נשאר עליו שם כלי שמחזיק מ' סאה ונחשב שהוא נמצא בכלי, דבזה אין חסרון שהוא זרוק, או שנפקע ממנו גם שם כלי ונחשב כאילו הוא באויר.

והנה בנוזר דף נ"ה ע"א איתא, הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא, ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר וכו', לא דכו"ע משום גושא, מר סבר אהל זרוק שמי' אהל, ומר סבר לא שמי' אהל, והמפרש בד"ה אבל הכא וכו' כתב, דרבי דמטמא קסבר אהל זרוק לאו שמי' אהל ולא הוי הפסק, וכמאן "דמהלך ממש על גבי קרקע דמי" וכו'.

והנה רש"י גיטין דף ח' ע"ב ד"ה דגזרו על גושה כתב, מגע ומשא ולא אהל וכו', מבואר שצריך ליגע בארץ העמים, וא"כ צ"ע מש"כ המפרש דהוי כמהלך "ממש" ע"ג קרקע, הא אפילו דאהל זרוק לא שמי' אהל, אבל הוא נמצא בתוך כלי, ואפילו דתנן במתני' ריש פ"ו דאהלות, אדם וכלים נעשין אהל לטמא, אבל לא לטהר, אולם זה רק שאינו חוצץ אם מאהיל על המת, אבל הוא נמצא בתוך כלי, ומוכח מהמפרש דלמ"ד אהל זרוק לאו שמי' אהל נפקע מהאהל גם שם כלי, ונחשב כמהלך ממש על הקרקע. אולם יש לדחות דהמפרש סובר דכלי הבא במדה נפקע ממנו שם כלי {ויבואר להלן}

המשך אי"ה בגליון הבא

הרב גימפל ליפשיץ

לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע, והכתוב מזכיר את המקצועות החמורים בתורה, ומן הקל אל הכבד, תדע דהא אמרינן בברכות שם ומיין אף יוציא דם כל תלמיד שכוועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיין אפים יוציא ריב כל תלמיד שכוועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות, אלמא דם וריב הם מהמקצועות הקשים שבתורה, וריב הוא יותר קשה מדם, ומזה נלמד דקרא דדברים י"ז ח' מונה את המקצועות הקשים שבתורה מן הקל אל הכבד, ונגע חמור מן השלושה. נאחל לכל הלומדים שנוכה לידע כל התורה לאמיתה, ואף נגעים ואהלות.

בברכה. קו המשיב טהרות. לבני הישיבות.

1800-611-613

ויש להסתפק בגדי הך שם חרב, דיל"ע בהרגה עובר, וכן בהרגה טריפה. אם יש לזה שם חרב.

עוד יל"ע בהכהו עשרה בני אדם דהוה מקצת נפש אם יש לזה שם של חרב. עוד יל"ע אם בעינן דווקא שיהרג ע"י מעשה אדם עם החרב, או גם היכא שיהיה כן מאליו שיפול על אדם כלי ויהרגהו, או שיפול הוא על כלי וימות, אם יהיה לזה שם חרב.

עוד יל"ע אם יעשה שינוי בחרב אם יפקע מזה השם חרב או לא. ואם יש איזה אופן להפקיע מהכלי שם חרב וצ"ע בכ"ז.

הרב מנחם שורצברג

בדין חרב כחלל

א. בר"ש וברא"ש הביאו דעת רבינו תם דדינא דחרב כחלל הוי דוקא בכלי מתכות ולשונם 'אומר ר"ת דכל כלים דמתניתין היינו דוקא כלי מתכות דק"ל חרב הרי הוא כחלל, ומשמעות דבריהם דר"ת דייק הלשון 'חרב הרי הוא כחלל' דהוי דוקא כלי מתכות, ויראה ביאורו שנקט שהדרשא הויא ממה שאמרה תורה כחלל חרב דמשמע דאית דין מסוים בחרב דוקא דרק הוא כחלל, ובוה הוקשה לו דאי הוי נמי בשאר כלים למה אמרו חרב והרי בכל כלים נמי הכי הוא ולית בהו בכלים רק שם 'טומאת כלים' ומה ייחדה הפרשה לחרב בדווקא, אלא ודאי איכא בחרב שם מסוים לטומאה וע"י דהוי 'כלי מתכות' דהוי שם לטומאת מת ליעשות כמטמא.

ויבאר בזה דהא ידוע דבכל הראשונים לבד הרמב"ם ביארו דינא דהנוגע במת הוי אב הטומאה דה"ט משום דהמת עצמו אבי אבות הטומאה, [וכמובאר בר"ב במתניתין וברש"י ב"ק ב: ובפרשת חקת ובש"מ דלא הוי קריאת שם בעלמא אלא הוי נתינת טעם במה שהנוגע במת הוי אב], ולדבריהם דין מת הוי מדרגה מעליא בחומר טומאה, וממילא נמי דדין חרב כחלל הוי חומר בדין קבלת טומאה, והוה דמסביר ר"ת דכלי מתכות הוי שם מסוים דאלים טפי משאר מקבלי הטומאה ודין הקבלת טומאה שלו ליעשות כמטמא.

ב. והר"י מסינפונט פליג וס"ל דבכל כלים איכא דינא דחרב כחלל והסביר 'והא דדרשינן מדרנתיב כחלל חרב חרב הרי הוא כחלל לאו דוקא חרב דהה"ד בכל הכלים אפי' כלי שטף ובשבת וחולין ופסחים לא גרסינן חרב הרי הוא כחלל' ונראה ביא"ד דהוי ילפותא ממשמעותא דקרא דחרב כחלל ואי"ז דרשא לחרב דוקא ומה שנקט קרא חרב אה"נ חרב לאו דוקא ואין עיקר הדין בחרב כלל, ומשוי"ב נקט דבכל מקום שצ"ל הוי עיקר דינא לא מיייתנן לחרב הרי הוא כחלל, ורק לגוף קרא דאין 'חרב הרי הוא כחלל' עיקרי בעזרת הדורש.

זכ"ל הסדר השני כאן דשלשה וארבעה שוה בכל הכלים דגזירת הכתוב הוא. היינו דר"ת ביאר דהוי דין מסוים ע"י שם מחודש ד'כלי מתכות' הוי שם חמיר לקב"ט דמת דנעשה כמטמא, והוא דפליג וס"ל דהוי בכל הכלים דלית בהו שם לקב"ט רק שם כלים כדעלמא, קשה דא"כ מה אלים שם כלים משם אדם והרי שוו בכל דיניהו דהוו רק שם לק"ט, ומשוי"ב כ' דהוי 'גזירת הכתוב' והא מיהת דגם לשיטתו הוי זה דין בסדרי קבלת טומאה דכלים נעשים כהמטמא בטומאת מת.

ג. והנה להרמב"ם שלא החשיב לדינא דמת כמעלה נוספת בסדרי הטומאות אלא החשיבו כדין מחודש שהנוגע במת הוי אב הטומאה וא"כ אין דינא דחרב כחלל שייך בסדרי קבלת טומאה אלא הוי דין מחודש דכלים שנטמאו במת הרי הם לנוגע בהם כנוגע במת עצמו, ולדבריו אין סברא שיהיה זה בשם מחודש דמתכות דהא אי"ז מגדיר קבלת טומאה ואין תימה להגבילו בדוקא למתכות ואין קושיא בחילוק בין מקבלי הטומאות דהא כלל אי"ז דין קבלת טומאה, ואכן לשיטתו חרב כחלל אי"ז דין דוקא במתכות כמבואר שם.

עוד יש לעמוד דלשיטתו דעיקר דינא דחרב כחלל אי"ז גדר ממדרגת קבלת טומאה אלא שנאמר בדין הכלים שהרי הם לנוגעים בהם כנוגע במת עצמו, א"כ לא שייך דינא דוכבסתם בגדיכם (דכלי הנוגע באב נעשה כמזה) כלל לדינא דחרב כחלל, שבדין ווכבסתם בגדים ודאי לא נאמרדהרי הם לנוגע בהם כנוגע בטמא מת עצמו, דהרי אין מדיון טמא מת שנגיעתו חמירא אלא הוי כסדרי כל קבלות טומאה דנגיעת אב עושה ראשון, וגם האדם אינו לנוגע בו כנוגע במת עצמו שהרי אדם הנוגע בו הוי רק ראשון, אלא הוי גזה"כ מחודשת דכלים באדם טמאים שבעה, ובוה היה לחלק דדוקא כשנוגעים באדם שנגע בכלים שנגעו במת ולא באדם שנגע במת עצמו, דהא אי"ז מסדרי העברת טומאות ורק הוי חידושא מוגה"כ דוכבסתם בגדיכם, ורק שילפינן ק"ו דאי מאדם הנוגע בכלים כ"ש מאדם הנוגע במת, וזהו שחילקם הר"מ לתרי שכ' בה"ב שאדם הנוגע במת וכלים שיגע בהן טמאין ז' ושוב כ' בסוף ה"ג מנין שאף הכלים הנוגעין באדם שנגע בכלים שננטמאו במת טמאים טומאין ז' וכו' והוה שבספרי ילפינן לה מק"ו.

[אך שתמוה שברמב"ן ב"ב כ' זמיהו מדרתנ במס' אהלות כלים הנוגעין במת סתם משמע כדברי האומר שה"ה לכלי שטף וכן כתב ר' משה הספרדי ז"ל וגמר לה מהא דתנאי בספרי מוכבסתם בגדיכם, ותמוה שהרי דע"ש לא שייך דינא דחרב כחלל לדינא דוכבסתם בגדים והכי נימא דמהתם גמר לה הרמב"ם וצ"ע].

ד. בעיקר שיטת הראשונים דחרב כחלל הוי דוקא בכלי מתכות צ"ב א"י הוי דרק מתכות הוא מין המקבל טומאת כחלל, או דאי"ז גדר מין אלא מגדר תנאי באופן הקבלה, וכי היכי דס"ל לגאונים דבעינן שנחלל כל המת ה"נ ס"ל לר"ת ודעמייה דלתורת 'חרב' צריך שיהיה מתכת, ויראה יותר כצד בתרא ויבואר בזה קצת סתימת מתניתין 'כלים' דיסוד דינא הוי בטומאת כלים, ורק שצריך מתכת דבל"ל לא יחשב הכלי לחרב.

ובר"ש בסו"ד ביאר התוספתא דכלים (ד, ט) [ויע' גם מה שביאר שם ה, יא] בכלי שחציו מתכת וחציו חרס דכל שאין הנגיעה במתכת לא אכפת לן דחשיב הכלי לכלי מתכות ויבואר היטב לפה"נ דכיון דאי"ז תלוי בהמין כלי אלא בשם חרב בזה איכא שם חרב רק בנגיעת כלי מת במתכת עצמה.

ה. כביאור הגר"א (יו"ד שסט ס"ק ב) נקט דדינא דוכבסתם בגדיכם מיישך שייך לדין חיבורין לטמאות בגדים דכ"מ בוב וכיוצא ב, ורק שהכא חמיר טפי דאפי' כשאינו מחובר במת. ויש לדייק עיקר הדבר דהוי מעיקר ההלכה דאדם נטמא במת דנטמא לעשות הכלים שיגע בהן אב, מלוש"ה הר"מ שכ' (ה, ב) 'אדם שננטמא במת והכלים שיגע בהן האדם זה טמאין טומאת שבעה' ומבואר דדינא דהכלים טמאין ז' הוי מכלל דינא דהאדם טמא ז', והיינו כנ"ל שמעיקר דינו בהקבלת טומאה דנטמא לטמא הכלים. ואולי יש לבאר בדברים שהרי מבואר מדברי הרמב"ם בפיה"מ כלים, א ב אבל אם פרש מומטמאין כגון שהוריד את הנבלה מעליו הרי הוא אז ראשון והוא ולד הטומאה, 'זאינו מטמא אז בגדים אם נגע בהם', ומבואר דיסוד דינא דטומאת בגדים שלא חשיב 'ולד הטומאה' אלא מיישך שייך להאב (וכן מבואר בדבריו בעוד כ"מ), ובוה יבואר דטמא מת שם טומאתו היא טומאת המת בעצמה וכמבואר בלשון הר"מ בהקדמת טהרות 'המת עצמו אב הטומאה ואדם שננטמא במת הוא ג"כ נקרא אב', שאי"ז טומאה ממת אלא במת ורק שיש מעלה למת שהוא המת עצמו, והיינו שמישך שייך האדם בשם המת עצמו, ויבואר היטב א"כ דנטמא בגדים דהוי דומיא ממש דדין חיבורין ועי' בכ"ז (עיקרי הדברים שמעתי ממור"ר שליט"א).

ו. בר"ש מירושלמי סבא דכיון דאדם באדם השני אין חייב על טומאת מקדש הה"ד בכלים ואדם דלא חייב האדם אטומאת מקדש ע"י דהוי שני, ותמוה לכאז' דאדם באדם השני רק ראשון ואילו אדם בכלים השני אב, ויש לבאר דלטומאות מקדש מלבד דבעינן בטומאה דתהוי טומאת מת בעינן נמי שיהיה המטמא מת עצמו, ובוה אמרינן דכל שהוי שני למת אין חייב אטומאת מקדש, ואילו הוי

כלל גמור דראשון למת הוי כמת עצמו הוה אמרינן דאף חשיב כמזהו לטמא מקדש אך מהא דהוי דין מסוים בשם 'חרב' חשיב שם לעצמו ולא שם דמת ולא מהני לדין טומאת מקדש.

ובביאור הדעה בר"ש דהוי דוקא בטבו"י אפשר הגדר דטבו"י כל יסוד דינו דיש בו שם המטמא ואין בו טומאה עצמה, ובוה אמרינן דכשיש בו טומאה ממש לא אכפת לן ממה שקיבלה שלא ממת אך כשילית בו הטומאה ורק אית ביה שם המטמא בזה צריך מת ממש.

ח. בגר"א שסט פשיטא לה דדינא דוכבסתם בגדיכם לא הוי דוקא בכלי מתכת וכל הנדון הוי רק בדינא דחרב כחלל דהיינו כנוגע במת עצמו ולזה הוכיח מהשוואתם במתניתין דגם חך הוי בכל הכלים.

ט. יסוד דין חרב כחלל נתפרש במתניתין גבי דיני מדרגות הטומאה, ולכאז' הא דין דמת תרת"י הוי חדא במדרגות הטומאה ותו דדיניה דמת דמטמא במשא ובאהל, יש לו חיבורין ועושה חרב כחלל, ומוזהרין עליו כהן נזיר וביאת מקדש, ויש לדון בחרב אי כמת בכל דיניו או רק בדין מדרגות הטומאה, ולכאז' אין לומר אלא חד מתרי או דשוה לגמרי למת דדין גמור הוא דחרב כחלל הוי או דאין אלא חידושו דמייירי בה קרא, אך לחלק הדינים צריך ביאור, ואולי נוכל לחלקם לג' מחלקות דיש דיני אופני הטומאה היינו משא ואהל, דיני אלימות כנוטמא שעושה חיבורין ושנעשה כחלל, ודיני אזהרות הטומאה, ולחלק ביניהם ולהחשיב לחלקם כמחודש יותר ממדרגת הטומאה וחלקם כשאניו דין מחודש טפי ממדרגות הטומאה גם יתבאר, אך שנחלק הפרטים יוצרך הסבר.

ברמב"ן פ' חקת דמטמא במשא ולא באהל, עוד כ' דאין צריך הזאה הנטמא מחרב כחלל, והיינו דס"ל דהוי זה דין נוסף וזה אהל תלי במדרגת הטומאה ומש"כ כ' דגם לא נאמר בחרב כחלל, וצריך הסבר מה מחודש יותר באהל והוא דלא אין החרב כחלל.

ויבואר אי נימא דאהל אי"ז דין טומאה אלא הוי דין מוקדם דאיכא 'אהל המת' וחך שם לא הוי רק למת ולא דאזי, [והעירו דגם להרמב"ן שהוי רק בראדם' והיינו שלהתחייכות אהל בעינן אדם], וכן הדין הזאה לא הוי על טומאת מת כי אם על מגע מת ולא שייך בחרב כחלל משא"כ שאר דינים דהוו בטומאת מת.

י. ברמב"ן ב"ב כ דאין הנזיר מגלה ואין כהן מוזהר אחרב כחלל וכו' דמוכחא מינה דאין מטמא באהל דאל"כ מאי גרע ממת, שוב דן הרמב"ן בדין משא והביא מהרמב"ם דאין טמא דמשא והניח בצ"ע, והוסיף לדון אי צריך הנוגע הזאה וכו' לתלותו בדין משא, וצריך הסבר מהו שדין נזיר וכהן תלוי באהל ודין הזאה תלי במשא, וגם יסוד הנדון במשא צריך ביאור דברמב"ם כ' דאין מטמא במשא וה"ט דהא אפי' במת משא הוי בק"ו משרץ דאין מטמא במשא ומטמא באהל, ועיקר הק"ו יעוי' בר"מ פ"א ה"ב שכ' דמשא חשיב דין תורה ולא דברי סופרים וזה שלא כתבתו התורה בפירוש היינו משום דכתבה לדין אהל וכי היכי דלא כתבה לדין בתו וסמכה אבת בתו ולא כתבה לאסור אכילת בשר בחלב וסמכה אאיסור בישולם, וכיארו דבריו דמיכלל כייל דין משא בדין האהלה דאי אפי' יחס קלוש להמת באהלה מטמא בכללו ביחס דאלים כמשא מטמא, וזהו סברתו דבחרב שלא נאמר דינא דאהל היינו משום דכלל לא נתחדש בו לטמאות ביחס כי האי דאהל וממילא דלית לן למיזר נמי דמטמא במשא, והרמב"ן שהעתיקו ונסתפק בדבר יש לבאר דהא גופא מספק"ל אי הוי דינא דלית ביה אהל משום דלא נאמר בו לטמאות בהאי, או דילמא דכנ"ל דאהל הוי דין נוסף דצריך שיחשב המקום לאהלו של מת, ומהא נתמעט חרב דלא חשיב האהל לאהל החרב אבל לענין לטמא באהל לא נתמעט, ושפיר דלענין דכיל בדין אהל דטומאת מת ששטמא נמי במשא בזה לא גרע מידי חרב ושפיר מטמא במשא, ובוה כ' הרמב"ן דלדין נזיר וכהן סגי כל שהוי שם לעצמו בטומאת מת דזהו דיניהו דבעינן מת ממש וכיון דנתחלקה חרב ממת אף דחילוקה בתפיסת שם אהל סגי בזה לשנימא דאי"ז שם גמור דמת ואין מוזהרין נזיר וכהן, משא"כ הנדון דהזאה בזה לא תלי בשם מת אלא בטומאת המת ורק אי אמרינן דקליש בטומאתו ואין מטמא במשא ממילא די"ל דאי"צ הזאה.

יא. עוד דין הרמב"ן לדין חיוב באת מקדש והביא מהירושלמי דפטורים, וכו' דלשיטת הבבלי נמי י"ל דפטורים כי היכי דלא חצרי הזאה, וצ"ב שהרי בתוספתא דנזיר פ"ה תלו דין ביא"מ בדין נזיר וא"כ כי היכי דלנזיר וכהן פשיטא לן דפטורים ה"נ ביא"מ ומ"ש, וביותר שהרי ביא"מ תלי בדין נזיר אפי' לרביעית וחצי לוג דם כמפורש בתוספתא שם וכהן לא תלי בזה בנזיר ורק במין המטמא תלי בנזיר וא"כ מהו דטפי פשיטא לן דין כהן מדין ביא"מ, ויבואר דכהן ונזיר שוו בדינם ותלייתם לדין דצריך עצמו של מת וזה מה דצריך בתרויהו, משא"כ בא"מ אין ההשוואה לנזיר השוואה גמורה ולא מצריכין בה עצמו של מת כלל ורק דמ"מ כל שלא הוי ממש טומאת מת אין חייבים אביא"מ דקיל בדין טומאתו והוי סימנא דגרע בדיו, ובוה נקט הרמב"ן דאי לאו דגרע בדין טומאתו להזאה לא ישוה בזה לנזיר דאיכא אופן טומאה מחודש דחרב כחלל ובו אין חסרון כלל בהדין טומאה שלו ולא שייך לדברי התוספתא בהשוואת ביא"מ לנזיר, וגם סברא היא דהרי ביא"מ חייבים גם בשאר טומאות ולאו דוקא במת ומהכ"ת שנצריך לעצמו של מת ורק כהן ונזיר דהוו דין מסוים במת דוקא בפיו מצריכין לעצמו של מת וכונ"ל. [וברמב"ם מבואר דלא כן ודחידא דינא לשלשתם דאין חייבים רק על המפורש בתורה].

יא. ברש"י חולין עא: דאין משא רק למי שטומאה יוצאה מגופו והיינו דהוי כעין פירכא דלא שייך למיילף משא דלא מצינו משא רק במי שטומאה יוצאה מגופו הא לאו הכי לא.

יב. בר"י ומאירי חולין שם דה"ט דאין משא לחרב דדיו לכא מן הדין וכי היכי דאין משא לנוגע בשרץ ה"נ אין משא לנוגע במת, ותמוה טובא בפשיטות באנו ללמוד החרב בעצמה דאית בה דין דכחלל משרץ ומה דיו איכא, ויבואר דאין שם אב לטומאה דחרב כחלל אלא הוי דין קבלת טומאה מהמת דהוי בקבלתו להטומאה כמותו, ואי באנו ליתן דו דין משא הינו ע"י דהמת נותן במי שנוגע בו דין משא ושפיר אמרינן דיו דהא שרץ אין נותן במי שנוגע בו דין משא וה"נ דמת אין נותן במי שנוגע בו דין משא. יג. במאירי שבת לו הביא דעה דאין נעשה חרב כחלל ע"י שנטמא דאהל המת, וכן יעוי' לשון רש"י פסחים יד: ועט. ובחולין ג. שחרב כחלל הוי דינא שנעשה כמי שנגע בו.

ונראה דהדבר שייך לדברי הר"ש שכלי שדינו כלי מתכות ונטמא ע"י שנגיעה בחרס שבו אין נעשה כחלל, והיינו דשם 'חרב כחלל' הוי ע"י נגיעת המתכת במת, ויראה דגם זהו ביאור מה שמוכח בר"ש דאין נעשה חרב כחלל כשנטמא ע"י חיבורין [שהרי כ' דאש"י דינא דמלוכבש בפיאות להר"י מסינפונט, ואי נעשה חרב כחלל לא מבואר שהרי איירי בחבורין], והיינו משום דלא היתה נגיעת מתכת במת, ונגיעה בחיבורים מהניא להתטמא ולא לחפצא דנגיעת מתכת במת שמצריכין גבי חרב כחלל.

מלחמתה של תורה

כל הלומדים שעד כה למדו מסכת כלים, וכעת מתחילים מסכת אהלות... כולם מרגישים את השינוי החד בין האופי והסגנון השונה של המסכתות... במסכת כלים אין כמעט מראה מקומות, כי אין לזה כמעט נפקא מינה הלכתית (ורוב ספרי הראשונים והאחרונים נכתבו על דברים שיש להם נפ"מ) ממילא גם הפרקטיקה די רחוקה וגם לא מעשית, לעומת זאת מסכת אהלות היא גם הרבה יותר מדוברת בש"ס ויש לה השלכות הלכתיות מעשיות, לטומאת כהנים וכל הלכות הנוגעות במת,

דא עקא שבאופן ספציפי ביחס לאופי והסגנון של מדור זה... **המצב הוא הפוך לגמרי!!!**

כל זמן שעסקנו במסכת כלים... אין שום בעיה... תמיד אפשר להפליג הרחק אי שם, לתנור המנותץ של החבר, או למקוה כלים שבין השיש החלבי לבשרי ולקטסטרופה של הע"ה שהתיישב על כל הספסלים בבית הכנסת... וכן הלאה וכן הלאה... בשביל מדור זה- מסכת כלים היא המסכת הכי אידיאלית... ממש "כחומר ביד היוצר"- תרתי משמע...

לעומת זאת: דווקא מסכת אהלות שהיא מוכרת ומעשית מהפרקטיקה של ל"ע שמגר והר המנוחות והכהנים שמהלכים בלוויית עם ראש למעלה כמו פקחי עיריה ומחפשים "תוספות בניה"... עם כזו מסכת מה יש לי להוסיף? לצערנו הרב אין פה "עבר" יותר מ"הווה"!!!

בעזה"ש בקרוב ממש, יתן ה' ויבולע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים... ואז!!! בעוד שמונה מאות שנה יפתח מדור מיוחד ומרתק שימחיש ל"נער בן מאה שנה" איך פעם אנשים היו מתים כמו זבובים בגיל תשעים... ומידי יום סבבו רמקולים של לזיות בירושלים... ויתארו שם איך הכהנים היו בורחים... ומה היה קורה כשזקן נפטר בבנין של 25 דירות... אז בהחלט יהיה הרבה חומר מרתק לספר כיצד נראו החיים שלפני "קץ הימים"... אבל היום, שעדיין לא זכינו לזה... אז לכאורה, אין לצערנו הרבה הבדל בין ההווה לעבר!!! המת אבי אבות הטומאה כיום בדיוק כמו פעם... הבית קברות גם היום הוא חצר מוות לא הרבה פחות מפעם... (יש כן הבדל אחד די מהותי... שפעם אנשים היו בורחים מבית קברות בגלל שהוא פחדו מטומאת מת ואילו היום בעיקר מפחדים מהמתים בעצמם... מי יודע... יתכן שהפחד המסתורי ממתים ששוכן קבע בנפש הישראלית... מי יודע אם זה לא "יושב" על הפחד של אלטער זיידע שלנו שלפני אלפיים שנה טהרת כלים היתה אצלו פחד פחדים), אבל ה' יעזור... ועד הנה עזרונו... ולא עזבונו... ואל יטשנו... ומי שנתן לכולנו סייעתא דשמיא לעסוק במסכת כלים, כן יתן ה' סייעתא דשמיא גם למדור "תינוק ותינוקת" זה...

אבל!! מה שכן... על מה באתי???

יש כן!!! יש כן אחד בתחום של מסכת אהלות ששייך לגמרי למושגים של פעם והיום זה פשוט לא קיים ורחוק מהמושגים שלנו כרחוק מזרח ממערב... וחשוב לדעת את זה:

יש לי שאלה: האם אתה מכיר באופן אישי בן אדם שפעם הרג נפש?? האם **פעם אחת בחיים שלך, יצא לך לראות בן אדם שפעם אחת בחיים שלו הרג מישהו??** לא!! תחשוב על זה... אנחנו לא מכירים כזה בן אדם!! במושגים שלנו, בן אדם שהרג נפש, זה... זה... זה יכול להיות מחבל עם דם על הידיים...

אז זהו!!! שצריך לדעת שבזמן שישיראל היו שרונים על אדמתם... כל אחד מלומדי בית המדרש דכאן "אהלי טהרות", היה לו הרבה הרבה דם על הידיים ממלחמות מצווה... אז כמובן יש אחד שזכה להרוג שמונה מאות חלל, ויש אחד שרק שלושה מאות חלל זכה להינקם באויבי ה'... (עניין פרק שלם בסוף שמואל,

ובתחילת דה"י) אבל מה שבטוח, פעם המושג של "חרב הרי הוא כחלל" זה לא רק התחיל ונגמר בלומדים כיום... פעם החרב היתה כלי שימושי מאוד... ובעבודת ה'!!! הגיבורים של דוד, הכרתי והפלתי, היו יוצאים עם החרב היישר מבית המדרש, וחוזרים איתה לעתות ערב רוויה מדם חלל ושביה מראש פרעות אויב... כן... לנו מאוד קשה לעכל את המושגים האלו... אבל התורה שבכתב מלאה מזה... יש שבח מיוחד שהקב"ה משבח את אברהם או את דוד (שתי פירושים ברש"י) לידידי שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך... ידין בגוים **מלא!!!** מלא גוויות מחץ ראש על ארץ רבה...

דוד המלך מזכיר בתהילים מאות פעמים את המילה חרב... אצל דוד המלך הסוגיה של חרב הרי הוא כחלל זו היתה סוגיה יומיומית... (ומיותר לציין שאם ישנה הבטחה שלעתיד לבא "וכתתו חרבותם לאיתים וחניתותיהם למזמרות" אין הכוונה לפריקת נשק מסוג הדמוקרטיה שאנחנו חיים בה... שאנחנו לא יודעים לעשות דין ברשעים, אדרבה, הניתוק המוחלט שלנו ממושגי חרב ומלחמה הם רק חלק מעמיק יותר של הגלות ודו"ק)

אגב: אמנם את המושגים האלו אנחנו פוגשים במסכת אהלות ביחס ל"אתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים, כל הורג נפש וכל נוגע בחלל..." אבל צריך לדעת שהנושא לכשעצמו הוא גופי תורה שחולק מקום לעצמו בספר שופטים ליד החזקה לרמב"ם...

אז לכל הפחות את זה צריך לדעת!!! שכשמדברים על טומאת מת... הרי פעם זה לא רק היה בבתי חולים או בלוויית... אלא החרבות האלו היו תלויות בביהמ"ד של עדינו העצמי ובניהו בן יהוידע... ו... וכמובן במקביל גם בבית המדרש של חזקיהו שהוא לשם שינוי, החרב שהוא נעץ שם היתה באמת לשם ביטוי והיא לא היתה כחלל...

יהי רצון שבמהרה יקום הפשוט: מי זה בא מאדום, חמוץ בגדים מבצרה, פורה דרכתי לבדי, ומעמים אין איש איתי ואדרכם באפי וארמסם בחמתי... אנחנו נמית את עצמנו באהלי טהרות, וה' ילחם לנו בהר ציון לשפוט את הר עשיו... אהבו את ה' כל חסידיו אמונים נוצר.

אגב: לסיום: רק לשבר את האוזן: יש לציין שעצם המושג של "חרב הרי הוא כחלל..." מעבר ל"גופי תורה" שבזה יש כאן גם רובד פנימי שמזכיר לא פעם בתורה שבכתב: לדוגמא: "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עוזך... איך?? איפה זה מתבטא?- ב-אשר חרב גאוותך ואתה על במותמו תדרוך"!!! ורואים את העניין הזה כמעט במפורש במעשה דדוד וגלית, שלאחר שדוד הפיל את גלית בחלוקי אבנים שהביא עמו, לאחמ"כ הוא נטל את חרב גלית וכתר בה את ראשו, ואז!!! ואז כתוב "ויקח דוד את ראש הפלשתי ויבאהו ירושלים" כתוב כאן שלדוד היה חשוב ליטול את ראשו הכרות של גלית ולקחת אותו לא פחות ולא יותר לירושלים... אבל זה לא נגמר בזה!! חרב גלית!!! גם היא הלכה אחרי כבוד ונכנסה לא פחות ולא יותר לקודש הקדשים!!! שים לב: יש פה חרב!! ויש פה חלל!! החלל בירושלים!! והחרב בקודש הקדשים!!! לדוד יש יש עניין מיוחד להביא את ראשו הכרות של גלית לירושלים מדין "ואתה על במותמו תדרוך..." ואילו החרב של גלית יש עניין שהיא תכנס לקודש הקדשים...

מה כתוב כאן?? שאלבא דאמת החלל בעצמו שחירף מערכות אלוקים, דין הוא שהוא בעצמו יבא בקלונו לקודש הקדשים למרגלות מדרג במותיו של ארון ברית ה', דא עקא!!! שאסור להכניס טומאה לקודש... לכן חרב הרי הוא כחלל, ולכן החרב נכנסה לקודש הקדשים, ואילו החלל בעצמו נלקח למקום אשר יבחר ה' בעתיד, לאהלו של דוד בעיר דוד ודו"ק.

אנו זקוקים להשתתפות בהוצאות
לזיכוי הרבים ניתן לתרום
בעמדת קהילות מס' 8317 תורת
הטהרה קטגוריה פנימית 3 אהלי
טהרות וכן בקו הצדקה בשלוחה
הנ"ל: 0732757000

ניתן לשלוח הארות והערות במסכת
אהלות למדור מלחמתה של תורה
עד ערש"ק (כולל) פרשת אחו"ק
עקב ריבוי המכתבים הננו להודיע כי בעת
הצורך תינתן עדיפות למכתבים עד 500
מילים.

לקבלת הגליון במייל ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:
8592161@GMAIL.COM
כמו"כ בכל עיני הגליון
ניתן לפנות במייל הנ"ל או
בטל: 0548592161